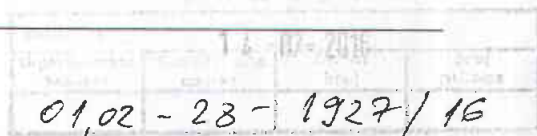

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Број: 08-1-28-263-10/16
Сарајево, 30.06.2016. године

ПАРЛАМЕНТАРНА СКУПШТИНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Трг Босне и Херцеговине 1
71 000 Сарајево

Предмет: „Годишњи извјештај из области пољопривреде за Босну и Херцеговину за 2015. годину“ на разматрање и усвајање, *доставља се*

Поштовани,

Према Закону о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ („Службени гласник БиХ“, број 50/08), Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, у сарадњи са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства Федерације БиХ и Одјељењем за пољопривреду Владе Брчко Дистрикта БиХ израђује и Савјету министара БиХ доставља Годишњи извјештај из области пољопривреде на разматрање, најкасније до 30. маја текуће године, а након разматрања Савјета министара БиХ, годишњи извјештај се упућује Парламентарној скупштини БиХ на усвајање, најкасније до 30. јуна текуће године.

Савјет министара БиХ је на 61. Сједници, одржаној 20.06.2016. године, размотрио Годишњи извјештај из области пољопривреде, исхране и руралног развоја за Босну и Херцеговину за 2015. годину, и задужио Министарство спољне трговине и економских односа БиХ да, након што размотри примједбе, кориговани текст Извјештаја достави Парламентарној скупштини БиХ на усвајање.

У складу са наведеним, достављамо вам Годишњи извјештај из области пољопривреде за БиХ за 2015. годину на разматрање и усвајање. Извјештај садржи оцјену стања у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја, мјере секторске политике које су предузете у 2015. години, те приједлог спровођења мјера политике у пољопривредном сектору за наредну годину.

С поштовањем,

МИНИСТАР

Мирко Шаровић

Прилог:

- Као у тексту (српски, хрватски и босански језик)
- ЦД са извјештајем на српском, хрватском и босанском језику
- Обавијест о закључку Савјета министара Босне и Херцеговине

**Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
Bosne i Hercegovine**

GODIŠNJE IZVJEŠĆE

**iz oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja
za Bosnu i Hercegovinu**

za 2015. godinu

Svibanj, 2016. godine

S A D R Ž A J	
Skraćenice i simboli	3
Lista tablica i grafikona	4
Izvori podataka i doprinos u pripremi Izvješća	5
Predgovor	6
1. STANJE U POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENOM SEKTORU	8
1.1. Makroekonomski okvir i značaj poljoprivrede u ekonomiji	8
1.2. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda	10
1.3. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda	12
1.4. Oranične površine prema načinu korištenja	13
2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA	15
2.1. BILJNA PROIZVODNJA	15
2.1.1. Žitarice	15
2.1.2. Krmno bilje	16
2.1.3. Industrijsko bilje	17
2.1.4. Povrće i krumpir	18
2.2. Voćarska proizvodnja i proizvodnja grožđa	20
2.3. BROJNO STANJE STOKE I PERADI I KLANJE STOKE I PERADI U KLAONICAMA	22
2.4. STOČARSKA PROIZVODNJA	24
2.4.1. Proizvodnja, otkup i prerada sirovog mlijeka	24
2.4.2. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda	26
3. PREHRAMBENA INDUSTRIJA	27
3.1. Prehrambena industrija u Republici Srpskoj	27
3.2. Prehrambena industrija u Federaciji BiH	28
3.3. Prehrambena industrija u Distriktu Brčko	29
4. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIM PROIZVODIMA	30
4.1. Ukupna robna razmjena poljoprivrednih proizvoda i glavni trgovinski partneri	30
Vodeći poljoprivredni proizvodi u razmjeni	32
Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima	33
4.2. Razmjena poljoprivrednih proizvoda sa R. Hrvatskom i R. Srbijom	34
4.2.1. Robna razmjena s Republikom Hrvatskom	34
4.2.2. Robna razmjena sa Republikom Srbijom	35
4.2.3. Robna razmjena s Turskom	36
5. POLJOPRIVREDNA POLITIKA I POLITIKA RURALNOG RAZVOJA	37
5.1. Institucionalni okvir i ciljevi poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja	37
5.2. Aktivnosti i mjere poljoprivredne politike sprovedene u 2015. godini	39
5.2.1. Zakonodavstvo i pravna regulativa	39
5.2.2. Uspostava i razvoj Poljoprivrednog informacionog sustava i statistike poljoprivrede	40

5.2.3.	Mapa puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda biljnog i animalnog porijekla	41
5.2.4.	Realiziranje mjere u cilju razvoja i jačanja konkurentnosti poljoprivrede	45
5.3.	Politika ruralnog razvoja	51
5.3.1.	Podrška ruralnom razvoju i razvoju seoskih područja	52
5.3.2.	Uspostavljanje sustava za korištenje predpristupnih fondova Europske unije namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju za razdoblje 2014-2020 (IPARD II)	53
6.	PODRŠKA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU U BOSNI I HERCEGOVINI	56
	Ukupni proračuni Vlade entiteta i BD	56
6.1.1.	Struktura proračunske podrške po skupinama mjera	58
6.1.2.	Analiza strukture potpore po mjerama	60
6.2.	Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama	64
6.3.	Uspostava mehanizma za izvještavanje o poljoprivrednim subvencijama u Bosni i Hercegovini sukladno obvezama notifikacije Svjetske trgovinske organizacije	65
7.	BEZBJEDNOST HRANE	66
7.1.	Realizirane aktivnosti u oblasti bezbjednosti hrane	67
8.	VETERINARSTVO	71
8.1.	Sprovedene aktivnosti u oblasti veterinarstva	71
9.	FITOSANITARNA OBLAST	74
9.1.	Realizirane aktivnosti u fitosanitarnoj oblasti	74
10.	RIBARSTVO	76
11.	EUROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA	77
11.1.1.	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju – dodatni protokol	77
11.2.	Realizacija obveza Sporazuma CEFTA 2006	78
11.3.	Međunarodni sporazumi o suradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja	80
11.3.1.	Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja	80
11.3.2.	Realizacija i implementacija međunarodnih projekata i aktivnosti donatora u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja	81
12.	MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, PREHRANE, I RURALNOGA RAZVOJA ZA 2016. GODINU	85
	Prioriteti i mjere politike u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja za 2016. godinu	85

Skraćenice i simboli

ARS	Anketa radne snage
BDV	Bruto dodana vrijednost
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku BiH
RZSRS	Zavod za statistiku Republike Srpske
FZS	Federalni zavod za statistiku
MVTEO BiH	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
MPŠV RS	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FVO	Food and Veterinary Office
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
WTO	World Trade Organization
EFTA	European Free Trade Agreement
UoST	Ugovor o slobodnoj trgovini
FAO	Food and Agriculture Organization of United Nations
FADN	Farm Accountancy Data Network
SWG RRD	Regional Rural Development Standing Working Group
JICA	Japan International Cooperation Agency
USAID	U.S. Agency for International Development
FARMA	Fostering Agriculture Markets Activity
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PPG	Porodično poljoprivredno gospodarstvo
PDV	Porez na dodanu vrijednost
RPG	Registar poljoprivrednih gospodarstava
RK	Registar klijenata
GVIP	Granični prijelazi sa veterinarskom inspekcijom
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
IPA RD	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development
IPS	Informacijsko prognozna služba
DG SANCO	Directorat of General for Health and Consumer Protection
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed
INFOSAN	The International Food Safety Authorities Network
ADNAOM IS	Animal Disease Notification and Outbreak Management Information System
RS	Republika Srpska
FBIH	Federacija Bosne i Hercegovine
WB	World Bank
CAP	Common Agriculture Policy
EC	European Commission
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
IFAD	International Fund for Agriculture Development
UNDP	United Nations Development Programme
OIV	International Organization for Vine and Wine
ITPGR FA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture
UZZB BiH	Uprava za zaštitu zdravlja bilja Bosne i Hercegovine
TLO	Training Liaison Officer
SPO	Senior Project Officer
DB BiH	Distrikt Brčko Bosne i Hercegovine

Lista tablica

- Tabela 1. BDP u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH za 2013-2014. godinu
- Tabela 2. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2013-2014. godina
- Tabela 3. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH (000)
- Tabela 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema grupama proizvoda u 2014-2015. godini
- Tabela 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2014-2015. godini (KM)
- Tabela 6. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda u BiH (2014-2015. godina), KM
- Tabela 7. Oranične površine prema načinu korištenja u BiH (2014-2015. godina), 000 ha
- Tabela 8. Zasijane površine u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko u 2015. godini (000 ha)
- Tabela 9. Broj stabala sposobnih za rod i proizvodnja voća u BiH (2014-2015.godina)
- Tabela 10. Brojno stanje stoke i peradi u BiH (2014-2015. godina)
- Tabela 11. Klanje stoke i peradi u klaonicama u BiH (2014-2015. godina)
- Tabela 12. Proizvodnja sirovog mlijeka u BiH za 2014/2015. godinu
- Tabela 13. Proizvodnja mlijeka u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH u 2014-2015. godini
- Tabela 14. Prikupljeno mlijeko u BiH za 2014. i 2015. godinu
- Tabela 15. Proizvodnja mliječnih proizvoda u BiH 2014/2015.godina
- Tabela 16. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH (2014-2015. godina)
- Tabela 17. Proizvodnja jaja, meda i vune u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu (2014-2015. godina)
- Tabela 18. Pregled kapaciteta u pojedinim granama prehrambene industrije u RS u 2015. godini
- Tabela 19. Ostvarena proizvodnja u prehrambenoj industriji Federacije za 2015. godinu
- Tabela 20. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima za 2014 i 2015.godinu (mil. KM)
- Tabela 21. Uporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (mil. KM)
- Tabela 22. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24), (mil. KM)
- Tabela 23. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima
- Tabela 24. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (mil.KM)
- Tabela 25. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (mil.KM)
- Tabela 26. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom
- Tabela 27. Budžeti Vlada entiteta i BD za period 2009-2015. godina (mil. KM)
- Tabela 28. Ukupni budžeti za poljoprivredu u BiH u periodu 2009-2015. godine (u mil. KM)
- Tabela 29. Realizirani poljoprivredni proračuni u BiH u periodu 2008-2015. godine (000 KM)
- Tabela 30. Distribucija potpora i po proizvodima/skupinama proizvoda (%)
- Tabela 31. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj u 2015. godini
- Tabela 32. Proizvodnja ribe u Federaciji za 2014. i 2015. godinu
- Tabela 33. Robna razmjena ribe i ribljih prerađevina

Lista grafikona

- Grafikon 1. Trend zaposlenosti muškaraca i žena u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH (2014-2015. godina)
- Grafikon 2. Prosječne mjesečne neto isplaćene plaće u poljoprivredi, lovu i šumarstvu (2014-2015. godina)
- Grafikon 3. Zasijane površine i ugari i neobrađene oranice u BiH (2012-2015. godina)
- Grafikon 4. Udio zasijanih površina Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH u ukupno zasijanim površinama
- Grafikon 5. Proizvodnja žitarica u BiH (2014-2015. godina), u tonama
- Grafikon 6. Proizvodnja krmnog bilja u BiH (2014-2015. godina), u tonama
- Grafikon 7. Proizvodnja industrijskih usjeva u BiH (2014-2015. godina), u tonama
- Grafikon 8. Proizvodnja najznačajnijih povrtnih kultura u BiH (2014-2015. godina), u tonama
- Grafikon 9. Proizvodnja maline i jagode u BiH za 2014-2015. godinu
- Grafikon 10. Proizvodnja grožđa u BiH (2014-2015. godina)
- Grafikon 11. Brojno stanje krava i steonih junica, ovaca za priplod, krmača i suprasnih nazimica u BiH za 2014-2015. godinu
- Grafikon 12. Proizvodnja govedeg, ovčijeg, svinjskog i mesa peradi u BiH (2014-2015. godina)
- Grafikon 13. Proizvodnja i otkup sirovog mlijeka u BiH za razdoblje od 2014/2015. godine
- Grafikon 14. Sudjelovanje regija u robnoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda (%)
- Grafikon 15. Robna razmjena između BiH i Republike Hrvatske 2013-2015. godina (mil. KM)
- Grafikon 16. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima između BiH i Srbije u razdoblju 2013-2015. godine (mil. KM)
- Grafikon 17. Struktura poljoprivrednog proračuna u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH
- Grafikon 18. Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH za period 2008-2015 po skupinama mjera potpore (mil. KM)
- Grafikon 19. Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH u razdoblju 2008-2015. po grupama mjera
- Grafikon 20. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH – struktura (mil. KM)
- Grafikon 21. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (mil. KM)
- Grafikon 22. Mjere direktne podrške proizvodnji u BiH – struktura (mil. KM)
- Grafikon 23. Usporedba izdvajanja za mjere izravne potpore i mjere ruralnog razvoja (mil. KM)
- Grafikon 24. Mjere ruralnog razvoja u BiH – struktura (mil. KM)
- Grafikon 25. Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH – struktura (mil. KM)
- Grafikon 26. Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/grupu ili sve proizvode

Izvori podataka i doprinos u pripremi izvješća

Godišnje izvješće iz oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu (Izvješće) je deveto po redu izvješće koji je izradilo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH, i Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Distrikta Brčko BiH.

U Izvješću su korišteni prvenstveno podaci nadležnih ministarstava poljoprivrede entiteta i Odjela za poljoprivredu Brčko Distrikta, zatim institucija iz oblasti statistike, a korišteni su podaci kojima nisu raspolagala Ministarstva odnosno, Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta.

Prilikom izrade ovog izvješća nastojalo se dati jedinstven pregled stanja na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Bosni Hercegovini, Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko BiH u 2015. godini, kao i pregled mjera koje su provedene kroz poljoprivrednu politiku i politiku ruralnog razvoja u protekloj godini. Izvješće predstavlja ujedno jedinstven dokument u BiH u kojem je prikazano stanje poljoprivredno prehrambenog sektora, i to sa aspekta proizvodnje, trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima i implementirane poljoprivredne politike. U suštini u dokumentu su predstavljeni osnovni pokazatelji makroekonomskog ambijenta, raspoloživi zemljišni resursi, opseg i struktura u poljoprivredno - prehrambenoj proizvodnji, cijene poljoprivrednih proizvoda, vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivredno - prehrambenih proizvoda, te struktura robne razmjene po proizvodima i trgovinskim partnerima.

Drugi dio izvješća je posvećen ostvarenim rezultatima i implementiranim mjerama u poljoprivredi i ruralnom razvoju, visini sredstava koja su izdvojena s ciljem podizanja razine proizvodnosti i jačanja konkurentnosti domaće poljoprivrede, razvoju poljoprivrede i sela, te očuvanja prirode i racionalnim gazdovanjem prirodnim resursima. Poseban dio ovog Izvješća čini poglavlje europskih integracija i međunarodna suradnja, realizacija i potpisivanje međunarodnih sporazuma, implementacija brojnih donatorskih projekata a sve u cilju ispunjavanja uvjeta za priključenje Europskoj uniji.

U pripremi izvješća korišteni su:

- * Izvješće o radu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske za 2015. godinu,
- * Informacije Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske o posljedicama suše i olujnog nevremena u poljoprivrednoj proizvodnji u 2015. godini u Republici Srpskoj,
- * Izvješće Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Federacije BiH o poljoprivrednoj i prehrambenoj proizvodnji u Federaciji BiH za 2015. godinu,
- * Podaci o poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji u Distriktu Brčko za 2015. godinu koje je dostavilo Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Distrikta Brčko BiH,
- * Izvješće o realiziranoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu, Ureda za harmonizaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju,
- * Informacija o mljekarskoj proizvodnji i vanjskotrgovinskoj razmjeni mlijeka i mliječnih proizvoda za 2015. godinu, Milkprocessing, ožujak 2016. godine,
- * Izvješće o napretku BiH za 2015. godinu, Direkcija za europske integracije BiH.

PREDGOVOR

Povoljni vremenski uvjeti u 2015. godini utjecali su i na oporavak proizvodnje i povećanje prinosa kako u biljnoj tako i stočarskoj proizvodnji. Učešće poljoprivrede u relevantnim makroekonomskim pokazateljima u 2015. godini je imalo povećanje u usporedbi s prethodnom godinom, s obzirom da je učešće poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti iznosilo oko 18 %, sudjelovanje BDV poljoprivrede u BDP je zadržano na razini od oko 7 %, a učešće poljoprivredno - prehrambenih proizvoda u pokazateljima vanjsko-trgovinske razmjene je na nešto većem nivou u odnosu na prethodnu godinu (učesće u izvozu 9,10 %, a u uvozu 18,24 %).

Tijekom 2015. godine, zabilježeno je povećanje obujma biljne proizvodnje u usporedbi s prethodnom godinom. Rast proizvodnje, promatrano po skupinama usjeva, zabilježen je kod žitarica i to za 5,17 %, industrijskog bilja za 16,5 %, povrća za 22 %, voća oko 70 %, grožđa za 26 %, jagoda i malina za 20 %. Jedino se u proizvodnji krmnog bilja bilježi manji obujam proizvodnje i to oko 6,7 posto obzirom da je suša utjecala na gubitke u prinosu i proizvodnji. U požnjevenoj površini i dalje dominiraju površine pod žitaricama (58%), od čega najveći udio u ukupno požnjevenim površinama zadržavaju površine pod kukuruzom (40%), koji se tijekom 2015. gajio na 193,7 tisuća hektara. Pšenica je također usjev koji zauzima značajne površine obzirom da u ukupno požnjevenim površinama ima udio oko 12 %, zatim slijedi djetelina s udjelom od 7,13 %, krumpir 7,03 % i kukuruz za silažu 6,4 %. Proizvodnja voća, grožđa i povrća bilježi značajno povećanje proizvodnje, pri čemu je najveći rast proizvodnje zabilježen kod najznačajnijih voćnih vrsta i to jabuke za 104 %, kruške za 96 %, šljive za 58 %, maline za 28 %, te grožđa za 20 %. Povoljni vremenski uvjeti u 2015. godini u vegetacionom razdoblju pozitivno su utjecali i na rast prinosa većine voćnih vrsta u usporedbi s prethodnom godinom. Nakon višegodišnjeg trenda opadanja broja grla u stočarstvu, 2015. godine bilježi se blago povećanje stočnog fonda u odnosu na 2014. godinu, pri čemu je broj goveda povećan za 3 %, svinja za 6 % i peradi za 8 %, a broj ovaca i koza bilježi neznatno smanjenje, i to ovaca za 0,5 % i koza za 1,4 %. Brojno stanje konja u 2015. godini je ostalo na razini broja iz prethodne godine od 17.000 komada. Brojnost koka nosilica u 2015. godini je manja za 4,5 posto u odnosu na prošlu godinu. Broj košnica pčela bilježi rast sa 392 tisuće komada koliko je bilo zastupljeno u 2014. godini na 393 tisuće komada u 2015. godini. Tijekom 2015. godine, neto proizvodnja mesa je veća za 15.443 tone ili 2 % u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je proizvodnja goveđeg mesa veća za 100% na što je utjecalo značajno povećanje broja zaklane tovne junadi, više od 118%. Također, rast proizvodnje pilećeg mesa bilježi rast od 12%. Pad proizvodnje zabilježen je u proizvodnji ovčjeg mesa i to za 8 % u usporedbi s prethodnom godinom, dok je proizvodnja svinjskog mesa u usporedbi s prethodnom godinom u 2015. godini manja za 12 %.

Ukupno promatrano u 2015. godini, bilježi se smanjenje vrijednosti prodaje svih poljoprivrednih proizvoda za 1,92 % u odnosu na 2014. godinu. Promatrano po proizvodnjama, smanjenje vrijednosti prodaje se bilježi kod žitarica za 21,48 %, krumpira za 13,59 %, povrća za 2,81 % i proizvoda životinja za 7,56 %.

U isto vrijeme zabilježeno je povećanje vrijednosti prodaje kod voća za 2,47 %, peradi za 4,29 % i pod kategorijom ostalo za 31,54 % u odnosu na 2014. godinu. Što se tiče otkupa poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini bilježi se povećanje vrijednosti otkupa žitarica za 22,45 %, povrća za 96,17 %, stočnog krmnog bilja za 52,88 %, voća za 138,61 %, živih životinja za 151,08 % i životinjskih proizvoda za 0,57 %, dok se bilježi smanjenje otkupa industrijskog bilja za 22,48 %, krumpira za 2,51 % i ostalog za 50,96 % u odnosu na 2014. godinu.

Vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenim proizvodima u 2015. godini zabilježila je rast izvoza (25,92 %), rast uvoza (5,06 %), i pad vanjsko-trgovinskog deficita (1,39 %). Oko 34 % izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda se plasira na tržište CEFTA-e, 30 % na tržište EU i oko 28 % u Tursku, dok je na BH tržištu najviše plasirano poljoprivredno-prehrambenih proizvoda podrijetlom iz EU oko 55 %, a iz zemalja CEFTA -e oko 25 %.

Realizacija poticaja u 2015. godini se odvijala po već ustaljenom sustavu. Ono što je obilježilo politiku isplate poticaja su nedostatak finansijskih sredstava u proračunima što je utjecalo i na kašnjenja u isplatama pa i ukidanje potpore nekih, prethodno usvojenih mjera. Svakako, 2015. godina će ostati upamćena po najmanjoj visini sredstava koja su bila isplaćena poljoprivrednim proizvođačima i to oko 113,4 milijuna KM i koji je u usporedbi s visinom sredstava izdvojenih poljoprivredi i ruralnom razvoju iz prethodne godine manja za 18%.

U području poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja, bitno je istaknuti da su u 2015. godini završene sektorske analize za sektor šumarstva i akvakulture. Okvir politika djelovanja u entitetima je unaprijeđen usvajanjem Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH za razdoblje 2015 - 2019. godina i Strateškog plana razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske za razdoblje 2016 - 2020.

U području sigurnosti hrane, slijedeći preporuke Europske komisije nadležni organi u BiH su izradili Akcijski plan kontrole proizvodnje i prerade mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u Europsku uniju. Europska komisija je potvrdila da je kontrolni sustav sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini uspostavljen u skladu s EU zahtjevima, operativan i učinkovit. Ovim su stečeni uvjeti za konačnu dozvolu izvoza mlijeka i mliječnih prerađevina u EU, a Bosna i Hercegovina je stavljena na listu zemalja kojima je dozvoljen izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka na europsko tržište. Osim što je ostvarena mogućnost izvoza mlijeka u zemlje Europske unije i pristup tržištu od 500 milijuna potrošača, ujedno je omogućen i transport ovih proizvoda kopnenim putem preko teritorija Europske unije u Republiku Tursku i Rusku Federaciju.

Kada je riječ o fitosanitarnoj oblasti bitno je istaknuti da je Bosni i Hercegovini nakon trogodišnjeg monitoringa priznat status države u kojoj nema prstenaste truleži krumpira, čime su ispunjeni uvjeti i dobivena dozvola za izvoz krumpira na europsko tržište i time stečeni uvjeti da se svi poljoprivredni proizvodi biljnog podrijetla mogu bez ograničenja izvoziti u Europsku uniju. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja su u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH, uspješno provele Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantenskim štetnim organizmima na krumpiru na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

U pogledu veterinarstva, usvojeni su podzakonski akti o kontroli, prevenciji i iskorjenjivanju prenosivih životinjskih bolesti. Nastavljeno je provođenje mjera za kontrolu životinja, između ostalog i onih za otkrivanje bruceloze i tuberkuloze goveda. Osiguran je dugoročni izvoz govedine u Republiku Tursku. Odlukom Vijeća ministara Republike Turske odobren je bescarinski uvoz govedine iz Bosne i Hercegovine od 15 tisuća tona na godišnjoj razini. Realizacija ove Odluke o odobravanju uvoza govedine iz BiH je ponovno dodijeljena državnoj direkciji Zavoda za meso i mlijeko Republike Turske. Uporedo s tim, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u okviru bilateralnog sporazuma koji je ranije potpisan između BiH i Turske započelo razgovore u cilju osiguranja izvoza govedine pod istim, bescarinskim uvjetima, a da se daljnja trgovina nastavi na način da to bude sastavni dio bilateralnog sporazuma o slobodnoj trgovini između dvije zemlje. Namjera je da se ovakvim dogovorom i osiguranjem tržišta po vrlo povoljnim cijenama domaćim poljoprivrednim proizvođačima osigura temelj i jamstvo za dugoročnu orijentaciju, investicije i opredjeljenje za intenzivnu proizvodnju goveđeg mesa.

U 2015. godini su nastavljene razgovori radi zaključivanja Protokola uz Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Europske zajednice i Bosne i Hercegovine. U cilju stvaranja pretpostavki za podnošenje kredibilnog zahtjeva za članstvo Bosne i Hercegovine u Europskoj uniji, a na temelju opredjeljenja Bosne i Hercegovine za ostvarivanje daljnjeg približavanja i institucionalizacije odnosa s Europskom unijom u skladu s Procesom za stabilizaciju i pridruživanje, te provedbu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a potom i njegoa potpuna primjena i uključivanje BiH u europske integracijske tokove, Predsjedništvo BiH je na sjednici održanoj 2015/10/28. godine zaključilo da nova pregovaračka pozicija treba omogućiti iznalaženje prihvatljivog rješenja koje će biti utemeljeno na uvažavanju uzajamnih interesa i sadržavati faznu

prilagodbu i kompenzacijske mjere kako bi se osigurali strateški interesi domaće proizvodnje i stvorile pretpostavke za održivi razvoj poljoprivrede u Bosni i Hercegovini i jačanje sposobnosti domaćih proizvođača da se nose s konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutar Europske unije. Na temelju ovog zaključka, započelo se s revizijom Osnova za vođenje pregovora radi zaključivanja Protokola uz Privremeni sporazum o trgovini čime je utvrđena nova pregovaračka pozicija Bosne i Hercegovine. Osnovom za vođenje pregovora, Izaslanstvo Bosne i Hercegovine za pregovore je dobilo mandat za nastavak pregovora i da po završetku istih Protokolom regulira eventualne trgovinske koncesije za poljoprivredne, prehrambene i ribarske proizvode, zatim tehničko prilagođavanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u pogledu pravila o podrijetlu i administrativnoj suradnji.

U cilju poboljšanja regionalne suradnje, razmjene iskustava i olakšanja trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima, provedene su aktivnosti na zaključivanju Memoranduma o razumijevanju između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije, i Sporazuma o suradnji u oblasti šumarstva između Vlade Republike Turske i Vijeća ministara BiH.

Iako su u poljoprivrednom sektoru zabilježeni pozitivni pomaci u rješavanju problema koji postoje već duži niz godina, ipak pred nadležnim institucijama i dalje predstoji puno posla, posebno u dijelu koji se odnosi na izradu i usvajanje ključnih zakona, izradu strateškog plana ruralnog razvoja, unapređenje poljoprivredne statistike i informacijskog sustava, usklađivanje sustava zemljišnih registara i unapređenje procesa upravljanja zemljištem, kao i uspostavu operativne strukture za korištenje predpristupnih fondova Europske unije. Također, jedan od prioriteta se odnosio i na jačanje administrativnih kapaciteta i struktura za koordinaciju unutar sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući i mjere potpore.

Generalno, pred poljoprivredom u BiH i u predstojećem razdoblju kao važan prioritet ostaje potreba kreiranja agrarne politike i uvođenje onih instrumenata koji će omogućiti dinamičko restrukturiranje poljoprivrednog sektora, modernizaciju, a ujedno i učinkovito približavanje EU integracijama putem postupnog usklađivanja politike s načelima Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije. Samo uz aktivno uključivanje i angažman svih čimbenika, a posebno zainteresiranih i uključenih sudionika u poljoprivrednom sektoru u BiH, može se odgovoriti na velike izazove i zahtjeve u procesu integracija i stjecanja članstva Europske unije.

1. STANJE U POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENOM SEKTORU

1.1. Makroekonomski okvir i značaj poljoprivrede u ekonomiji

Bruto domaći proizvod (BDP) Bosne i Hercegovine u 2014¹. godini iznosio je 27.285 milijuna KM i u odnosu na prethodnu godinu veći je za oko 2%. BDP u Republici Srpskoj za 2014. godinu veći je za 0,7 %, u Brčko Distriktu za 10 % i u Federaciji BiH za 2,4 % u odnosu na prošlu godinu.

Tabela 1. BDP u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH za 2013-2014. godinu

Indikatori	2013.	2014.
BDP Federacije BiH, Mil. KM	17.375	17.791
Udio %	64,97	65,20
BDP Republike Srpske, Mil. KM	8.761	8.824
Udio %	32,76	32,30
BDP Brčko Distrikta, Mil. KM	607	670
Udio %	2,27	2,45

¹ Podaci o BDP za 2015. godinu nisu bili dostupni u razdoblju izrade ovog izvješća.

Ukupni BDP, Mil. KM	26.743	27.285
----------------------------	---------------	---------------

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

Promatrajući udio sektora poljoprivrede u ukupnom BDP i BDV entiteta i Distrikta evidentno je da je u Republici Srpskoj udio poljoprivrede u BDP oko 10 %, a u njenoj BDV sudjeluje s više od 11 %. Što se tiče Federacije BiH, udio poljoprivrede u ukupnom BDP u 2014. godini iznosio je 4,2 %, a u njezinoj ukupnoj BDV 5,0 % što je gotovo za polovicu manje u odnosu na Republiku Srpsku. Kada je riječ o Distriktu Brčko, poljoprivreda ima značajan udio u ukupnoj ekonomiji Distrikta obzirom na sudjelovanje u ukupnom BDP od 7,8 %i stvaranju BDV s udjelom od 10,2 % u 2014. godini.

Tabela 2. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2013-2014. godina

Godina	2013.	2014.
Federacija BiH		
BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova (000 KM)	866.481	741.900
Udio u ukupnoj BDV	6,20	5,0
Udio u ukupnom BDP Federacije BiH (%)	5,1	4,2
Republika Srpska		
BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova (000 KM)	916.226	837.926
Udio u ukupnoj BDV	12,7	11,5
Udio u ukupnom BDP Republike Srpske (%)	10,4	9,5
Distrikt Brčko BiH		
BDV poljoprivrede, lova i šumarstva (000 KM)	46.073	38.189
Udio u ukupnoj BDV	9,7	7,8
Udio u ukupnom BDP Distrikta Brčko (%)	7,2	5,7
Ukupno BiH		
BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova u BDP BiH (000 KM)	1.828.780	1.618.015
Udio u ukupnoj BDV	8,44	7,2
Udio u ukupnom BDP BiH	6,97	6,0

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

Prema podacima Ankete o radnoj snazi za 2015. godinu, koju je provela Agencija za statistiku BiH u suradnji sa Zavodom za statistiku Republike Srpske i Federalnim zavodom za statistiku, poljoprivreda zapošljava prosječno oko 147.000 zaposlenih od čega oko 65 % muškaraca i 35 % žena. U 2015. godini je povećan broj zaposlenih za 8.000 ili 6 % u odnosu na prošlu godinu.

Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti za 2015. godinu iznosi oko 17,9 % i veća je za 0,8 posto u odnosu na prošlu godinu.

Tabela 3. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti iu BiH (000)

	2014.	2015.
Ukupan broj zaposlenih u poljoprivrednoj djelatnosti (u 000)	139	147
Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti (%)	17,1	17,9

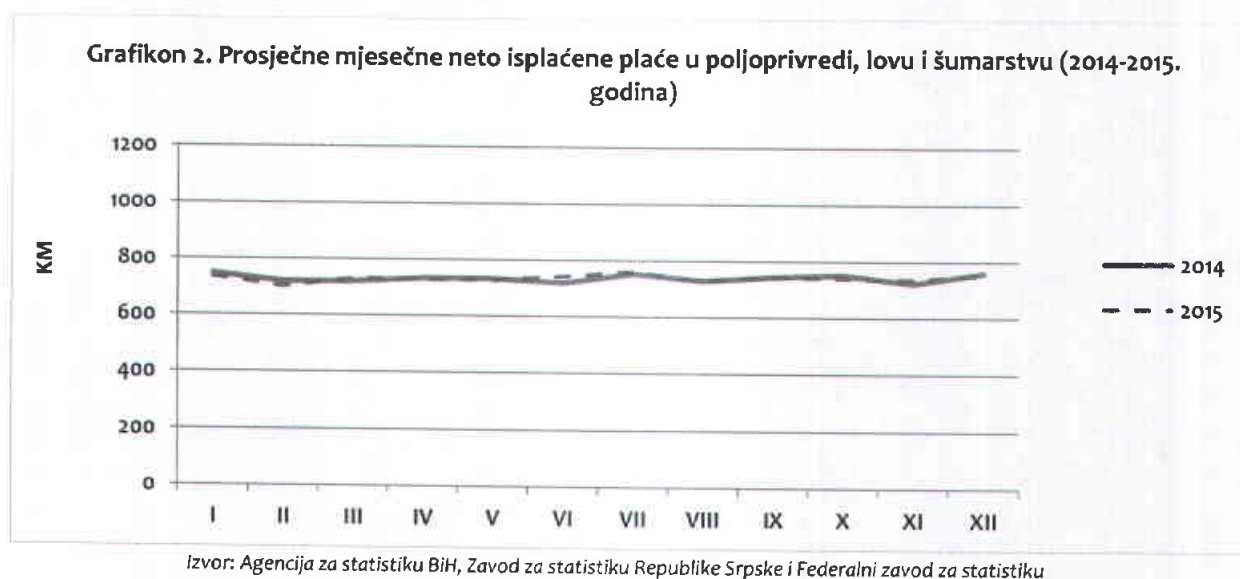
Izvor: Agencija za statistiku BiH

Broj zaposlenih u poljoprivrednoj djelatnosti u Republici Srpskoj za 2015. godinu iznosi oko 91.000 od čega 56.000 muškaraca i 34.000 žena. Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti iznosi 29%. Što se tiče Federacije, u poljoprivrednoj djelatnosti je zaposleno oko 53.000 od čega 36.000 muškaraca i 17.000 žena.

Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti u Federaciji iznosi oko 11 % što je u usporedbi s Republikom Srpskom manje za 18 %. Broj zaposlenih u ovoj djelatnosti u Distriktu Brčko iznosi oko 3.000 i ima udio u ukupnoj zaposlenosti oko 25 %.

Prosječna mjesečna neto isplaćena plaća po zaposlenom u poljoprivredi, šumarstvu i ribolovu za 2015. godinu iznosila je 736 KM i veća je za 1,2 % u odnosu na prosječnu neto isplaćenu plaću u poljoprivredi za 2014. godinu koja je iznosila 727 KM.

1.2. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda

Podaci o otkupu poljoprivrednih proizvoda dobiveni su agregiranjem prikupljenih podataka na temelju usporedivih statističkih istraživanja koja provode entitetski zavodi za statistiku i Agencija za statistiku BiH / Ekspozitura Brčko.

Otkup poljoprivrednih proizvoda je kupovina, odnosno preuzimanje poljoprivrednih proizvoda neposredno od obiteljskih proizvođača koje poslovni subjekti obavljaju radi dalje prodaje ili prerade.

Vrijednost otkupljenih poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini iznosila je 251,99 milijuna KM što je u odnosu na prošlu godinu više za 25 %. U 2015. godini bilježi se povećanje vrijednosti otkupa žitarica za 22,4 %, povrća za 96 %, stočnog krmnog bilja za 53 %, voća za 139 %, proizvoda od životinja za 0,6 % i životinja za čak 151 %. Smanjenje vrijednosti otkupa u 2015. godini, u odnosu na 2014. godinu, bilježi se kod industrijskog bilja za 22 %, krumpira za 2 %, i proizvoda od životinja za 0,5 %.

Tabela 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema grupama proizvoda u 2014-2015. godini

	2014.	2015.	Indeksi vrijednosti 2015/2014
Žitarice	7.360.950	9.013.803	122,4
Industrijsko bilje	5.739.132	4.448.770	77,5
Krumpir	1.141.982	1.113.348	97,5
Povrće	3.719.997	7.297.432	196,2
Stočno krmno bilje	276.994	423.476	152,9
Rezano cvijeće	450	-	-
Voće	12.692.569	30.285.586	238,6
Sadni materijal	-	-	-
Alkoholna pića	40.540	-	-
Životinje	21.212.271	53.259.961	251,1
Proizvodi životinja	141.987.546	142.795.796	100,6
Ostalo	6.838.651	3.353.666	49,0
Ukupno	201.011.081	251.991.838	125,4

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene žitarica - Otkupne cijene svih žitarica u 2015. godini su niže u odnosu na prošlu godinu s izuzetkom otkupne cijene kukuruza koja je viša za 16 %. Otkupna cijena za tonu pšenice u 2015. godini iznosila je 344,76 KM i niža je za 0,76 %, a kod kukuruza 310,05 KM i viša je za 16 % u usporedbi s prethodnom godinom.

Otkupne cijene povrća - Otkupne cijene povrća u 2015. godini su bile kod većine povrtnih vrsta više u odnosu na prethodnu godinu i to krumpira za 0,05 KM ili 11 %, graha za 0,13 KM ili 3,2 %, bijelog luka za 0,13 KM ili 3,3 %, kupusa za 0,11 ili 27,5 %, mrkve za 0,14 KM ili 14%, zelene salate za 0,60 KM ili 77 % i paprike za 0,61 KM ili 58 %. Niže otkupe cijene su zabilježene kod crnog luka i to za 0,06 KM ili 10 % i špinata za 0,05 KM ili 4 %.

Otkupne cijene voća i grožđa - Otkupne cijene voća i grožđa su više u 2015. godini u odnosu na prethodnu i to šljive za 0,24 KM, jabuke za 0,18 KM, kruške za 0,17 KM, maline za 0,45 KM i grožđa za 1,09 KM.

Tabela 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2014-2015. godini (KM)

Naziv proizvoda	Jedinica mjere	2014.	2015.
Pšenica, merkantilna	tona	347,42	344,76
Raž, merkantilni	tona	402,69	393,94
Ječam, merkantilni	tona	378,34	342,01
Kukuruz, merkantilni	tona	268,41	310,05
Uljana repica	kg	0,65	0,43
Soja	kg	0,65	0,69
Duhan, suvi list	kg	2,49	2,39
Krumpir, merkantilni	kg	0,45	0,50
Grah	kg	4,04	4,17
Crni luk	kg	0,62	0,56
Bijeli luk	kg	3,90	4,03
Kupus	kg	0,40	0,51
Mrkva	kg	1,00	1,14
Zelena salata	kg	0,78	1,38
Špinat	kg	1,27	1,22
Rajčica	kg	1,45	1,47
Paprika	kg	1,05	1,66
Lucerka	kg	0,25	0,27
Šljive	kg	0,79	1,03
Jabuke	kg	0,61	0,79
Kruške	kg	0,86	1,03

Maline	kg	2,93	3,38
Grožđe	kg	1,72	2,81
Telad, ukupno	kg	5,97	5,80
Svinje za tov	kg	2,95	2,56
Jagnjad od 2 mjeseca do 1 godine	kg	4,57	4,87
Tovljeni pilići	kg	1,98	1,90
Jaja	komada	0,13	0,23
Kravlje mlijeko	litara	0,58	0,54
Med	kg	9,04	8,46

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene stočarskih proizvoda i meda -Otkupne cijene jaja po komadu su više i to za 0,10 KM, dok je cijena meda po kilogramu niža za 0,58 KM. Kada je riječ o otkupnoj cijeni mlijeka ona je niža za 0,04 KM u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 0,58 KM po litri.

Otkupne cijene stoke i peradi – Otkupna cijena svinja za tov po kilogramu 2015. godine je iznosila 2,56 KM i niža je za 0,39 KM, dok je otkupna cijena peradi po kilogramu iznosila 1,90 KM i niža je za 0,08 KM. Što se tiče ovaca otkupna cijena iznosila je 4,87 KM i veća je 0,30 KM u odnosu na prošlu godinu.

1.3. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda

Otkupne cijene goveda svih kategorija (rasplod, tov, klanje) u 2015. godini su niže u usporedbi s prosječnim otkupnim cijenama iz prethodne godine. Otkupna cijena teladi starosti do jedne godine iznosila je 5,80 KM po kilogramu što je u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine manje za 0,17 KM po kilogramu odnosno za 2,9 %. Junad do 2 godine otkupljivala su se po cijeni od 3,18 KM po kilogramu te je otkupna cijena, u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine, koja je iznosila 3,73 KM / kg, niža za 0,55 KM / kg odnosno za 15 %. Također, i otkupne cijene svinja su niže. Otkupna cijena svinja za tov je iznosila 2,57 KM i niža je za 0,39 KM u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine koja je iznosila 2,95 KM / kg. Što se tiče otkupne cijena svinja za klanje (težine 110 i više kg) iznosila je 2,44 KM / kg i niža je u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine za 0,62 KM ili za 20%. Što se tiče ovaca, otkupna cijena jagnjadi starosti od 2 mjeseca do 1 godine iznosila je 4,87 KM i veća je 0,30 KM u odnosu na prošlu godinu.

Kada je riječ o potrošačkim cijenama mesa u 2015. godini cijena kilograma junetine bez kostiju iznosila je 12,9 KM i u odnosu na prethodnu godinu niža je za 0,21 KM, cijena kilograma svinjetine s kostima po kilogramu bila je niža za 0,96 KM ili za 10 %, a prosječna cijena po kojoj se kupovao kilogram svježeg pileta iznosila je 4,8 KM i niža je za 0,45 KM u usporedbi s cijenom iz 2014. godine.

U dijelu koji se odnosi na potrošačke cijene prehrambenih proizvoda, odnosno osnovnih životnih namirnica u 2015. godini, stanovnici BiH su u prosjeku morali izdvojiti za: kilogram kruha 2,20 KM, kilogram brašna 1,10 KM, litar ulja 2,14 KM, kilogram šećera 1,28 KM, litar mlijeka 1,51 KM. Usporedbom prosječnih potrošačkih cijena osnovnih namirnica iz 2015. sa 2014. godinom uočava se i blag pad cijena nekih prehrambenih proizvoda, npr. riža je bila jeftinija za 0,03 KM ili 1 %, konzumno mlijeko za 0,01 KM ili za 0,6 %, šećer za 0,08 KM ili 6,25 %, dok je cijena ulja viša za 0,06 KM ili 2,8 %. Cijene kruha i brašna se nisu mijenjale.

Banane su se u 2015. godini kupovale po prosječnoj cijeni od 2,2 KM po kilogramu što je više za 0,4 % u odnosu na cijenu iz prethodne godine, kilogram jabuka plaćao se po cijeni koja je bila 6 % niža u usporedbi s cijenom iz 2014. godine koja je iznosila 1,51 KM.

Što se tiče povrća, luk bilježi nižu prosječnu cijenu i to za 11 %, krumpir za 2 %, dok se kilogram graha plaćao po cijeni koja je bila za 10 % niža u usporedbi s prethodnom godinom.

U 2015. godini bilježi se rast potrošačkih cijena meda za 2,1 %, te kokošjih jaja po komadu za 3,4 posto. U isto vrijeme, niže cijene su zabilježene kod margarina za 1,54 % i svježe pastrve za 2,32 % u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 6. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda u BiH(2014-2015. godina), KM

Proizvodi	Jednica	2014.	2015.
Riža	kg	3,23	3,20
Kruh od pšeničnog brašna	kg	2,20	2,20
Pšenično brašno bijelo	kg	1,10	1,10
Junetina bez kostiju	kg	13,11	12,9
Svinjetina sa kostima	kg	9,06	8,10
Svježa piletina	kg	5,25	4,80
Svježa pastrmka	kg	9,68	9,30
Mlijeko u tetrapaku	l	1,51	1,50
Tvrdi sir	kg	12,29	10,10
Maslac	kg	17,74	17,40
Margarin	kg	4,46	4,30
Kokošija jaja	komad	0,29	0,30
Ulje	l	2,14	2,20
Banane	Kg	2,19	2,20
Jabuke	Kg	1,51	1,60
Grah	Kg	5,57	5,00
Crni luk	Kg	1,24	1,10
Krumpir	Kg	0,92	0,90
Šećer	Kg	1,28	1,20
Med	kg	16,16	16,50

Izvor: Agencija za statistiku BiH

1.4. Oranične površine prema načinu korištenja

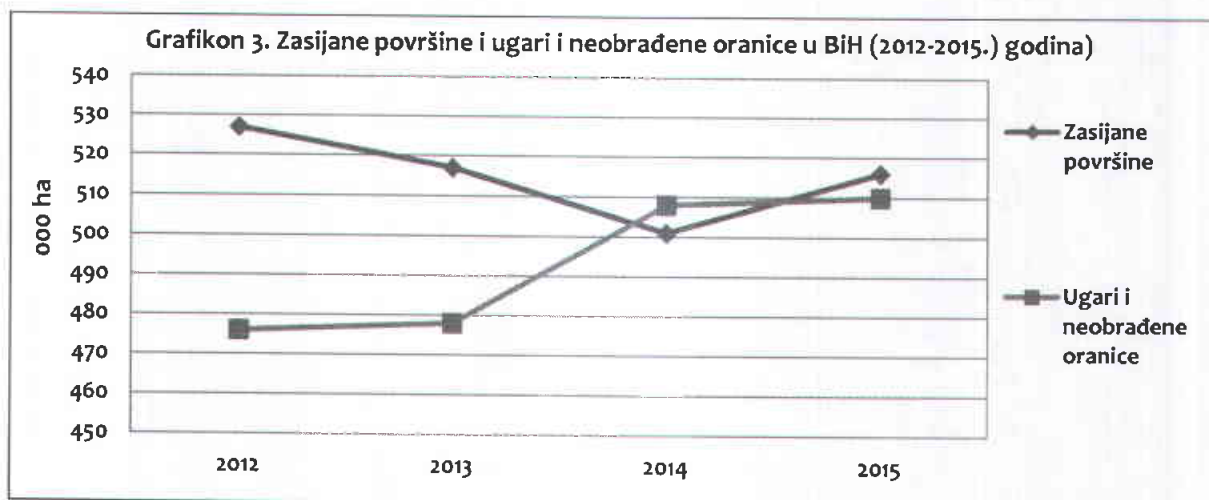
Prema statističkim podacima za 2015. godinu od ukupne površine raspoloživog poljoprivrednog zemljišta, prema načinu korištenja oranične površine zauzimaju 1.029 tisuća ha, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 18.000 ha ili 1,7 %. U strukturi oraničnih površina najzastupljenije su zasijane površine s udjelom od 50,1 %, zatim slijede ugari i neobrađene oranice s udjelom od 49,6 % i rasadnici i ostalo na oranicama 0,3 posto.

Tabela 7. Oranične površine prema načinu korištenja u BiH (2014-2015. godina), 000 ha

	2014	2015
Žitarice	290	301
Industrijsko bilje	9	11
Povrće	73	74
Krmno bilje	129	130
Zasijane površine	501	516
Rasadnici i ostalo na oranicama	2	3
Ugari i neobrađene oranice	508	510
Ukupno oranice i bašte	1.011	1.029

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupno zasijane površine u 2015. godini iznosile su 516 tisuća ha i veće su za 3 % u odnosu na 2014. godinu. Povećanju ukupno zasijanih površina doprinijelo je povećanje zasijanih površina u Federaciji za oko 6 % i Republici Srpskoj za 2 % u odnosu na prethodnu godinu.

U strukturi ukupnih zasijanih površina, žitarice sudjeluju s 58 %, krmno bilje sa 25 %, povrće sa 15 % i industrijsko bilje sa 2 %. Površine zasijane žitaricama u 2015. godini veće su za 3,8 %, površine pod industrijskim biljem za 22 %, dok su površine pod povrćem i krmnim biljem neznatno veće u odnosu na 2014. godinu. Površine pod rasadnicima i ostalim kulturama na oranicama su veće za 1.000 ha a ugari i neobrađene oranice za 2.000 ha.

Tabela 8. Zasijane površine u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko u 2015. godini (000 ha)

	Ukupno zasijane površine	Žitarice	Industrijsko bilje	Krmno bilje	Povrće
Republika Srpska	306	203	8	66	29
Federacija BiH	197	88	3	63	43
Distrikt Brčko	13	10	1	1	0,5

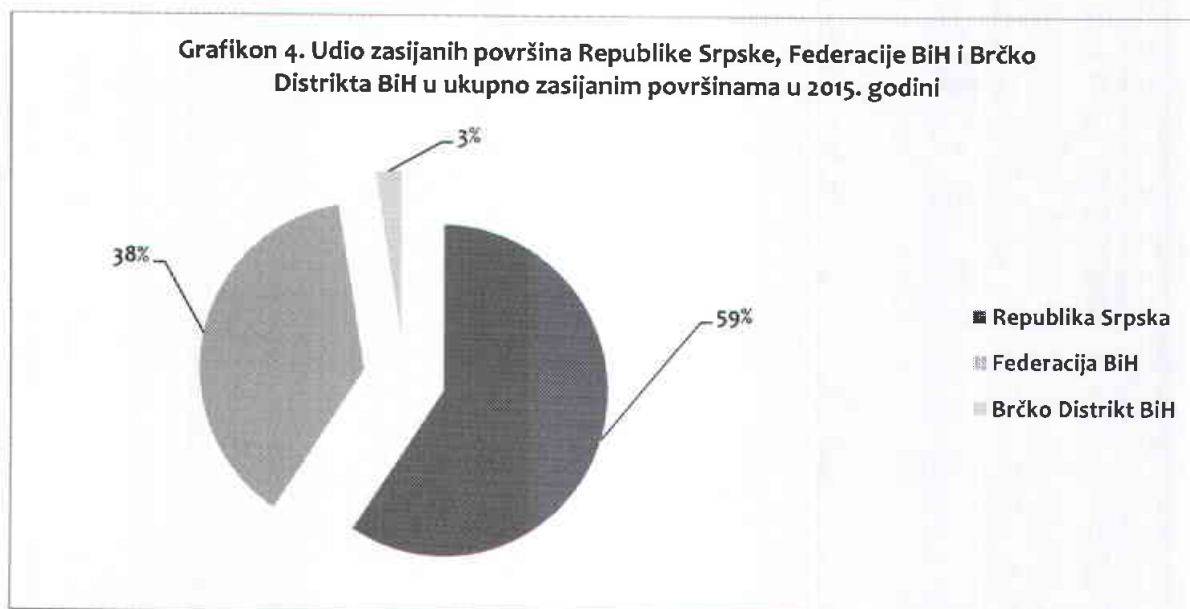
Izvor: Ministarstvo poljoprivrede Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku, Odjeljenje za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske u 2015. godini ukupno zasijane površine u Republici Srpskoj su iznosile 306.000 ha od čega je žitaricama zasijano 203.000 ha, krmnim biljem 66.000 ha, povrćem 29.000 ha i industrijskim biljem 8.000 ha. Najzastupljenije žitarice u ukupnoj strukturi zasijanih površina imaju kukuruz sa 139.000 ha i pšenica sa 38.000 ha.

Kada je riječ o Federaciji BiH zasijane površine u 2015. godini, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, iznosile su 197.139 ha od čega je žitaricama zasijano 88.307 ha, krmnim biljem 62.623 ha, povrćem 43.071 ha i industrijskim biljem 3.138 ha. Najzastupljenije žitarice u strukturi ukupno zasijanih površina su kukuruz sa 50.000 ha što je za 3.000 ha više u odnosu na prethodnu godinu i pšenica sa 20.000 ha što je za 2.000 ha više u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupno zasijane površine u Distriktu Brčko BiH, prema podacima Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu iznosile su 13.000 ha od čega je žitaricama zasijano 10.000 ha, industrijskim biljem 1.500 ha i krmnim biljem 1.000 ha, povrćem 500 ha.

Grafikon 4. Udio zasijanih površina Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH u ukupno zasijanim površinama u 2015. godini

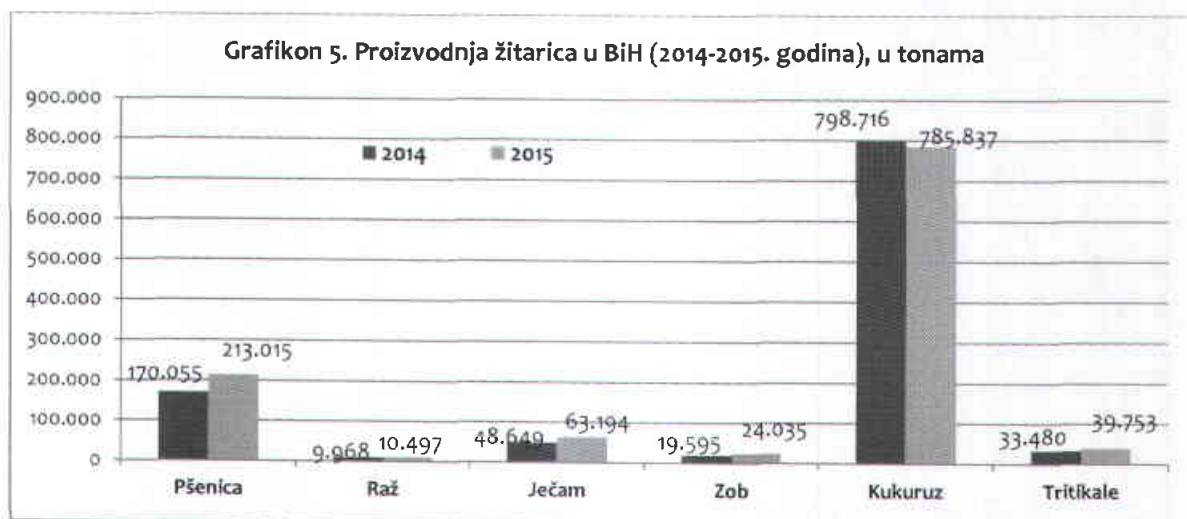
2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

2.1. BILJNA PROIZVODNJA

Generalno uzevši, stanje u oblasti primarne poljoprivredne proizvodnje u 2015. godini se ipak može ocjeniti kao zadovoljavajuće, uzimajući u obzir razdoblja suše i pojave grada tokom vegetacionog perioda, a posebno dugotrajnog razdoblja bez padavina u srpnju i kolovozu. Opseg proizvodnje većine poljoprivrednih kultura je povećan u odnosu na prethodnu godinu.

2.1.1. Žitarice

U ukupnoj biljnoj proizvodnji, proizvodnja žitarica je i dalje najznačajnija, obzirom da je u sjetvenoj strukturi 58 % zasijanih oraničnih površina pod ovim žitima. Ukupno zasijane površine žitaricama u 2015. godini iznosile su 301.000 ha što je za oko 11.000 ha ili 3,8 % više u odnosu na prošlu godinu, kada je zasijano 290.000 ha. U strukturi proizvodnje žitarica dominantno mjesto ima kukuruz sa udjelom od 58 %, pšenica 23 %, ječam 7 %, zob 3% tritikale 4 % i ostale žitarice s 5%. Ukupna proizvodnja žitarica u 2015. godini iznosila je 1.137.236 tona što je za 55.847 tona ili 5% više u odnosu na 2014. godinu kada je proizvodnja iznosila 1.081.389 tona. Proizvodnja pšenice u 2015. godini iznosila je 213.015 tona i veća je za 36 %, raži 10.497 tona i veća je za 5,3 %, ječma 63.194 tone i veća je za 30 %, zobi 24.035 tona i veća je za 23 % i tritikale 39.753 tone i veća je za 19 % u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, pojava suše u periodu srpanj-kolovoz izravno se odrazila na smanjenje prinosa najzastupljenije kulture, kukuruza za 12.080 tona ili za 1,6 %.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske ukupna proizvodnja žitarica u Republici Srpskoj iznosila je 768.388 tona što je za 37.119 tona više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja pšenice u 2015. godini iznosila je 127.140 tona, proizvodnja kukuruza 561.238 tona, ječma 36.494 tone, zobi 15.510 tona, tritikala 24.253 tone, raži 3.644 tone i heljde 109 tona. Proizvodnja zobi u 2015. godini veća je za 37,9 %, ječma za 35,1 %, pšenice za 19,1 % i tritikala za 13,7 %, dok je proizvodnja kukuruza bila manja za 5 %. Prema podacima kojima raspolaže Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, proizvodnja strnih žita je zadovoljila očekivanja proizvođača dok je pojava visokih temperatura kao i nedostatak vlage u razdoblju metličanja i nalijevanja zrna uzrokovao značajno smanjenje prinosa i kvalitete kukuruza u pojedinim dijelovima Republike Srpske, dok je samo u nekim manjim proizvodnim područjima proizvodnja ostala na razini višegodišnjeg prosjeka proizvodnje.

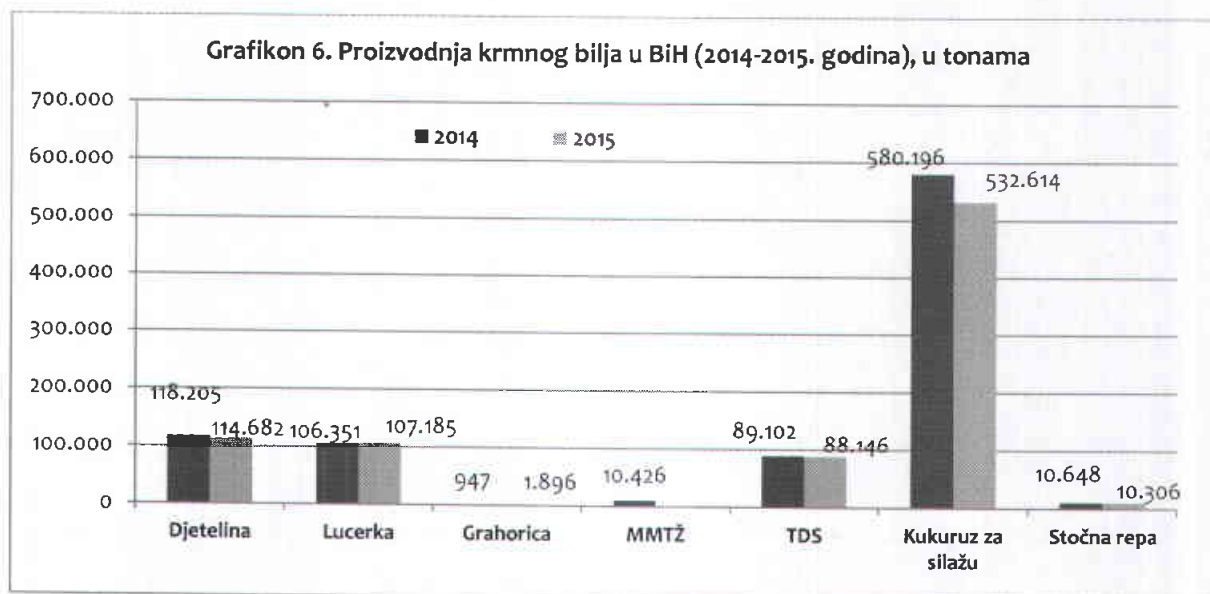
Što se tiče Federacije BiH ukupna proizvodnja žitarica u 2015. godini iznosila je 315.620 tona i u odnosu na prethodnu godinu viša je za 56.545 tona. Proizvodnja pšenice je iznosila 71.560 tona s prosječnim prinosom od 3,6 tona / ha. Obim proizvodnje u 2015. godini je veći za 27,5 % u odnosu na prethodnu godinu kada je proizvodnja iznosila 52.950 tona. Ukupna proizvodnja kukuruza u 2015. godini iznosila je 187.868 tona, pa je i pored nepovoljnih vremenskih prilika bila za 4,5 % viša u odnosu na prethodnu godinu kada je proizvodnja iznosila 179.737 tona. Proizvodnja ječma iznosila je 25.299 tona, tritikala 15.000 tona, raži 6.840 tona i zobi 8.121 tonu.

U Distriktu Brčko BiH ostvarena proizvodnja žitarica iznosila je 53.333 tone od čega, kukuruza 36.595 tona, pšenice 14.315 tona, ječma 1.401 tonu, tritikala 605 tona i zobi 404 tone.

2.1.2. Krmno bilje

Proizvodnja krmnog bilja tijekom 2015. godine je ostvarena na površini od 130.000 ha što je za 1.000 ha ili 0,8 % više u odnosu na prošlu godinu kada su zasijane površine pod krmnim biljem iznosile 129.000 ha. Ukupna proizvodnja krmnog bilja iznosila je 854.829 tona, i manja je za 6,7 % u odnosu na prethodnu godinu kada je ukupno proizvedeno 915.875 tona. Razlog smanjenja je prvenstveno zbog smanjenja prinosa silažnog kukuruza, uzrokovanog sušnim razdobljem tijekom ljetnih mjeseci, koji je zastupljen u strukturi sjetve čak sa 62 %, zatim slijedi djetelina s udjelom od 13 %, lucerna 12 %, travno-djetelinske smjese oko 10 % i ostalo krmno bilje oko 3 %.

Proizvodnja kukuruzne silaže je u 2015. godini iznosila 532.614 tona što je za 8 % manje u odnosu na prošlu godinu kada je proizvedeno 580.196 tona. Osim proizvodnje kukuruza za krmu značajna je proizvodnja djeteline koja je iznosila 114.682 tone i manja je za 3 %, lucerke 107.185 tona koja je veća za 0,8 % i travno-djetelinskih smjesa 88.146 tona i manja je za 1 % u odnosu na prethodnu godinu.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku RS, u Republici Srpskoj je u proljetnoj sjetvi krmnim biljem zasijano 66.168 ha što je za 3 % više u odnosu na prethodnu godinu, dok je u jesenjoj sjetvi 2015. godine zasijano 2.714 ha odnosno 12 % više površina u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Ukupna proizvodnja krmnog bilja iznosila je 362.155 tona, od čega 188.235 tona kukuruza za silažu, 72.992 tone djeteline, lucerne 64.199 tona, travno djetelinskih smjesa 33.929 tona.

Što se tiče Federacije BiH, u 2015. godini požnjeveno je 61.397 ha pod krmnim biljem s kojih je proizvedeno 489.280 tona raznovrsnih krmnih usjeva. Požnjevene površine su povećane za 3,4 % u odnosu na prethodnu godinu kada je požnjeveno 59.344 ha, dok je proizvodnja u 2015. godini povećana za 1 % u odnosu na prošlu godinu kada je proizvodnja iznosila 484.406 tona. Proizvodnja djeteline je veća za 8 %, lucerke za 7 %, travno-djetelinskih smjesa za 4 %, dok se proizvodnja stočne repe smanjila za 3 %, a kukuruza s silažu za 1 % u odnosu na prethodnu godinu.

Prema statističkim podacima površine požnjevene krmnim stočnim biljem u Distriktu Brčko prosječno su iznosile oko 965 ha s kojih je proizvedeno 3.393 tone krmnih usjeva što je više za 4 % u odnosu na prošlogodišnju proizvodnju koja je iznosila 3.740 tona.

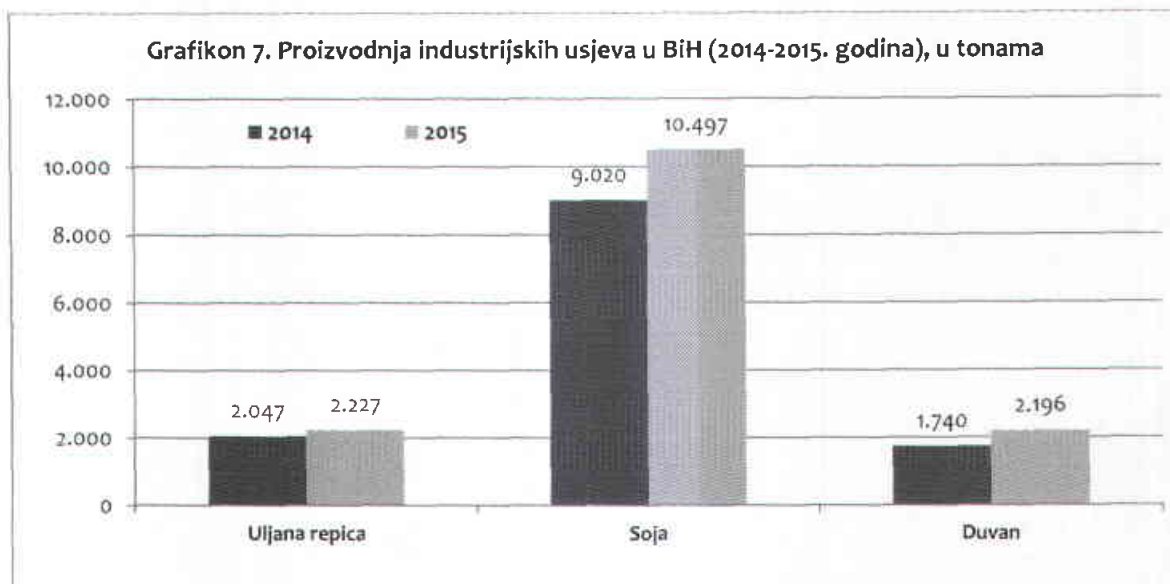
2.1.3. Industrijsko bilje

Industrijski usjevi su u BiH u 2015. godini uzgajani na površini od 10.072 ha i veći su oko 1.000 ha ili 12 % u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja industrijskih usjeva je iznosila 15.391 tonu i veća je za 16 % u usporedbi s 2014. godinom kada je proizvedeno 12.807 tona.

U strukturi proizvodnje industrijskih usjeva dominantno mjesto zauzima soja sa udjelom od 70 %, zatim slijede uljana repica i duhan s udjelom od po 15 %. U odnosu na prethodno razdoblje, suncokret je u 2015. godini uzgajan ne samo kao sjemenski, već i kao merkantilni usjev.

Ukupnom povećanju proizvodnje industrijskih usjeva u 2015. godini doprinijelo je povećanje proizvodnje duhana sa 1.740 na 2.196 tona ili za 26 % i povećanje soje sa 9.028 tona na 10.487 tona odnosno 16 % u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 7. Proizvodnja industrijskih usjeva u BiH (2014-2015. godina), u tonama

Od industrijskog bilja u Republici Srpskoj najviše je uzgajana soja, koja je prema podacima kojima raspolaže Ministarstvo poljoprivrede Republike Srpske u periodu cvjetanja i formiranja mahuna zahvaćena sušom što je uzrokovalo smanjene količine i kvalitete prinosa u Republici Srpskoj u prosjeku za oko 45 %. Proizvodnja soje u RS u 2015. godini je iznosila oko 4415 tona. Prema podacima Zavoda za statistiku Republike Srpske poženjene površine suncokreta povećane su za čak 207 %, a proizvodnja za 81 % u odnosu na 2014. godinu. Što se tiče proizvodnje uljane repice, iznosila je 1.752 tone što je u usporedbi s prošlom godinom za 2 % manje obzirom i da je prinos uljane repice po hektaru bio manji i to za 4 %.

U Federaciji BiH od industrijskog bilja zastupljeni su soja i duhan. Prema statističkim podacima za 2015. godinu poženjene površine pod sojom iznosile su 2.000 ha što je u odnosu na poženjenu površinu iz prošle godine 290 % više kada su iznosile oko 150 ha. Povećanjem poženjenih površina povećala se i proizvodnja za 85 % u odnosu na 2014. godinu. Povećanje površina pod sojom je prije svega rezultat aktivnosti koje se u Bosni i Hercegovini provode uz podršku GLZ projekta proizvodnje i standardizacije genetski nemodificirane soje u regiji. Kada je riječ o proizvodnji duhana, isti je u 2015. godini obran na površini od 559 ha što je više za 4 %, a to se svakako, osim povoljnih uvjeta za proizvodnju ove kulture odrazilo i na visinu proizvodnje lista duhana od 568 tona i veća je za 36 % u usporedbi s proizvodnjom iz prethodne godine kada je iznosila 418 tona.

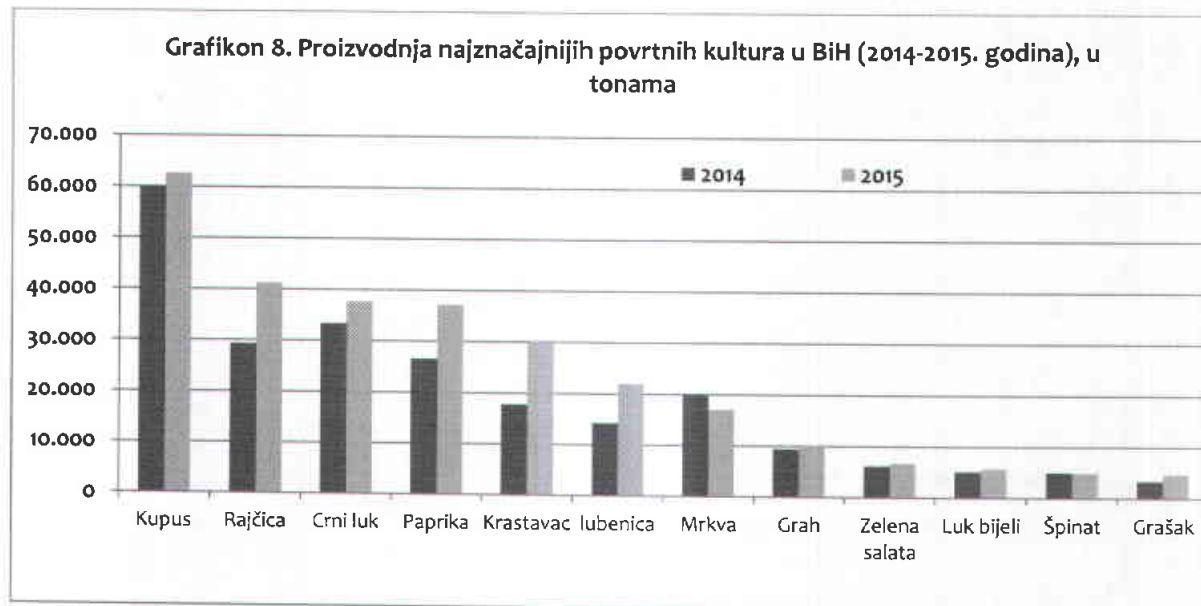
Od industrijskih usjeva koji se uzgajaju u Distriktu Brčko najznačajniji su uljana repica, soja i suncokret. Ukupno poženjene površine pod industrijskim usjevima u Distriktu za 2015. godinu iznosile su 1.534 ha. Ukupna proizvodnja industrijskih usjeva iznosila je 3.037 tona, od čega soje 2.421 tonu, suncokreta 147 tona i uljane repice 469 tona. Generalno, proizvodnja industrijskih usjeva u 2015. godini je, u usporedbi s prethodnom godinom, manja za 3 %.

2.1.4. Povrće i krumpir

Površine zasijane povrćem u 2015. godini iznosile su 74 tisuće ha i veće su za tisuću ha ili 1 % u usporedbi s prethodnom godinom kada je zasijano 73 tisuće ha. Najznačajnije i najzastupljenije vrste povrća u proizvodnji su kupus i kelj, rajčica, luk, paprika, krastavac, zatim lubenica i mrkva. Oko 22 % ukupne proizvodnje čini proizvodnja kelja i kupusa, proizvodnja rajčice čini 15 %, te crnog luka i paprika sa po 13 %.

Ostvarena proizvodnja povrća u 2015. godini iznosila je 282.177 tona i veća je za 22 % u usporedbi s proizvodnjom iz prethodne godine kada je iznosila 230.265 tona. Evidentno je da je povećana proizvodnja skoro svih vrsta povrća i to: krastavaca za 71 %, lubenice za 55 %, rajčice 40 %,

graška za 40 %, paprike za 39 %, crnog luka za 13 %, bijelog luka za 11 %, salate za 8 %, graha za 6 % i kupusa i kelja za 4 %. Smanjenje proizvodnje zabilježeno je jedino kod mrkve za 14 % dok je proizvodnja špinata ostala ista kao prethodne godine. Povećanje proizvodnje je rezultirano i većim prinosom po jedinici površine kod skoro svih povrtnih usjeva u 2015. godini. Povoljne vremenske prilike za uzgoj povrća su doprinijele, ne samo povećanju prinosa, nego i kvalitetu proizvoda.

Proizvodnja krumpira u 2015. godini iznosila je 351.216 tona i u odnosu na prethodnu godinu je veća za 50.808 tona ili 17 %. Prinosi su također porasli u odnosu na prethodnu godinu s 8,8 tona / ha na 9,9 tona / ha što je više za oko 12 %.

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske proizvodnja povrća u Republici Srpskoj se odvijala na površini od 19.445 ha od čega je 77 % površine pod krumpirom, a preostalih 4.445 ha pod ostalim povrćem. Povrće u uvjetima uzgoja u polju na otvorenom prostoru, ovisno od preduvjeta proizvodnje, imalo je različit stupanj oštećenja od kasnog proljetnog mraza ili suše. Tamo gdje su instalirani sustavi za navodnjavanje, pogotovo u kontroliranoj plasteničkoj proizvodnji, omogućeni su prinosi u granicama višegodišnjeg prosjeka, kao i dobra kvaliteta proizvoda. Kod ostalih proizvođača koji nisu zalijevali povrće na otvorenom štete od suše su iznosile od 40 % do 60 %, pogotovo gdje je pored suše na prinose utjecala i pojava grada. Evidentan je i lošiji kvalitet plodova zbog pojave sunčanih ožegotina na plodovima i smanjenog intenziteta fotosinteze. Najveće štete su pretrpili krumpir, grah i paprika zbog intenzivne proizvodnje na otvorenom. Ukupna proizvodnja krumpira u 2015. godini iznosila je 124.950 tona, a prosječan prinos krumpira je iznosio 8,3 tona/ha i umanjen je za oko 35 %. Proizvodnja ostalih značajnih povrtnih usjeva iznosila je 74.603 tone od čega kupusa 20.664 tone, paprike 12.367 tona, rajčice 17.280 tona, krastavaca 8692 tone, crnog luka 652 tone, graha 14.948 tona.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Federaciji BiH proizvodnja povrća se odvijala na površini od 37.334 ha s kojih je ostvarena proizvodnja od 311.608 tona raznovrsnog povrća. Krumpir se u Federaciji BiH uzgaja na površini od oko 59 %, a sve ostale povrtnarske kulture su zastupljene na površini od 15.401 ha, ili 41 %. Prinos krumpira u 2015. godini iznosi oko 9,2 tona / ha što je u odnosu na prethodnu godinu više za 12 %, pri čemu je ostvarena proizvodnja iznosila 202.536 tona i više je za 36.542 tone, odnosno za 22 % u usporedbi s proizvodnjom iz prošle godine kada je iznosila 165.994 tone. Proizvodnja ostalih najznačajnijih povrtnih vrsta iznosila je 160.194 tone od čega kupusa i kelja 35.036 tona, rajčice 22.958 tona, crnog luka 28.825 tona, mrkve 13.590 tona, paprike 14.111 tona, graha 4.804 tone, bijelog luka 3.319 tona i graška 540 tona.

Prema statističkim podacima površine za proizvodnju povrća u Distriktu Brčko u 2015. godini iznosile su 664 ha od kojih je 300 ha ili 45 % površine pod usjevom krumpira, a preostalih 364 ha ili 43 % površine pod ostalim povrćem. Ukupna proizvodnja povrća za 2015. godinu iznosila je 3.795 tona od čega 2.850 tona krumpira, kupusa i kelja 400 tona, graha 143 tone, crnog luka 73 tone, krastavaca 72 tone, dinje i lubenice 60 tona, paprike 57 tona, graška 49 tona, mrkve 36 tona i rajčice 36 tona.

2.2. Voćarska proizvodnja i proizvodnja grožđa

Ukupan broj stabala različitih vrsta voća, prispjelih za rod u 2015. godini iznosio je 24,51 milijun, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,5 %. Povećanju broja rodni stabala je doprinijelo povećanje broja stabala masline za 19 %, jabuke za 2,3 %, šljive za 2,5 %, dok se pad broja rodni stabala zabilježio kod višnje za 11 % i limuna za 10 %. Međutim, gledajući brojčano najveći rast broja rodni stabala zabilježen je kod šljive za nešto više od 300 tisuća i jabuke - oko 150 tisuća rodni stabala. Ukupna proizvodnja voća u 2015. godini povećana je u odnosu na prethodnu, za voćarsku proizvodnju veoma nepovoljnu godinu, čak za 70%. Povećanje prinosa i proizvodnje voća zabilježeno je kod skoro svih voćnih vrsta i to oraha za 216 %, jabuke za 104 %, kruške za 96 %, dunje za 62 %, masline za 59 %, šljive za 58 %, trešnje za 20 %, mandarine za 18 %, marelice za 15 %, višnje za 13 %, badema za 7%, i breskve za 5 %. Pad prinosa zabilježen je jedino kod limuna za 6 % i smokve za 0,3 % u odnosu na 2014. godinu.

Tabela 9. Broj stabala sposobnih za rod i proizvodnja voća u BiH (2014-2015.godina)

Voćne vrste	2014.		2015.	
	Broj stabala sposobnih za rod	Proizvodnja (tona)	Broj stabala sposobnih za rod	Proizvodnja (tona)
Jabuka	6.550.893	44.795	6.704.447	91.471
Kruške	2.579.752	13.949	2.497.665	27.371
Šljive	12.095.899	74.075	12.398.502	117.465
Trešnje	852.781	9.010	878.670	10.825
Višnje	517.908	4.209	461.769	4.738
Breskve	605.940	8.763	616.907	9.228
Kajsije	115.015	805	110.997	930
Dunje	118.324	794	118.485	1.285
Orasi	564.545	2.079	573.795	6.564
Bademi	11.580	55	11.410	59
Mandarine	4.750	44	4.750	52
Limun	3.050	16	2.750	15
Smokve	76.095	777	78.935	775
Masline	42.800	190	50.960	303
Ukupno	24.139.332	159.561	24.510.042	271.081

Izvor: Agencija za statistiku BiH

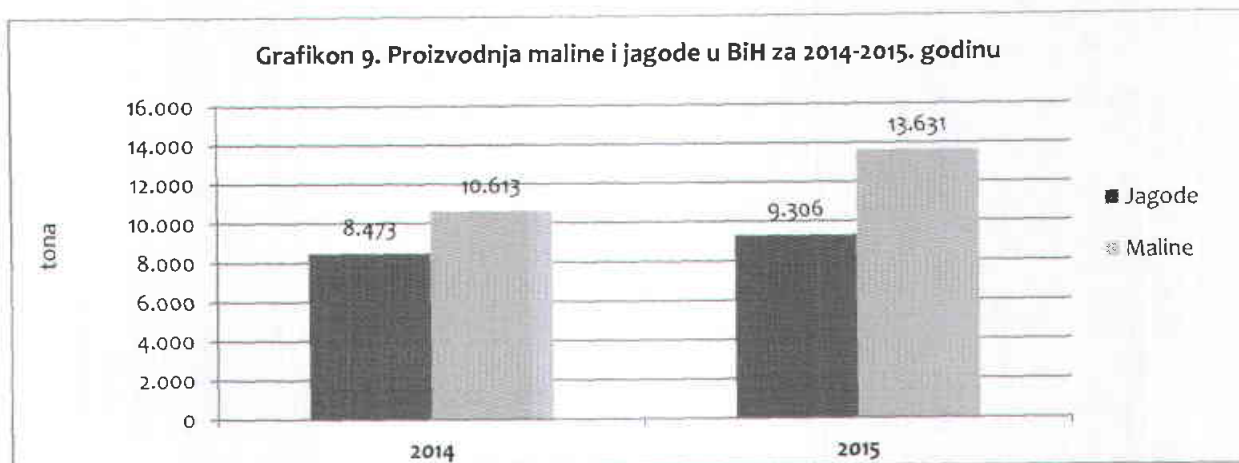
Ostvarena proizvodnja voća u Republici Srpskoj u 2015. godini iznosila je 143.069 tona. Najveća proizvodnja je ostvarena kod šljiva i to 67.271 tonu s prosječnim prinosom od 11,1 kg / stablu, zatim jabuka 47.939 tona s prinosom od 14,4 kg / stablu, kruške 16.015 tona s prinosom od 12,3 kg / stablu, trešnje 4.279 tona s prinosom od 13,7 kg / stablu, oraha 2.413 tona s prinosom od 12,7 kg / stablu, breskve 2.247 tona s prinosom od 18 kg / stablu i višnje 1.824 tone s prinosom od 10,8 kg / stablu.

Ostvarena proizvodnja voća u Federaciji BiH (rano i kasno) za 2015. godinu iznosila je 121.711 tona. Evidentno je da je rod veći za 85% ili za 55.979 tona u usporedbi s proizvodnjom od 65.732 tone iz prethodne godine. Prinosi i proizvodnja skoro svih voćnih vrsta su povećani u odnosu na prošlogodišnju proizvodnju i to oraha za 283 %, jabuke za 156 %, kruške za 114 %, šljive za

70 %, višnje za 40 %, trešnje za 35 %, masline za 33 %, badema za 25 %, mandarine za 21 %, marelice za 12 % i smokve za 11 %. Prinosi su smanjeni samo kod limuna za 24 % i breskve za 9 % u odnosu na prethodnu godinu.

Ostvarena proizvodnja voća u Distriktu Brčko u 2015. godini iznosila je 6.301 tonu od čega najviše šljive 4.509 tona, jabuke 376 tona, kruške 281 tonu, višnje 264 tone, oraha 179 tona, trešnje 115 tona, breskve 24 tone, marelice 20 tona, dunje 14 tona i ostale voćne vrste koje sudjeluju manje od 10 % u ukupnoj proizvodnji.

Proizvodnja jagodičastog voća se odvijala na površini od 2.941 ha s kojih je proizvedeno 22.937 tona od čega 9.306 tona jagode i 13.631 tona maline. Površine pod jagodama su veće za 4 % u odnosu na prethodnu godinu, dok je proizvodna površina maline povećana za oko 20 %. Ukupna proizvodnja jagode i maline iz godine u godinu bilježi stalni rast, pa je tako u 2015. godini ubrano za 10 % više jagode u odnosu na prethodnu godinu, dok je ukupna proizvodnja maline značajno veća i to za 28 % u usporedbi s prošlom godinom.

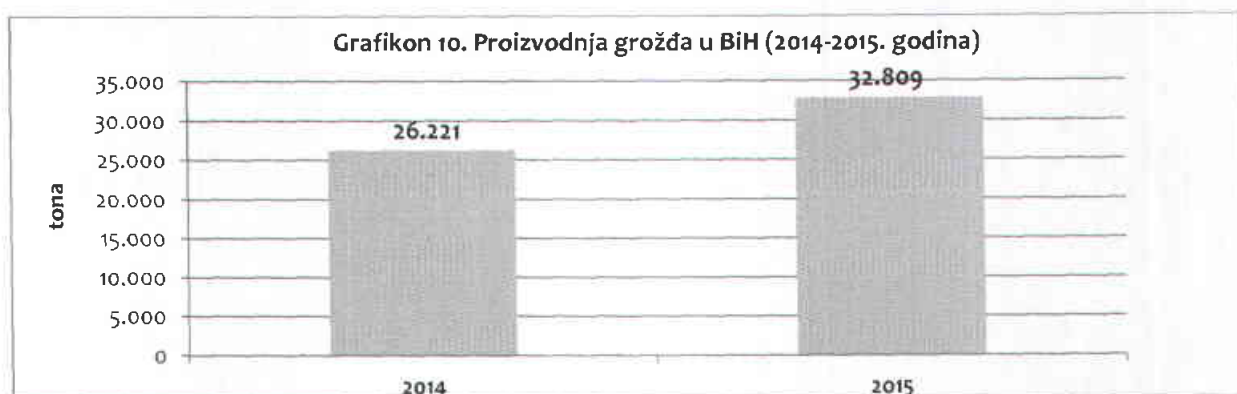

Proizvodnja maline i jagode u Republici Srpskoj u 2015. godini iznosila je 6.904 tone od čega 4.536 tona maline i 2.368 tona jagode. Ostvareni prinos maline iznosio je 7,2 tone po hektaru, a jagode 6,4 tona po hektaru.

Proizvodnja maline u Federaciji BiH u 2015. godini iznosila je 9.055 tona i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 48% kada je proizvodnja iznosila 6.115 tona. Proizvodnja jagode u 2015. godini iznosila je 6.483 tone i u odnosu na 2014. godinu povećana je za 12 %.

Proizvodnja maline u Distriktu Brčko u 2015. godini odvijala se na 20 ha s prosječnim prinosom od 2t / ha čija je proizvodnja iznosila 40 tona, a proizvodnja jagode odvijala se na 70 ha s prosječnim prinosom od 6,5 t / ha čija je ukupna proizvodnja iznosila 455 tona.

Ukupna proizvodnja grožđa u BiH u 2015. godini iznosila je 32.809 tona što je za 25 % više u odnosu na prošlu godinu kada je proizvedeno 26.221 tona. Prinos grožđa po trsu iznosi 2,2 kg i veći je za 16% u odnosu na prošlu godinu kada je iznosio 1,9 kg.

Vinogradarska proizvodnja u Republici Srpskoj je zasnovana na prostoru od oko 525 ha. Ostvarena proizvodnja grožđa je iznosila 3.780 tona grožđa. Prema procjenama Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske smanjenja prinosa u vinogradstvu iznose oko 10 %, što je kompenzirano odličnim kvalitetom grožđa. Prosječan prinos grožđa u 2015. godini iznosio je 7,2 t / ha.

Prema podacima Federalnog agromediteranskog zavoda površine pod vinogradima u Federaciji BiH prosječno iznose oko 3.250 ha. Prinosi grožđa u 2015. godini iznosili su oko 2,2 kg / trsu i veći su za 17 %. Ukupna proizvodnja grožđa u Federaciji je iznosila 30.221 tona i veća je za 15 % u odnosu na rod iz 2014. godine.

2.3. BROJNO STANJE STOKE I PERADI I KLANJE STOKE I PERADI U KLAONICAMA

Prema statističkim podacima o brojnom stanju stoke za 2015. godinu ukupan broj goveda je povećan za 3 %, svinja za 6 % i peradi za 8 % u odnosu na isto razdoblje 2014. godine. Kada je riječ o brojnom stanju ovaca i koza bilježi se neznatno smanjenje, i to ovaca za 0,5 % i koza za 1,4 %. Brojno stanje konja u 2015. godini je ostalo na razini brojnog stanja iz prethodne godine od 17.000 komada. Brojnost koka nosilica u 2015. godini je manja za 4,5 % u odnosu na prošlu godinu. Broj košnica pčela bilježi rast sa 392 tisuće komada koliko je bilo zastupljeno u 2014. godini na 393 tisuće komada u 2015. godini.

Brojno stanje rasplodne stoke bilježi blagi porast kod priplodnih grla u govedarstvu i svinjarstvu, dok je broj priplodnih grla u ovčarstvu neznatno smanjen, i to:

- * povećanje broja muznih krava i steonih junica sa 290 na 293 tisuća grla, što je za 3.000 grla ili 1 % više;
- * Povećanje broja krmača i suprasnih nazimica sa 75 na 77 tisuća grla, što je za 2.000 grla ili 3 % više,
- * smanjenje broja ovaca za priplod sa 593 na 592 tisuće grla, što je za 1.000 grla ili 0,2 % manje.

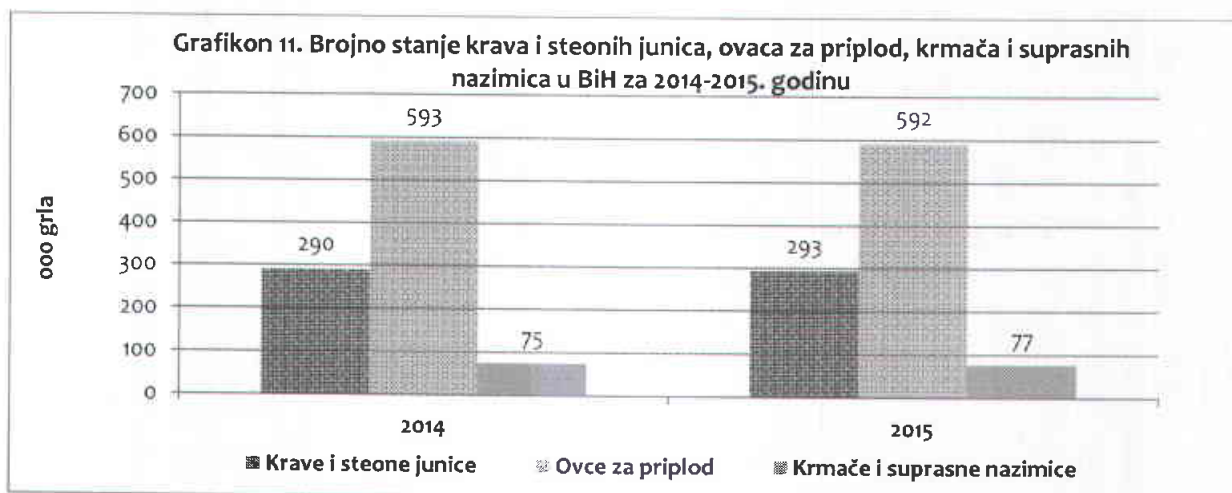
Tabela 10. Brojno stanje stoke i peradi u BiH (2014-2015. godina)

	2014.	2015.
Goveda (tisuća grla)	444	455
Krave i steone junice (tisuća grla)	290	293
Ovce (tisuća grla)	1.025	1.020
Ovce za priplod (tisuća grla)	593	592
Svinje (tisuća grla)	533	564
Krmače i suprasne nazimice (tisuća grla)	75	77
Konji (tisuća grla)	17	17
Koze (tisuća grla)	74	73
Perad (tisuća komada)	20.664	22.248
Koke nosilice (tisuća komada)	5.602	5.352
Košnice pčela (tisuća komada)	392	393

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene stoke i peradi - Otkupne cijene goveda svih kategorija (rasplod, tov, klanje) u 2015. godini su niže u usporedbi s prosječnim otkupnim cijenama iz prethodne godine. Otkupna cijena teladi starosti do jedne godine iznosila je 5,80 KM po kilogramu što je u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine manje za 0,17 KM po kilogramu odnosno za 2,9 %. Junad do 2 godine otkupljivala su se po cijeni od 3,18 KM po kilogramu te je otkupna cijena, u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine, koja je iznosila 3,73 KM / kg, niža za 0,55 KM / kg odnosno za 15 %. Također, i otkupne cijene svih kategorija svinja su također niže u odnosu na prethodnu godinu. Otkupna cijena svinja za tov je iznosila 2,57 KM i niža je za 0,39 KM u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine koja je iznosila 2,95 KM / kg. Što se tiče otkupne cijene

svinja za klanje (težine 110 i više kg) iznosila je 2,44 KM / kg i niža je u usporedbi s otkupnom cijenom iz prethodne godine za 0,62 KM ili za 20%. Što se tiče ovaca, otkupna cijene jagnjadi starosti od 2 mjeseca do 1 godine iznosila je 4,87 KM i veća je 0,30 KM u odnosu na prošlu godinu.

Kada je riječ o klanju stoke i peradi, u 2015. godini broj zaklanih goveda je povećan za 35 %, peradi za 14 %, dok je broj zaklanih ovaca manji za 9 % i svinja za 7 %, u odnosu na isto razdoblje 2014. godine. Neto težina zaklanih goveda je povećana za 100 %, peradi za 12 %, dok je broj zaklanih ovaca smanjen za 8 % i svinja za 12 %, u odnosu na isto razdoblje 2014 godine.

Generalno, proizvodnja mesa u 2015. godini iznosila je 81.450 tona i veća je za 15.443 tone ili 23 % u odnosu na prethodnu godinu kada je proizvedeno 66.007 tona.

Na povećanje ukupne proizvodnje svježeg mesa utjecalo je značajno povećanje proizvodnje goveđeg mesa i manjim dijelom povećanje proizvodnje mesa peradi.

Tabela 11. Klanje stoke i peradi u klaonicama u BiH (2014-2015. godina)

Kategorija	2014.		2015.	
	Broj grla/komada	Neto težina (tona)	Broj grla/komada	Neto težina (tona)
Telad	48.027	4.608	44.216	5.108
Junad	21.819	6.259	47.534	16.193
Krave	2.102	550	5.208	1.547
Ostala goveda	39	11	4	0
Goveda, ukupno	71.987	11.429	96.962	22.848
Janjad	92.577	1.369	86.287	1.285
Ostale ovce	5.380	115	2.737	81
Ovce, ukupno	97.957	1.484	89.024	1.366
Svinje, ukupno	131.425	9.663	122.240	8.532
Tovljeni pilići	27.622	42.558	31.369	47.536
Ostala perad	596	873	771	1.168
Perad, ukupno	28.218	43.431	32.140	48.704

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U strukturi svježeg mesa, već duži niz godina dominantno mjesto ima proizvodnja mesa peradi, s udjelom od 60 %, zatim slijedi proizvodnja goveđeg mesa s udjelom od 28 %, dok je u ukupnoj proizvodnji treće rangirana proizvodnja svinjskog mesa s udjelom od 10 %. Proizvodnja ovčjeg mesa je na posljednjem mjestu, s obzirom na udio od oko 2 % u ukupnoj proizvodnji.

Ukupna neto proizvodnja goveđeg mesa u 2015. godini je iznosila 22.848 tona što je u odnosu na neto proizvodnju goveđeg mesa iz prethodne godine više za 100 %, odnosno veća je za istu količinu koliko je iznosila proizvodnja 2014. godine. Na veću proizvodnju neto mesa je utjecalo povećanje broja zaklanih goveda i to za 37, a naročito tovne junadi i to za 25.715 grla ili za 118 % više. Povećan broj zaklane junadi kao i veća proizvodnja goveđeg mesa su rezultat trgovinskog aranžmana između BiH i Turske, odnosno bescarinskog izvoza govedine na tursko tržište.

Ostvarena neto proizvodnja ovčijeg mesa u 2015. godini je iznosila 1.366 tona i manja je za 8 % ili za 118 tona u usporedbi s proizvodnjom ovčjeg mesa iz prethodne godine. Manja proizvodnja ovčjeg mesa je rezultat i manjeg broja zaklanih ovaca u klaonicama za 9 % u odnosu na broj zaklanih ovaca iz prethodne godine koji je iznosio 97.957 grla. Ovo je i rezultat tradicionalnog načina uzgoja ovaca i podmirivanja osobnih potreba proizvođača i lokalnog stanovništva za ovčjim mesom.

Negativna kretanja u proizvodnji svinjskog mesa su zabilježena i u 2015. godini obzirom da je neto proizvodnja svinjskog mesa iznosila svega 8.532 tone što je u usporedbi s ostvarenom proizvodnjom iz prethodne godine manje za 1.131 tonu, odnosno 12%. Manja proizvodnja svinjskog mesa je rezultat i manjeg broja zaklanih grla svinja za 9.185 komada ili 7 %.

Proizvodnja mesa peradi je jedna od vodećih proizvodnji mesa. Prema podacima za dvije promatrane godine broj zaklane peradi je povećan sa 28.218 tisuća komada peradi, koliko je zaklano u 2014. godine, na 32.140 tisuća komada u 2015. godini što je za 14 % više. Povećan broj zaklane peradi odrazio se i na povećanje proizvodnje neto mesa peradi s 43.431 tonu koliko je proizvedeno 2014. na 48.704 tone ili za 12 % u 2015. godini. Oko 98 % peradi koja su zaklana u klaonicama su tovljeni pilići / brojleri a preostalih 2 % otpada na svu ostala perad.

2.4. STOČARSKA PROIZVODNJA

2.4.1. Proizvodnja, otkup i prerada sirovog mlijeka

Kada je riječ o proizvodnji u stočarstvu, najznačajnija proizvodnja je svakako proizvodnja mlijeka. Ukupna proizvodnja mlijeka u BiH za 2015. godinu iznosila je 697.284 hiljade litara i neznatno je veća svega 0,2 % u poređenju sa ostvarenom proizvodnjom iz prethodne godine kada je proizvedeno 696.735 hiljada litara. U ukupnoj proizvodnji mlijeka dominira proizvodnja kravljeg mlijeka sa učešćem od 97 %, dok je učešće ovčijeg mlijeka 2 % i kozijeg svega 1 %.

Tabela 12. Proizvodnja sirovog mlijeka u BiH za 2014/2015. godinu

Sirovo mlijeko	2014.	2015.
Kravlje mlijeko (tisuća litara)	672.958	674.032
Ovčije mlijeko (tisuća litara)	16.328	15.587
Kozije mlijeko (tisuća litara)	7.449	7.665
Ukupno	696.735	697.284

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Na temelju podataka prikazanih u tablici vidljivo je da se kod proizvodnje sirovog kravljeg mlijeka u 2015. godini bilježi rast od 1 % u usporedbi s proizvodnjom sirovog kravljeg mlijeka iz prethodne godine. Kada je riječ o proizvodnji sirovog ovčjeg mlijeka bilježi se smanjenje proizvodnje za oko 5 %, a kod proizvodnje sirovog kozjeg mlijeka bilježi se rast proizvodnje za oko 3 %.

Tabela 13. Proizvodnja mlijeka u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH u 2014-2015. godini

Mlijeko	Federacija		Republika Srpska		Brčko Distrikt	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Kravlje mlijeko (tisuća litara)	348.549	351.144	317.359	316.688	7.049	6.200
Ovčije mlijeko (tisuća litara)	11.513	11.127	4.216	4.140	599	320
Kozije mlijeko (tisuća litara)	4.862	4.857	2.287	2.278	300	530
Ukupno	364.924	367.128	323.862	323.106	7.948	7.050

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

Evidentno je da je u 2015. godini oko 53 % ukupne proizvodnje sirovog mlijeka ostvareno u Federaciji BiH, oko 46 % u Republici Srpskoj i oko 1 % u Brčko Distriktu.

Promatrajući ostvarenu ukupnu proizvodnju mlijeka u 2015. godini u Republici Srpskoj može se konstatirati da je neznatno manja, i to za 0,2 % u odnosu na proizvodnju iz 2014. godine. U Federaciji BiH proizvodnja je nešto veća za 0,6 % ili za 2,2 milijuna litara u usporedbi s proizvodnjom iz prethodne godine. Negativna kretanja u proizvodnji mlijeka za 2015. godinu se bilježe u Distriktu Brčko s obzirom da je ukupna količina mlijeka manja za 11 % ili 898 tisuća litara u odnosu na ukupnu proizvodnju mlijeka u 2014. godini, čemu je pridonijelo smanjenje proizvodnje kravljeg mlijeka za 12 % i ovčijeg za 47 %.

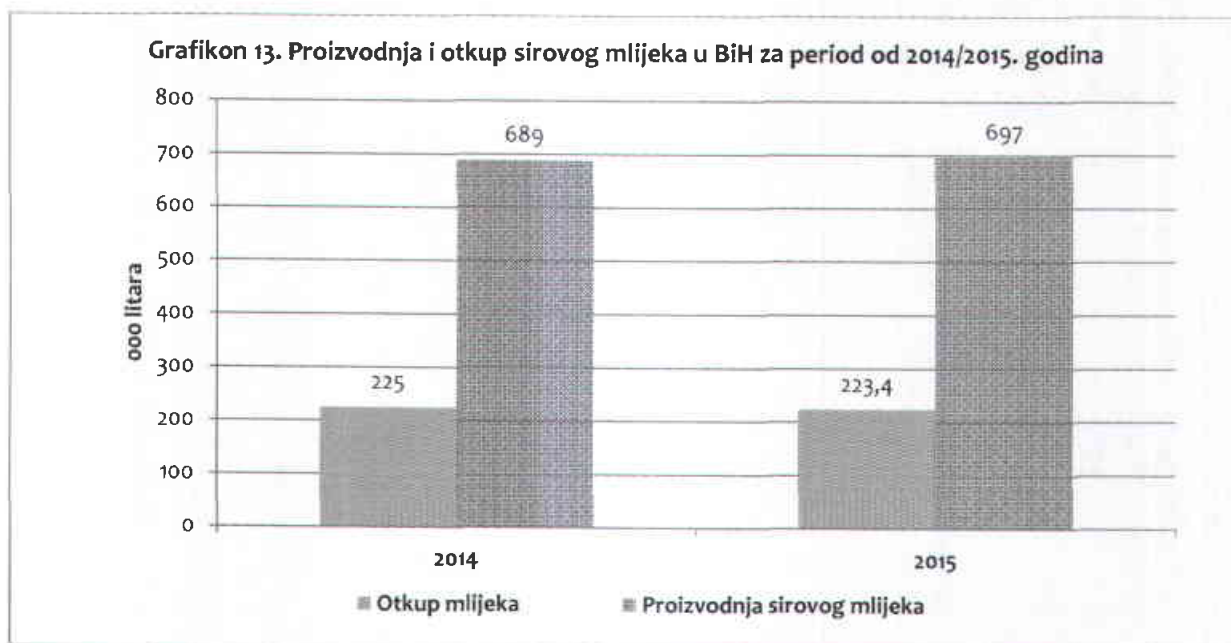
Prema podacima Agencije za statistiku BiH ukupna količina prikupljenog sirovog kravljeg mlijeka koje su otkupile mljekare u 2015. godini iznosila je 240.108 tona i veća je za 3,6 % u odnosu na 2014. godinu kada je otkupljeno 231.811 tona. Prosječna sadržaj mliječne masti u mlijeku iznosio je 3,85 % i proteina 3,28 %.

Tabela 14. Prikupljeno mlijeko u BiH za 2015 i 2014. godinu

2014.			2015.		
Količina (tona)	% mm	% proteina	Količina (tona)	% mm	% proteina
231.811	3,87	3,25	240.108	3,85	3,28

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema podacima "Milkprocessing" -a koji su dobiveni putem ankete od 17 tržišno relevantnih mljekara u 2015. godini, one su otkupile oko 233,4 milijuna litara sirovog mlijeka i to od 12.553 proizvođača. Od ukupno 233,4 milijuna litara otkupljenog mlijeka oko 52,8 % ili 123 milijuna litara mljekare su otkupile na području Federacije BiH, dok su u isto vrijeme oko 45,2 % ili 105 milijuna litara otkupile u Republici Srpskoj i oko 4,6 milijuna litara ili oko 2 % u Distriktu Brčko BiH.

Proizvodni program mljekara je i dalje isti i nije se znatno mijenjao ni u 2015. godini. Ukupna proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda u 2015. godini je iznosila 194.109 tona, što je oko 2 % manje u odnosu na ostvarenu proizvodnju iz prethodne godine koja je iznosila 198.100 tona.

Tabela 15. Proizvodnja mliječnih proizvoda u BiH 2014/2015.godina

Proizvodi	2014.	2015.
Konzumno mlijeko (tona)	141.236	125.925
Pavlaka (vrhnje) (tona)	20.166	23.177
Fermentirani mliječni proizvodi (tona)	30.732	38.036
Maslac (tona)	462	750
Kravlji sir (tona)	5.504	6.221
Ukupno	198.100	194.109

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U strukturi proizvodnje mliječnih proizvoda, vodeći proizvod je i dalje konzumno mlijeko sa 65 % udjela u ukupnoj proizvodnji, ali je udio u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosio 71 %, ipak nešto manji. Na drugom mjestu su fermentirani proizvodi kod kojih je povećan udio u proizvodnji sa 16 %, koliko je iznosio udio u 2014, na 20 % udjela u 2015. godini. Također, i udio vrhnja je u ukupnoj proizvodnji povećan sa 10 % na 12 %. Proizvodnja kravljeg sira u 2015. godini je veća za 13 %, te maslaca i ostalih žutomasnih proizvoda za 62 %.

2.4.2. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda

Od ostalih stočarskih proizvoda, značajni su proizvodnja jaja, vune i meda. Proizvodnja vune u 2015. godini iznosila je 1.391 tonu što je za 6% više u odnosu na prošlu godinu, jaja 721.607 tisuća komada i veća je za 3% u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 702.121 tisuću komada. Povoljne vremenske prilike su utjecale na značajno povećanje proizvodnje meda od 4.926 tona što je čak za 84% više u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 2.678 tona.

Tabela 16. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH (2014-2015. godina)

Proizvodi	2014.	2015.	Indeks 2015/2014
Jaja (hiljada komada)	702.121	721.607	102,8

Med (tona)	2.678	4.926	183,9
Vuna (tona)	1.308	1.391	106,3

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Promatrajući proizvodnju ovih stočarskih proizvoda u Republici Srpskoj u 2015. godini se bilježi smanjenje proizvodnje jaja i to oko 3 %, dok proizvodnja meda i vune bilježi rast za 89 %, odnosno za 10% u usporedbi s proizvodnjom iz prethodne godine. Kada je riječ o Federaciji BiH zabilježen je rast proizvodnje jaja za 9 %, vune za 3 % i meda za 85 %. Što se tiče Distrikta Brčko značajno povećanje se bilježi kod proizvodnje jaja za 60% u odnosu na prethodnu godinu, dok kod proizvodnje vune i meda nema značajnih promijena.

Tabela 17. Proizvodnja jaja, meda i vune u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu (2014-2015. godina)

Proizvodi	Federacija BiH		Republika Srpska		Brčko Distrikt	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Jaja (000 komada)	275.710	301.717	419.000	408.000	7.411	11.890
Med (tona)	1.546	2.862	1.042	1.974	90	90
Vuna (tona)	730	753	572	632	6	6

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku

3. PREHRAMBENA INDUSTRIJA

U ovom dijelu izvješća dat je pregled stanja u prehrambenoj industriji, kapaciteti i ostvarena proizvodnja u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko BiH i pregled stanja u proizvodnji najznačajnijih grana prehrambene industrije u 2015. godini.

3.1. Prehrambena industrija u Republici Srpskoj

Prehrambena industrija i industrija pića u Republici Srpskoj je u tijeku 2015. godine zabilježila značajan porast sa oko 335 trgovačkih društava koja se bave proizvodnjom i preradom hrane. Stopa rasta industrijske proizvodnje je u usporedbi s prethodnom godinom veća za 4,3 %. Što se tiče prehrambene industrije proizvodnja je povećana za 6,7 %, u oblasti proizvodnje pića za 9,2 %, dok je u oblasti proizvodnje duhanskih proizvoda povećana za preko 300,0 %. Treba istaknuti da se u 2015. godini povećao i broj zaposlenih u industrijskom sektoru za 1,7 % u odnosu na 2014. godinu. U prehrambenoj industriji broj zaposlenih se povećao za 7,8 %, u oblasti proizvodnje pića se smanjio za 1,7 %, dok je u oblasti proizvodnje duhanskih proizvoda povećan za 27,9 %.

Tabela 18. Pregled kapaciteta u pojedinim granama prehrambene industrije u RS u 2015. godini

Grana prehrambene industrije	Jedinica mjere	Broj pogona	Iskorištenost instalisanog kapaciteta (%)
Proizvodnja mesa i mesnih prerađevina	t	20	40
Prerada voća i povrća	t	15	40
Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	t	14	60
Proizvodnja mlinskih proizvoda	t	30	30
Proizvodnja konditorskih proizvoda	t	4	30
Proizvodnja čaja, začina i sl. proizvoda	t	3	40
Proizvodnja šećera	t	2	12
Proizvodnja piva	000 l	1	40
Proizvodnja i punjenje vode	000 l	2	50
Proizvodnja duhanskih proizvoda	kom	1	10

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske

Proizvodnja mesa i mesnih prerađevina - Prema raspoloživim podacima u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske tijekom 2015. godine evidentirano je povećanje bruto domaće proizvodnje mesa svih vrsta domaćih životinja i to: goveda 7,2 %, peradi 4,1 %, ovaca 2 7 %, koza 2,0 % i svinja 1,2 %. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedene su sljedeće količine mesa: 6.122.027 kg govedine i teletine, 4.018.250 kg svinjetine, 120.518 kg ovčjeg mesa, 11.085.274 kg pilećeg mesa, te 8.856.182 kg mesnih prerađevina.

Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda - Industrija mlijeka i mliječnih proizvoda u Republici Srpskoj bazirana je na radu sedam mljekara s ukupnim instaliranim dnevnim kapacitetom prerade 390.900 litara mlijeka. Iskorištenost kapaciteta je 66 %, odnosno prerađuju 258.000 litara mlijeka/dan. Na godišnjoj razini mljekare proizvedu 48.703.589,00 litara konzumnog mlijeka što čini 63,14 % njihove proizvodnje, dok 36,86 % čini proizvodnja mliječnih proizvoda. U sustavu otkupa mlijeka sudjeluju: farme (40 %), otkupne stanice (42 %) i zadruge (18 %). Postojeća struktura pretežno je orijentirana na konzumnu potrošnju na domaćem tržištu. Tijekom 2015. godine, količine prikupljenog kravljeg mlijeka manje su za 8,2 % u odnosu na 2014. godinu, ali je zabilježeno povećanje proizvodnje vrhnja za 15,5 %, kravljeg sira za 9,9 %, fermentiranih mliječnih proizvoda za 7,9 % i maslaca i ostalih žuto-masnih proizvoda za 7,8 %. U istom razdoblju, smanjena je proizvodnja konzumnog mlijeka za 16,9 % i kondezovanog mlijeka 41,3 %.

Mlinsko-pekarska industrija - Republika Srpska radi podmirivanja vlastitih potreba za kruhom tradicionalno uvozi brašno ali i značajne količine pšenice koja se prerađuje u domaćim mlinovima. Prosječna proizvodnja brašna za razdoblje od posljednje četiri godine iznosila je 91.000 tona. U Republici Srpskoj registrirano je tridesetak mlinova, od kojih se prema obujmu proizvodnje ističu "Žitoprodukt 2012" doo Banja Luka (instalirani dnevni kapacitet 90 tona) i "Žitopromet" ad Bijeljina (instalirani dnevni kapacitet 150 tona). Ukupna iskorištenost cjelokupnih instaliranih kapaciteta mlinske industrije iznosi oko 30 %. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedeno je 95.102.277 kg pšeničnog brašna, 274.487 kg brašna žitarica i 33.125.300 kg ostalih mlinskih proizvoda. Prema istom izvoru u 2015. godini proizvedeno je 17.055.268 kg kruha, svježih peciva, kolača i ostalih pekarskih proizvoda na bazi brašna, te 731.606 kg tjestenine, i 183.237.767 kg hrane za životinje.

Konditorska industrija - u sektoru konditorske industrije uspješno djeluje nekoliko poduzeća ("SWISSLION - TAKOVO" doo Trebinje, "MIRA" ad Prijedor, "DAZ" doo Zvornik). Poduzeće "SWISSLION - TAKOVO" doo Trebinje posjeduje ukupni instalirani dnevni kapacitet od 619,09 tona/dan, s tim da trenutna iskorištenost iznosi nešto više od 30 % projektiranih mogućnosti. Poduzeće "MIRA" ad Prijedor posjeduje instalirani kapacitet proizvodnje od 5.000 tona gotovih proizvoda na godišnjoj razini, pri čemu je iskorištenost istog preko 80%. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedeno je 7.766.219 kg konditorskih proizvoda.

Prerada voća i povrća - Industrijska prerada voća je razvijena u Republici Srpskoj i predstavlja integralni dio prehrambene industrije. Voće se u tijeku pristizanja može djelomično preraditi i konzervirati za daljnju preradu, ili se može odmah preraditi u finalne proizvode. Važniji prerađivači voća su: "Vitaminka" ad Banja Luka, "Kap po kap" doo Laktaši, "SPEKTAR DRINK" doo Bijeljina, "PRIJEDORČANKA" ad Prijedor, AGROCENTAR "EKO - BEL", Kozarska Dubica, "MB impex" doo Banja Luka i dr. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedeno je ukupno 15.730.896 kg prerađevina od voća i povrća, ne računajući sokove čija proizvodnja je iznosila 14.515.031 l.

3.2. Prehrambena industrija u Federaciji BiH

U Federaciji BiH nema proizvodnje jestivog ulja, šećera (osim pakiranja šećera), etilnog alkohola, kvasca i slada. Kapaciteti privrednih društava koja se bave proizvodnjom prehrambenih proizvoda u Federaciji BiH u 2015. godini su na istoj razini kao i prethodnih godina. Iskorištenost

kapaciteta u prehrambenoj industriji je ispod 50 %, izuzimajući proizvodnju bezalkoholnih pića gdje je iskorištenost kapaciteta 54 %, prerade mlijeka 56 %, te prerade voća i povrća 62 %.

Tabela 19. Ostvarena proizvodnja u prehrambenoj industriji Federacije za 2015. godinu

Grana prehrambene industrije	Jedinica mjere	Instalisani kapaciteti	Ostvarena proizvodnja
Mlinska industrija	tona	397.500	146.215
Prerada mlijeka	ooo litara	332.000	185.956
Prerada mesa	tona	169.000	56.288
Prerada voća i povrća	tona	16.400	10.170
Proizvodnja keksa i vafla	tona	28.100	5.452
Proizvodnja piva	hl	1.500.000	406.354
Proizvodnja mineralne vode	ooo litara	420.000	66.315
Proizvodnja bezalkoholnih pića	ooo litara	360.600	194.464
Proizvodnja vina	ooo litara	26.400	4.114
Proizvodnja cigareta	tona	7.000	2.289

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Najniža iskorištenost kapaciteta bilježi se kod proizvodnje vina i iznosi 15,6 % u odnosu na 2014. godinu kada je iznosila 8,13 %. Međutim, podaci o ostvarenoj proizvodnji kojima raspolaže Federalni zavod za statistiku po svim granama prehrambene industrije, odnosi se na manji broj subjekata i nisu relevantan pokazatelj ukupno ostvarene proizvodnje u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema neslužbenim podacima o proizvodnji vina koje posjeduje Federalno ministarstvo poljoprivrede iskorištenost kapaciteta je veća od 50%. Veliki problem s kojim se suočava prehrambena industrija u Federaciji BiH jeste nerazvijenost pratećih industrija što vodi tome da prehrambeni sektor ovisi o uvozu većine potrebnih inputa tj. ulaznih sirovina. Privredna društva prema porijeklu sirovina u suštini se mogu podijeliti u dvije skupine: ona koje prerađuju sirovine koje su najvećim dijelom proizveli domaći proizvođači (mlijeko, mineralne vode, voće i povrće, grožđe za proizvodnju vina) i ona koja proizvodnju zasnivaju uglavnom na uvezenim sirovinama (proizvodnja piva, osvježavajućih bezalkoholnih pića, cigareta, prerada žitarica i prerada mesa). Prerađivački kapaciteti mljevenja pšenice i prerade mesa su u disproportiji s mogućnošću osiguranja domaćih sirovina za ovu proizvodnju, pa se proizvodnja u ovim pogonima u najvećoj mjeri zasniva na uveznoj sirovini. Također, svi proizvodi koji u sirovinskoj osnovi sadrže šećer, voćni koncentrat, voćne baze, slad, hmelj itd. porijeklom su iz uvoza.

3.3. Prehrambena industrija u Distriktu Brčko BiH

Udio prehrambene industrije u bruto društvenom proizvodu (BDP) Brčko Distrikta BiH iznosi 35.863.000 KM odnosno 5,3 %. Kad je riječ o proizvodnim kapacitetima za proizvodnju hrane u Brčko Distriktu proizvodnja ulja i šećera su dvije glavne proizvodne grane prehrambene industrije. Osim toga zastupljene su proizvodnja brašna i kruh, pekarskih proizvoda, kave i čaja, keksa i proizvodnja stočne hrane.

Privredna društva u sektoru prehrambene industrije u Brčko Distriktu BiH su:

- "BIMAL" dd - proizvodnja jestivog ulja, 214 zaposlenih, proizvodni kapacitet 120.000 tona (40.000 tona gotovih proizvoda), iskorištenost kapaciteta preko 90%, provedena privatizacija.
- "STUDEN AGRANA" - rafinerija šećera, 147 zaposlenih, proizvodni kapaciteti 150.000 tona, iskorištenost kapaciteta 94,4 posto, privatno poduzeće.
- "ŽITOPROMET" dd - proizvodnja brašna, 32 zaposlena, proizvodni kapaciteti: mlin 20:00 MT / god., Provedena privatizacija.

- "BOSNAPLOD" dd - poduzeće za proizvodnju i preradu voća, kapacitet 10.000 tona smrznutog voća, provedena privatizacija.
- "BILJANA" dd - uzgoj i prerada ljekovitog bilja, 45 zaposlenih, iskorištenost kapaciteta 60%, provedena privatizacija
- "NOVI BIMEKS" dd- mesna industrija, provedena privatizacija, u stečaju.
- "VOČAR" doo - privatno poduzeće za proizvodnju prehrambenih proizvoda, 43 zaposlena radnika, proizvodni kapaciteti 1000 t hrane za 1 godinu, iskorištenost kapaciteta 77.2%.

4. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO – PREHRAMBENIM PROIZVODIMA

4.1. Ukupna robna razmjena poljoprivrednih proizvoda i glavni trgovinski partneri

Ostvarena vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini iznosila je 3,71 milijardu KM i veća je za 9 % u odnosu na ukupnu vanjsko-trgovinsku razmjenu iz prethodne godine. Uvoz poljoprivrednih proizvoda je bio na razini vrijednosti od 2,89 milijardi KM, i veći je za 5 % u usporedbi na vrijednost uvoza iz prethodne godine. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini iznosio je 818 milijuna KM i veći je za 26 %. Negativni saldo u trgovini poljoprivrednim proizvodima u 2015. godini je iznosio 2,07 milijardi KM što je za 1,5 % manje u usporedbi s ostvarenim deficitom iz prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednim proizvodima u 2015. godini iznosila je 28 % i poboljšana je za četiri procenta u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosila 24 %.

Tabela 20. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima za 2014 i 2015. godinu (Mil. KM)

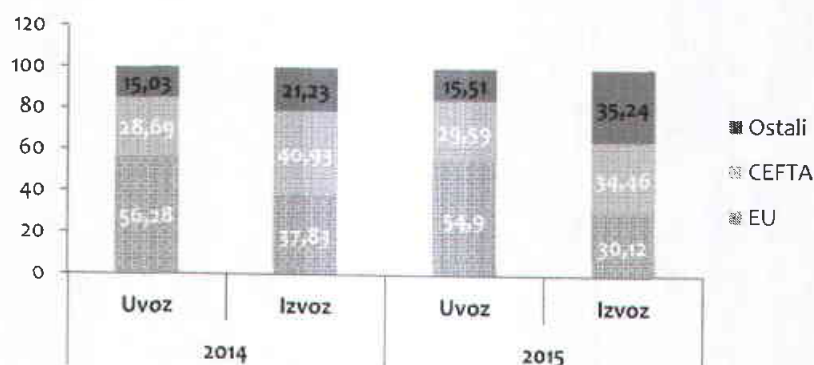
Godina	Izvoz	Uvoz	Deficit	Pokrivenost
2015.	818	2.891	-2.073	28%
2014.	649	2.752	-2.103	24%

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa Kombinovanom nomenklaturom (gl. CT 1-24)

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Promatrajući robnu razmjenu poljoprivrednim proizvodima prema tržištima odnosno regijama za 2015. godinu evidentno je da više od pola, ili 55 % ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda dolazi iz Europske unije i oko 30 % uvoza iz zemalja CEFTA-e. Uvoz s ostalih tržišta činio je oko 15 % ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda u BiH u 2015. godini.

Grafikon 14. Učešće regija u robnoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda (%)

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda, oko 35 % ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda je bilo usmjereno ka CEFTA-a tržištu, oko 30 % ka tržištu EU, a na ostala tržišta je plasirano 35 % ukupnog izvoza.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Europske unije u BiH u 2015. godini dosegnuo je vrijednost od 1,6 milijardi KM i veći je za 38 milijuna KM ili 2,48 % u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna vrijednost izvoza poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Europsku uniju iznosila je 246,30 milijuna KM i bilježi rast od 0,64 milijuna KM ili svega 0,3 % u usporedbi s vrijednosti izvoza iz prethodne godine. Kada je riječ o državama Europske unije iz kojih se najviše uvoze poljoprivredni proizvodi u BiH, to su Njemačka (20 %), Italija (18,3 %), Hrvatska (17,4 %), Slovenija (8 %) i Austrija (6 %). Također, kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda iz BiH u zemlje EU, ista je struktura zemalja u koje se izvozi, s tim što je udio u ukupnom izvozu ka EU drugačiji. Naime, oko 22 % ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda u EU plasira se u Njemačku, u Italiju oko 19 %, Hrvatsku oko 14 %, Sloveniju i Austriju oko 12 %. Deficit u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između BiH i Europske unije u 2015. godini iznosio je 1,34 milijarde KM i bilježi rast od 2,9 %, u odnosu na prethodnu godinu. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima s CEFTA-om pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosila je 15,6 % i nešto je niža u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 15,9 %.

Tabela 21. Uporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (Mil. KM)

Region	2014.		2015.		Rast/Pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
EU	1.548,69	245,66	1.587,06	246,30	2,48	0,26
CEFTA	789,50	265,80	855,48	283,24	8,36	6,56
EFTA	6,20	6,59	3,96	7,74	-36,13	17,43
UoST*	60,66	114,37	58,17	229,18	-4,11	100,39
Ostatak svijeta	346,76	16,92	386,30	51,17	11,40	202,53
Ukupno	2.751,81	649,34	2.890,97	817,63	5,06	25,92

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

** Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa WTO klasifikacijom

Zbog blizine tržišta i tradicionalne povezanosti, regij Jugoistočne Europe (CEFTA) predstavlja vrlo važno tržište za poljoprivredne proizvode iz BiH. Ukupna vrijednost izvoza na ovo tržište u 2015. godini iznosila je 283,24 milijuna KM i veća je za 6,6 % u usporedbi s vrijednosti izvoza iz prethodne godine, dok je ukupna vrijednost uvoza u istom razdoblju iznosila 855,5 milijuna KM i veća je za 8,36 %. U vanjsko-trgovinskoj razmjeni s CEFTA-om bilježi se deficit koji je iznosio 572,3 milijuna KM i veći je za 9,3 % u usporedbi s deficitom iz prethodne godine. Promatrajući članice CEFTA-e u koje se izvoze poljoprivredni proizvodi iz BiH evidentno je da se najviše (oko 45% ukupnog izvoza u CEFTA-u) izvozilo u Srbiju. Značajniji izvoz poljoprivrednih proizvoda je ostvaren u Makedoniju (20 %), Crnu Goru (19 %), i Kosovo (15 %). Što se tiče uvoza najznačajnije mjesto u uvozu poljoprivrednih proizvoda u BiH zauzima Srbija s oko 91 % udjela, zatim Makedonija s udjelom od 7 % i Crna Gora sa udjelom od 2 %. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima s CEFTA-a zemljama, pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosila je 33,11 % i manja je za 0,56 % u odnosu na prethodnu godinu.

Izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EFTA-e povećan je za 17,43 %, a uvoz poljoprivrednih proizvoda iz EFTA-e smanjen je za 36,13 %. Bosna i Hercegovina sa zemljama EFTA-e je u 2015. godini ostvarila suficit u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima u vrijednosti od 3,78 milijuna KM, te rast suficita od 866,90 %, jer je u prethodnoj godini suficit iznosio 390,77 tisuća KM. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima s EFTA-om pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosila je 195,45 % i veća je za 89,14 % u odnosu na prethodnu godinu.

U 2015. godini došlo je do značajnog rasta izvoza poljoprivrednih proizvoda u Tursku (uošte) od 100,39 %, a uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Turske zabilježio je pad od 4,11 %, što je dovelo do značajnog rasta suficita u razmjeni poljoprivrednim proizvodima od 218,45 %. Bosna i Hercegovina je u razmjeni poljoprivrednim proizvodima najveću pokrivenost uvoza izvozom imala s Turskom

od 393,99 % i veća je za 205,47 % u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u Tursku ima najveći doprinos na rast ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz CEFTA-e i EU imaju najveći doprinos na rast ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda.

4.1.1 Vodeći poljoprivredni proizvodi u razmjeni

U 2015. godini oko 72% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koncentrirano je unutar 10 glava Carinske tarife, što izraženo u novčanoj vrijednosti iznosi 2,03 milijarde KM. Što se tiče izvoza, oko 80 % ukupnog izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda čini 10 glava Carinske tarife, a izraženo u novčanoj vrijednosti, to iznosi 652 milijuna KM.

Tabela 22. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24) , Mil.KM

Glava CT	2014.		2015		Rast/Pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
01	65	5	106	4	63,07%	-20%
02	228	20	257	100	12,71%	400%
03	20	19	23	21	15%	10,52%
04	143	70	133	64	-6,99%	-8,57%
05	2	0	2	0	0%	0%
06	16	4	17	5	6,25%	25%
07	75	29	78	31	4%	6,89%
08	137	64	155	103	13,13%	60,93%
09	97	9	108	12	11,34%	33,33%
10	252	37	247	34	-1,98%	-8,10%
11	49	8	49	10	0%	25%
12	81	9	100	7	23,45%	-22,22%
13	2	0	3	0	50%	0
14	0	0	0	0	0	0
15	151	93	167	119	10,59%	27,95%
16	96	48	89	49	-7,29%	2,08%
17	138	35	130	43	-5,79%	22,85%
18	139	23	145	26	4,31%	13,04%
19	176	59	174	65	-1,13%	10,16%
20	65	18	71	15	9,23%	-16,66%
21	220	22	227	18	3,18%	-18,18%
22	324	43	335	44	3,39%	2,32%
23	194	20	192	25	-1,03%	25%
24	82	16	84	23	2,43%	43,75%
Ukupno (1-24)	2.751,81	649,34	2.890,91	817,63	5,08%	25,65%
Udio (1-24)	16,99	7,43%	18,24	9,09	/	/
Ukupno	16.199,28	8.681,74	15.851,69	8.987,19	-2,15	3,52

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tri najznačajnije grupe poljoprivrednih proizvoda u izvozu su proizvodi unutar Poglavlja 15, 08 i 02. Najveća vrijednost izvoza od 119 milijuna KM u 2015. godini ostvarena je izvozom biljne i životinjske masti, zatim voća, kore agruma, dinja i lubenica sa vrijednosti izvoza od 103 milijuna KM, mesa i jestivih klaoničkih proizvoda kod kojih je vrijednost izvoza iznosila 100 milijuna KM.

Promatrano po glavama carinske tarife top deset uvoznih grupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2015. godini su:

- * Glava CT 22 - Pića, alkoholi i ocat, s udjelom od 12 %,
- * Glava CT 02 - Meso i jestivi klanični proizvodi od 9 %,
- * Glava CT 10 - Žitarice 8,6 %,
- * Glava CT 21 - Razni prehrambeni proizvodi od 8 %,

- * Glava CT 23 - Ostaci i otpaci prehrambene industrije, pripremljena životinjska hrana od 7 %,
- * Glava CT 19 - Proizvodi na bazi žitarica, brašna, mlijeka i slično s udjelom od 6 %,
- * Glava CT 08 - Jestivo voće, kore agruma, dinja i lubenica s udjelom od 5 %,
- * Glava CT 15 - Biljna i životinjska mast, vosak i slično, s udjelom od 6 %,
- * Glava CT 18 - Kakao i proizvodi od kakaa, s udjelom od 5 %,
- * Glava CT 04 - Mlijeko i drugi mliječni proizvodi, jaja peradi, ptičija jaja i med s udjelom od 5 %.

Poljoprivredni proizvodi kod kojih je zabilježeno značajnije povećanje uvoza u 2015. godini su:

- * Žive životinje i to za 63,07 %, uljano sjeme i razno zrnje za 23,45 %, biljna i životinjska mast, i vosak za 10,6 %.

Tri najznačajnije grupe poljoprivrednih proizvoda u uvozu su proizvodi unutar Glava 22,02 i 10. Najveća vrijednost uvoza u 2015. godini je zabilježena kod uvoza pića i alkohola za koje je izdvojeno 335 milijuna KM, zatim slijede meso i jestivi klanički proizvodi za koje je izdvojeno 257 milijuna KM i na trećem mjestu su žitarice kod kojih je vrijednost uvoza iznosila 247 milijuna KM.

Deset najznačajnijih izvoznih skupina poljoprivredno prehrambenih proizvoda u 2015. godini su:

- * Glava CT 15 - Biljna i životinjska mast i vosak i slično, s udjelom od 15 %,
- * Glava CT 08 - Jestivo voće, kore agruma, dinja i lubenica s udjelom od 13 %,
- * Glava CT 02 - Meso i jestivi klanični proizvodi s udjelom od 12 %,
- * Glava CT 19 - Proizvodi na bazi žitarica, mlijeka i slično s udjelom od 8 %,
- * Glava CT 04 - Mlijeko i drugi mliječni proizvodi, jaja peradi, ptičija jaja i med s udjelom od 8 %,
- * Glava CT 16 - Prerađevine od mesa, ljuskavaca, mekušaca ili drugih vodenih beskrležnjaka s udjelom od 6 %,
- * Glava CT 22 - Pića, alkoholi i ocat s udjelom od 5 %,
- * Glava CT 17 - Šećeri i proizvodi od šećera sa udjelom od 5 %,
- * Glava CT 10 - Žitarice s udjelom od 4 %,
- * Glava CT 07 - Jestivo povrće s udjelom od 4 %.

Kada je riječ o poljoprivrednim proizvodima kod kojih se bilježi značajan rast izvoza u 2015. godini to su: meso i jestivi klanični proizvodi čije je vrijednost veća za 400 % čemu je doprinio izvoz mesa u R. Tursku, zatim voća za 61 %, duhan i prerađene zamjene duhana za 44 %, zatim kava, čaj i začini za 33,33 %, i biljne i životinjske masti za 28 %.

4.1.2. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima

BiH bilježi deficit skoro u svim glavama Carinske tarife koje se po međunarodnoj klasifikaciji smatraju poljoprivrednim proizvodima. U 2015. godini najveće učešće u deficitu robne razmjene poljoprivrednim proizvodima imali su:

- * Glava CT 22 – Pića, alkoholi i sirće (14,03 %)
- * Glava CT 10 – Žitarice (10,27 %)
- * Glava CT 21 – Razni prehrambeni proizvodi (10,08 %)
- * Glava CT 23 – Ostaci i otpaci od prehrambene industrije, pripremljena životinjska hrana (8,05%)
- * Glava CT 02 – Meso i jestivi klanični proizvodi (7,57 %)
- * Glava CT 18 – Kakao i proizvodi od kakaa (5,74 %)
- * Glava CT 19 – Proizvodi na bazi žitarica i mlijeka (5,26 %)
- * Glava CT 01 – Žive životinje (4,92 %).

U usporedbi s prethodnom, 2014. godinom, deficit je zabilježen za potpuno iste skupine proizvoda po carinskim tarifama, vrijednosno i količinski, s tim da je ukupan deficit u 2015. godini umanjen za oko 3 %. Supstitucija uvoza, i proizvodnja za domaće tržište je jedna od raspoloživih

moгуćnosti poboljšanja ukupnog vanjsko-trgovinskog balansa, a također realna osnova za povećanje domaće proizvodnje orijentacijom plasmana robe na vlastito tržište.

Tabela 23. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima

Glava CT	2015.		2015.	
	UVOZ	IZVOZ	DEFICIT	% UČEŠĆA DEFICITA
01	106	4	-102	4,92
02	257	100	-157	7,57
03	23	21	-2	0,10
04	133	64	-69	3,33
05	2	0	-2	0,10
06	17	5	-12	0,58
07	78	31	-47	2,27
08	155	103	-52	2,51
09	108	12	-96	4,63
10	247	34	-213	10,27
11	49	10	-39	1,88
12	100	7	-93	4,48
13	3	0	-3	0,14
14	0	0	0	0,00
15	167	119	-48	2,31
16	89	49	-40	1,93
17	130	43	-87	4,19
18	145	26	-119	5,74
19	174	65	-109	5,26
20	71	15	-56	2,70
21	227	18	-209	10,08
22	335	44	-291	14,03
23	192	25	-167	8,05
24	84	23	-61	2,94
Ukupno (1-24)	2.892	818	-2.074,00	100%
UKUPNO BIH	15.851,7	8.987,2	-6.864,5	

Izvor podataka: Agencija za statistiku BiH

4.2. Razmjena poljoprivrednih proizvoda sa R. Hrvatskom i R. Srbijom

4.2.1. Robna razmjena sa Republikom Hrvatskom

Promatrajući vanjsko-trgovinsku razmjenu poljoprivrednim proizvodima između Republike Hrvatske i BiH za razdoblje 2013-2015. godine, nakon značajnog pada uvoza poljoprivrednih proizvoda u 2014. godini, u 2015. godini došlo je do neznatnog rasta uvoza za 0,65 % u odnosu na 2014. godinu. Povećanje uvoza u 2015. godini uzrokovalo je značajan rast uvoza pšenice koji je u 2015. godini povećan za oko 5,5 milijuna KM.

Ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda u datom razdoblju iz BiH u Republiku Hrvatsku bilježi konstantan pad. Promatrano od 2013. do 2015. godine izvoz se smanjio za oko 50 % ili vrijednosno gledano za 80 milijuna KM. Pokrivenost uvoza izvozom u promatranom razdoblju bilježi konstantan pad i to sa 31,68 % u 2013. godini na svega 19,83 % u 2015. godini.

Tabela 24. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)

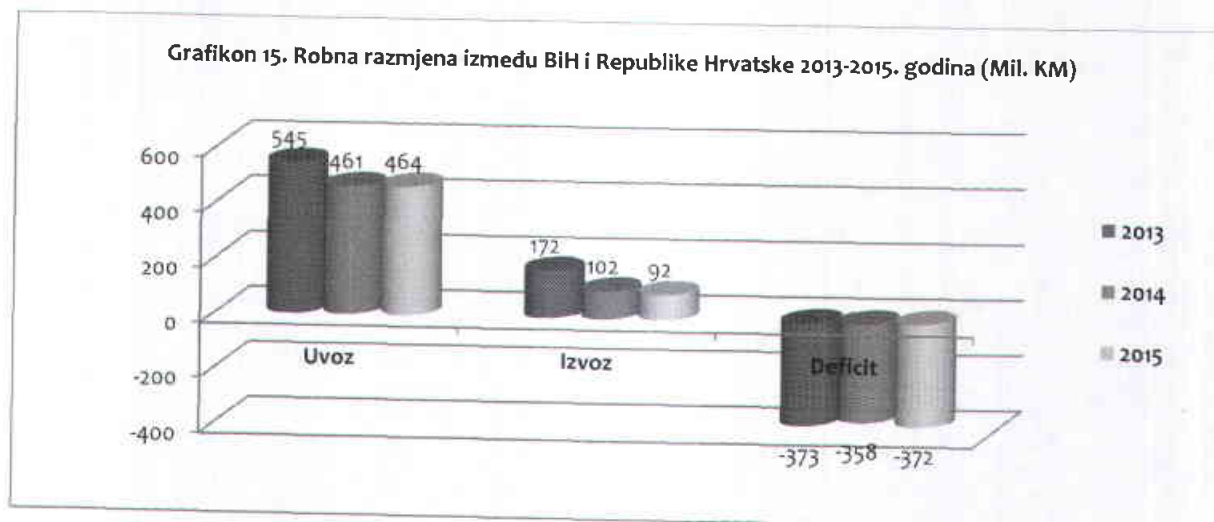
Opis	2013.	2014.	2015.	Rast/pad 2014/2013 (%)	Rast/Pad 2015/2014 (%)
Uvoz	545	461	464	-15,41	0,65%
Izvoz	172	102	92	-40,70	-9,80%
Deficit	-373	-358	-372	-4,02	-3,64%
Pokrivenost	31,68%	22,25%	19,83%	-9,43	-2,42%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa WTO klasifikacijom

U razmjeni poljoprivrednim proizvodima s Republikom Hrvatskom deficit je u 2015. godini iznosio 372 milijuna KM i isti je u odnosu na 2014. godinu, veći za 14 milijuna, dok je u usporedbi s 2013. godinom na skoro istoj razini odnosno s malom razlikom na razini vrijednosti od 373 milijuna KM.

Grafikon 15. Robna razmjena između BiH i Republike Hrvatske 2013-2015. godina (Mil. KM)

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Hrvatske u 2015. godini su: pivo dobiveno od slada (TB 2203) u vrijednosti od 54,26 milijuna KM, što je za 1,7 milijun KM manje u odnosu na 2014. godinu, zatim pšenica i suražica (TB 1001) u vrijednosti 36,63 milijuna KM što je za oko 10 milijuna KM više u odnosu na prethodnu godinu, čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao (TB 1806) u vrijednosti od 30,37 milijuna KM, te vode mineralne i gazirane vode s dodanim šećerom (TB 2202) u vrijednosti od 28,71 milijuna KM.

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda u Hrvatsku u 2015. godini najviše su se izvozili: kruh i razni pekarski proizvodi (TB 1905) i to u vrijednosti od 26,69 milijuna KM što je u odnosu na 2014. godinu manje za oko 2 milijuna KM, vode mineralne i gazirane vode s dodanim šećerom (TB 2202) u vrijednosti od 14,38 milijuna KM što je u odnosu na prethodnu godinu manje za oko 2 milijuna KM, kornišoni (TB 0.707.009) u vrijednosti 3 milijuna KM što je u odnosu na prethodnu godinu više za 2,6 milijuna KM te suncokretovo ulje (TB 1512) u vrijednosti od 2,37 milijuna KM što je manje za oko 7 milijuna u odnosu na 2014. godinu.

4.2.2. Robna razmjena sa Republikom Srbijom

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Republike Srbije u BiH u 2015. godini iznosio je 776 milijuna KM i veći je za 9,14 % u odnosu na prethodnu godinu kada je uvoz iznosio 711 milijuna KM. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Srbije u BiH je tijekom posljednje tri promatrane godine bio veći za 20 % odnosno za 129 milijuna KM. Izvoz poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Republiku Srbiju iznosio je 127 milijuna KM i veći je za 1,6% u usporedbi s prošlom godinom.

Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima BiH i Srbije u 2015. godini je iznosila 16,36 % i u usporedbi s 2014. godinom smanjena je za 1,22 % kada je pokrivenost iznosila 17,58 %.

Tabela 25. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)

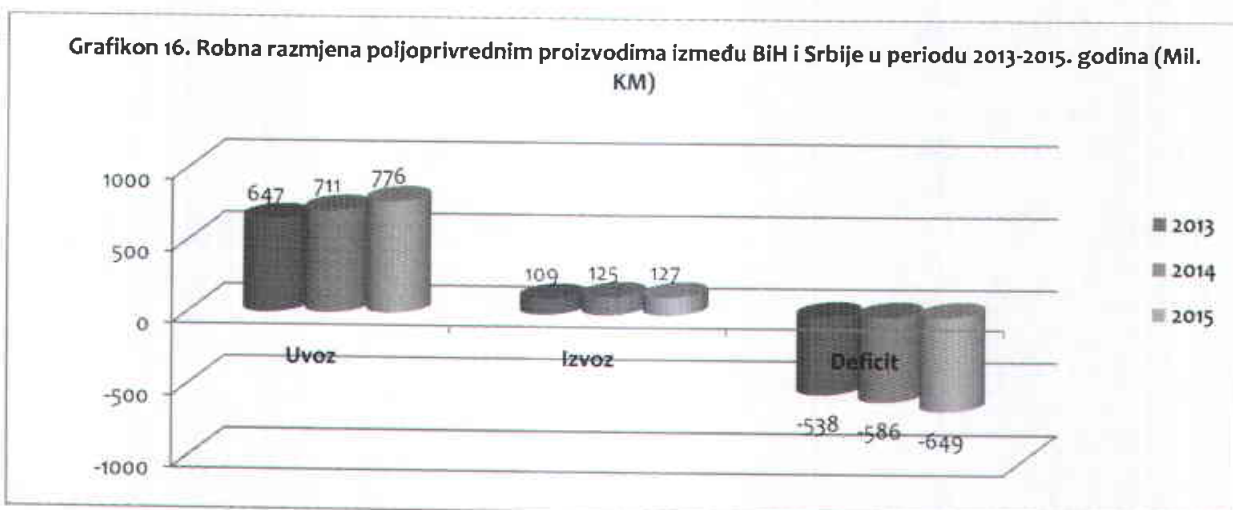
Opis	2013.	2014.	2015.	Rast/Pad 2014/2013 (%)	Rast/Pad 2015/2014 (%)
Uvoz	647	711	776	9,89	9,14%
Izvoz	109	125	127	14,68	1,60%
Deficit	-538	-586	-649	8,92	10,75%
Pokrivenost	16,84%	17,58%	16,36%	0,74%	-1,22%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa WTO klasifikacijom

Deficit bilježi konstantan rast sa 538 milijuna KM, koliko je iznosio 2013. godine, na 649 milijuna KM u 2015. godini, što u postocima iznosi oko 20 %.

Grafikon 16. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima između BiH i Srbije u periodu 2013-2015. godina (Mil. KM)

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Srbije su: kukuruz (TB 1005) u vrijednosti 66,2 milijuna KM, pivo dobiveno od slada (TB 2203) u vrijednosti od 63,9 milijuna KM te kruh, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi (TB 1905) u vrijednosti od 57,5 milijuna KM.

Najveći pad u uvozu od navedenih proizvoda zabilježio je kukuruz i to za oko 10 miliona KM, dok se uvoz peciva, kolača, kexa i ostalih pekarskih proizvoda smanjio za oko 3 milijuna KM. Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Srbiju su: maline (TB 08.112.031) u vrijednosti od 17,9 milijuna KM što je u odnosu na 2014. godinu više za 5,3 milijuna KM, mlijeko i vrhnje, nekoncentrirani i bez dodanog šećera ili drugih sladila (TB 0401) u vrijednosti od 15,8 milijuna KM, uljane pogače i ostali kruti ostaci dobiveni pri ekstrakciji ulja od soje (TB 2304) u vrijednosti od 13,7 milijuna KM i čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao (TB 1806) u vrijednosti od 12,1 milijun KM. Najveći rast u izvozu od navedenih proizvoda ostvaren je kod malina gdje je izvoz porastao za 5,3 %, zatim uljane pogače i ostali kruti ostaci dobiveni pri ekstrakciji ulja od soje za 5 milijuna KM i čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao od 4 milijuna KM. Veliki pad zabilježen je kod izvoza mlijeka i vrhnja za 7,5 milijuna KM odnosno 32 %.

4.2.3. Robna razmjena sa Turskom

U 2015. godini došlo je do značajnog rasta izvoza poljoprivrednih proizvoda u Tursku od 100,39 %, dok je uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Turske smanjen za 4,11 %. Bosna i Hercegovina

zabilježila je značajan rast suficita u razmjeni poljoprivrednim proizvodima s Turskom od 218,45 %, te je vrijednost suficita u 2015. godini bila 171,01 milijun KM.

Tabela 26. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom

Opis	2014.	2015.	Rast/Pad 2015/2014 (%)
Izvoz	114,37	229,18	100,39
Uvoz	60,66	58,17	-4,11
Suficit	53,70	171,01	218,45
Pokrivenost	188,52	393,99	205,47

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše izvoženi u Tursku u 2015. godini su: ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka, kemijski nemodificirani (TB 1512) u vrijednosti od 85,65 milijuna KM, goveđe meso, svježe ili rashlađeno (TB 0201) u vrijednosti od 66,59 milijuna KM, zatim goveđe meso, smrznuto (TB 0202) u vrijednosti od 19,95 milijuna KM, te kukuruz (TB 1005) u vrijednosti od 18,08 milijuna KM. Od proizvoda koji su zabilježili rast izvoza u Tursku u 2015. godini najznačajniji su goveđe meso, svježe ili rashlađeno (TB 0201) i smrznuto goveđe meso (TB 0202) u vrijednosti od 19,95 milijuna KM, dok u 2014. godini nije zabilježen izvoz ove skupine proizvoda u Tursku.

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše uvoženi iz Turske su: agrumi, svježi ili suhi (TB 0805) u vrijednosti od 7,96 milijuna KM, kruh, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi (TB 1905) u vrijednosti od 6,17 milijuna KM, te proizvodi od šećera (uključujući bijelu čokoladu), bez kaka (TB 1704) u vrijednosti od 5,75 milijuna KM.

5. POLJOPRIVREDNA POLITIKA I POLITIKA RURALNOG RAZVOJA

U ovom dijelu izvješća dat je pregled provedenih aktivnosti u području poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja koje su vezane za unapređenje zakonske i pravne regulative, aktivnosti europskih integracija, provedbu strateških dokumenata i planova, mjere i prioriteti politike u poljoprivredi i ruralnom razvoju predložene u Izvješću iz oblasti poljoprivrede za 2014. godinu, te institucionalne strukture i administrativni kapaciteti institucija na svim razinama vlasti u BiH nadležnih za provođenje mjera agrarne politike i razvoj sektora poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja.

5.1. Institucionalni okvir i ciljevi poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja

Na razini BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je nadležno za obavljanje poslova i zadataka koji se odnose na definiranje politike, osnovnih principa, koordinaciju djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u oblasti poljoprivrede.

U sastavu ovog Ministarstva upravne organizacije su:

- * Ured za veterinarstvo BiH,
- * Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja, i
- * Ured za harmonizaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine.

Ključne institucije nadležne za upravljanje sektorom poljoprivrede i ruralnog razvoja u Federaciji BiH i Republici Srpskoj su:

- * Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
- * Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske,

Nadležnosti entitetskih ministarstava su:

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine koje se odnose na: zaštitu i korištenje poljoprivrednog zemljišta, zaštitu poljoprivrednog bilja i proizvoda od uzročnika bolesti i štetnika i korova, proizvodnju i promet sjemena i sadnog materijala, proizvodnju i unapređenje stočarstva, zdravstvenu zaštitu životinja, prehrambenu industriju, kontrolu zdravstvene ispravnosti sirovog mesa, ribe, mlijeka, jaja, te stočne hrane, unapređenja proizvodnje u šumarstvu, uzgoj, zaštitu i uređenje i unapređivanje šuma, stanje drvnog fonda, eksploataciju šuma, pošumljavanje degradiranih i izdanačkih šuma, oleti i krša, lovstvo i lovnu prirodu, vodne izvore, planove i osnovne bilanse voda, zahvaćanje i korištenje voda, osiguranje voda za potrebe vodosnadbjevanja stanovništva i industrije i druge poslove utvrđene zakonom.

Pravni akti na kojima je baziran rad Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva su Ustav Federacije BiH i Ustav Bosne i Hercegovine, Zakon o upravi Federacije BiH, Zakon o poljoprivredi, Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o novčanim potporama, Zakon o vinu, Zakon o stočarstvu, Zakon o sjemenu i sadnom materijalu, i Zakon o veterinarstvu u Federaciji BiH.

U Federaciji BiH nadležnosti su i dodatno podijeljene, tako da svih 10 županija ima uspostavljene institucionalne kapacitete nadležne za pitanja poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i vodoprivrede. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske vrši upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: zaštitu i korištenje poljoprivrednog zemljišta; zaštitu poljoprivrednog bilja i proizvoda od uzročnika bolesti, štetočina i korova; proizvodnju i promet sjemena i sadnog materijala, edukaciju poljoprivrednog proizvođača, proizvodnju i unapređenje, uzgoj i selekciju stočarstva; prehrambenu industriju; industriju stočne hrane; industriju pića; veterinarsku djelatnost; zdravstvenu zaštitu i identifikaciju životinja; kontrolu higijenske ispravnosti i kvalitete sirovina i proizvoda životinjskog porijekla do momenta stavljanja u promet, stočne hrane, vode za napajanje životinja; unapređenje proizvodnje u šumarstvu, uzgoj, zaštitu, uređivanje i unapređivanje šuma, stanje drvnog fonda; eksploataciju šuma; pošumljavanje degradiranih i izdanačkih šuma, goleti i krša; komunikaciju u šumama; lovstvo i lovnu privredu; integralno upravljanje ambijentalnim vodama; pripremanje i donošenje planova i osnova; bilansa voda; provođenje zaštite od štetnog djelovanja voda; određivanje uvjeta i izdavanje dozvola za zahvaćanje i korištenje voda; provođenje i organiziranje kontrole kvalitete voda; poduzimanje mjera za obezbjeđenje vode za potrebe vodoopskrbe stanovništva i industrije; hidromelioracije; funkcioniranje republičkog hidrometeorološkog zavoda i protivgradne zaštite Republike Srpske; pružanje informacija putem medija i drugih vidova informiranja o svom radu i vrši druge poslove sukladno sa zakonom i drugim propisima Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Osnovni zakoni na kojima se bazira rad Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede su: Ustav Republike Srpske i Ustav BiH, Zakon o republičkoj upravi, Zakon o državnim službenicima, Zakon o poljoprivredi, Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o šumama, Zakon o vodama, Zakon o veterinarstvu u Republici Srpskoj, Zakon o hrani, Zakon o organskoj proizvodnji.

U Brčko Distriktu BiH, Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo je nadležno za poslove poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Rad Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH vezan je za razvoj i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i uzgajanje stoke, zaštitu i korištenje poljoprivrednog zemljišta, veterinarsku i sanitarnu kontrolu zdravlja životinja i javnog zdravlja, primjenu kreditne politike, zaštite i racionalnog korištenja poljoprivrednog zemljišta, pružanje

savjetodavnih usluga u poljoprivredi i stočarstvu, obnavljanju šuma, zaštiti od nedozvoljene sječe, održavanju struktura za upravljanje vodama.

5.2. Aktivnosti i mjere poljoprivredne politike sprovedene u 2015. godini

5.2.1. Zakonodavstvo i pravna regulativa

U cilju stvaranja boljih uvjeta za privređivanje i unapređenja uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja u oblasti trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima, tijekom 2015. godine se radilo na izradi izmjena i dopuna prednacrta propisa o poljoprivredi, veterinarstvu i hrani, te realizaciji odredbi Zakona o duhanu.

- * Izrada izmjene i dopune Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine, i Zakona o hrani Bosne i Hercegovine

Jedna od najznačajnijih aktivnosti na kojoj su nadležne institucije radile tijekom 2015. godine su izrada, izmjena i dopuna Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine, i Zakona o hrani Bosne i Hercegovine. Postupajući po zaključku Vijeća ministara BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je formiralo i kordiniralo rad Interresorne radne skupine u čiji su sastav nominirani predstavnici svih relevantnih institucija iz ove oblasti. Interresorna radna grupa je nakon dvadeset održanih sastanaka pripremila tekstove Prednacrta zakona o hrani, Prednacrta zakona o veterinarstvu i Prednacrta zakona o izmjeni Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. Nakon završetka rada Interresorne radne skupine i izrade tekstova prednacrta sva tri propisa, isti su upućeni nadležnim institucijama i zainteresiranim stranama na uvid i komentare. Na sastanku ministara ministarstava nadležnih za poljoprivredu održanog 2015/7/29. godine u Sarajevu, zaključeno je da se u cilju završetka aktivnosti izrade teksta sva tri propisa formira stručno tehničko tijelo sastavljeno od visokorangiranih predstavnika nadležnih institucija, koji će razmotriti dostavljene komentare i mišljenja na prednacrt sva tri propisa koji su sakupljeni tijekom javnih konzultacija nakon završetka rada Interresorne radne skupine. Komentari i mišljenja su zaprimljeni od svih nadležnih institucija, Europske komisije, zainteresiranih pravnih osoba i pojedinaca. Stručni tim je formiran i intenzivno se radi u cilju pripreme Nacrta Zakona o hrani, Nacrta Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrta Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. Tijekom rada Stručnog tima, održana su još dva ministarska sastanka na kojem se razgovaralo o pitanjima koja nisu mogla u potpunosti biti definirana na ovom stručnom tijelu. Pošto je Stručni tim usuglasio sva pitanja koja su kao otvorena konstatirana na ministarskom sastanku održanom 2015/12/30. godine, u tijeku je priprema novog ministarskog sastanka na kome se nastoji utvrditi konačan nacrt sva tri propisa, nakon čega će isti biti dostavljeni u proceduru razmatranja i usvajanja.

- * Implementacija Zakona o duhanu Bosne i Hercegovine

Kako bi se realizirale odredbe Zakona o duhanu Bosne i Hercegovine² koji je donesen 2010. godine bilo je potrebno izraditi i usvojiti 6 pravilnika. Međutim, iako su pravilnici izrađeni po stupanju Zakona na snagu isti su usvojeni znatno kasnije, odnosno zaključno s krajem 2013. godine. Kašnjenje u donošenju pravilnika koji u potpunosti stavljaju Zakon o duhanu u funkciju u velikoj mjeri je uzrokovano i djelovanjem lobija uvoznika duhana i duhanskih proizvoda, a posebno kada je riječ o Pravilniku o razvrstavanju cigareta i maraka. Kako bi se propisane odredbe pravilnika stavile u punu funkciju ministar MVTEO BiH je 2015/12/25. godine donio Odluku o imenovanju Povjerenstva za utvrđivanje obilježja duhanskih proizvoda i klasifikaciju cigareta. S tim

² „Službeni glasnik BiH“, broj 32/10

u vezi, ispred nadležnih institucija entiteta i Distrikta Brčko BiH imenovani su predstavnici koji će činiti Povjerenstvo za utvrđivanje obilježja duhanskih proizvoda.

Osim navedenog, jedna od posebno značajnih aktivnosti koje prethode potpunoj provedbi Zakona o duhanu, kao i Pravilnika o razvrstavanju cigareta i maraka, i Pravilnika o registrima, je uspostavljanje ukupno šest registara i to tri koje će voditi i administrirati entitetska ministarstva poljoprivrede (registar proizvođača duhana u listu, registar organizatora proizvodnje i obrađivača duhana, i registar proizvođača duhanskih proizvoda) i tri registra vezano za poslove međunarodne trgovine koje uspostavlja Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i to:

- * Registar izvoznika i uvoznika duvanskih proizvoda,
- * Registar veleprodaje duvanskih proizvoda,
- * Registar marki duvanskih proizvoda.

Upisivanje u registre i spomenute evidencije započinju tek nakon što Povjerenstvo bude u punoj funkciji i uradi nadogradnju na postojeći Registar poljoprivrednih gospodarstava i registar klijenata.

Prema Zakonu o duhanu Republike Srpske³ tijekom 2015. godine doneseno je 20 rješenja o ispunjenosti uvjeta za proizvodnju sirovog duhana u listu, tj. dozvoljen upis u Registar proizvođača sirovog duhana.

5.2.2. Uspostava i razvoj Poljoprivrednog informacijskog sustava i statistike poljoprivrede

Poljoprivredni informacijski sustav (Agriculture Information System) je sustav informacijske tehnologije koji upravlja informacijama koje se odnose na poljoprivredne podatke. Glavne podkomponente Poljoprivrednog informacijskog sustava uključuju:

- * Mrežu računovodstvenih podataka na farmi (FADN),
- * Popis poljoprivrede
- * GIS okvir za područje istraživanja na bazi uzorka,
- * Sustav identifikacije zemljišnih parcela (LPIS)
- * Registar gospodarstava i klijenata,
- * Sustav identifikacije i registracije životinja,
- * Informacijski sustav o poljoprivrednim tržišnim cijenama (PTIS),
- * Integrirani sustav administrativne kontrole (IACS).

Podkomponente Poljoprivrednog informacijskog sustava koje su u fazi uspostave i razvoja u BiH su: Registar poljoprivrednih gospodarstava i registar klijenata, Fitoregistar, Sustav identifikacije i obilježavanja životinja i Mreža računovodstvenih podataka farmi (FADN). Aktivnosti na razvoju Sustava registracije životinja i Fitoregistru su navedene u okviru poglavlja Veterinarstvo i Fitosanitarna oblast. Aktivnosti na uspostavljanju i razvoju spomenutih komponenti u BiH traju već sedam godina, neki podsustavi su uspostavljeni i za njih je potrebno osigurati nadogradnju sukladno izmjenama koje se dešavaju u EU, jedan dio je u fazi provedbe, dok su neki podsustavi u fazi zastoja. Međutim usljed nepostojanja jasnog mehanizma koordinacije, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u suštini zaustavljeno u organiziranju i realizaciji efektivne koordinacije, tako da se veći dio informacijskog sustava ili pojedinih segmenata sustava, posebno u entitetima, razvijaju kao zasebne cjeline bez međusobne funkcionalne povezanosti i razmjene podataka. Imajući u vidu navedeno Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je informirao Vijeće ministara BiH o statusu i fazi uspostave Poljoprivrednog informacijskog sustava u BiH te neophodnim narednim koracima i ključnim aktivnostima koje je potrebno realizirati u predstojećem razdoblju u cilju njihovog usklađivanja s pravnom stečevinom Europske unije. Sukladno navedenom Vijeće ministara BiH je zadužilo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH da u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH, privodi kraju aktivnosti na pripremi okvirnih smjernica za uspostavu i razvoj poljoprivrednog informacijskog sustava u BiH, te pozvao sve nadležne institucije u BiH da prioritarno pristupe realizaciji započetih aktivnosti na

³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 72/12

stvaranju informacijskih preduvjeta za korištenje sredstava iz IPA II programa za uspostavu i razvoj poljoprivrednog informacijskog sustava u BiH.

Registar poljoprivrednih gospodarstava i registar klijenata (RPG i RK) se uspostavlja i razvija uz osiguranje njihove povezanosti s drugim registrima koji čine Poljoprivredni informacijski sustav. Sustav replikacije podataka između servera MVTEO BiH i MPVŠ FBiH je izrađen i uredno funkcionira. Tijekom izrade replikacionog sustava napravljena je instanca za Brčko Distrikt na serverima u MVTEO BiH, međutim, u Brčko Distriktu još uvijek nije pokrenuta produkcija te stoga nije ni uspostavljena replikacija podataka iako su ostvarene sve predradnje za njeno pokretanje. Što se tiče Registra poljoprivrednih gospodarstava Federacije BiH, isti funkcionira uspješno već petu godinu zaredom.

U Federaciji BiH je zaključno s 31.12.2015. godine ukupno registrirano 62.814 klijenata, od čega sa statusom obiteljskih gospodarstava 60.622 i 2.192 različite forme pravnih subjekata. Ukupno je evidentirano 124.404 osoba, članova i nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, i 16.756 zaposlenih u pravnim subjektima. Ukupna površina upisanog zemljišta u RPG u Federaciji iznosi 98.943,56 ha. Registracija poljoprivrednih gospodarstava i klijenata, te ažuriranje podataka za poljoprivredna gazdinstva se provodi u 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Kada je riječ o Registru poljoprivrednih gospodarstava u Republici Srpskoj, do kraja 2015. godine je u bazu podataka je upisano / registrirano 30.125 gospodarstava, a od toga je 29.537 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i 588 poslovnih subjekata. Ukupno upisano poljoprivredno zemljište u RPG u Republici Srpskoj iznosio je 147.766 ha.

Što se tiče Distrikta Brčko BiH, zaključno sa 2015. godinom na području Distrikta Brčko BiH u Registar poljoprivrednih gospodarstava ukupno su upisana 3.215 poljoprivredna gospodarstva, dok je ukupna površina upisanog poljoprivrednog zemljišta iznosila 7.507,9 ha.

Mreža računovodstvenih podataka farmi (FADN) u BiH – Iako se aktivnosti na uspostavi Mreže računovodstvenih podataka u BiH provode zaredom već nekoliko godina, ipak se može konstatirati da FADN nije cjelovito uspostavljen na teritoriju Bosne i Hercegovine. Trenutno se aktivnosti na uspostavi i razvoju FADN sustava provode samo na području Republike Srpske i obuhvaćaju 104 poljoprivredna gospodarstva. MPŠV RS je s poljoprivrednim proizvođačima potpisalo ugovore o suradnji tj. redovnom prikupljanju podataka. Kada je riječ o Federaciji BiH, zbog nedostatka sakupljača podataka obustavljene su sve aktivnosti, dok u Brčko Distriktu BiH aktivnosti nisu ni bile započete. Imajući u vidu da su usvajanjem Zakona o poljoprivrednim savjetodavnim službama u Federaciji BiH stvoreni preduvjeti za formiranje struktura potrebnih za prikupljanje podataka, aktivnosti na uspostavi FADN-a u Federaciji BiH mogu biti nastavljene. Također, Odjel za poljoprivredu Distrikta Brčko BiH je iskazalo interes da započne s provedbom aktivnosti na uspostavi FADN na području Distrikta Brčko BiH.

Sukladno sa prethodno navedenim, a u cilju osiguranja uspostave harmonizovanog FADN sustava u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je pripremilo dokument pod nazivom "Smjernice za uspostavu i razvoj Mreže računovodstvenih podataka poljoprivrednih gospodarstava u BiH". Smjernice služe kao vodič u procesu pripreme istraživanja što uključuje određivanje kriterija za odabir poljoprivrednih gospodarstava, vrste podataka koji se prikupljaju i izgled obrazaca za vođenje i evidentiranje podataka. Također, radi nastavka u prethodnom razdoblju započetih aktivnosti, Smjernice služe nadležnim institucijama i za izradu planova rada, planiranje potrebnih financijskih sredstava za vođenje sustava računovodstvenih podataka, angažiranje ljudskih resursa, nabavu opreme, kao i druge aktivnosti. Postojanje Smjernica s jasno postavljenim ciljevima njihove provedbe je potrebno i sa aspekta planiranja i korištenja tehničke pomoći novog programa Europske komisije iz IPA II za razdoblje 2014 - 2020. godine.

Popis poljoprivrede – Aktivnosti na pripremi popisa poljoprivrede nisu ni u 2015. godini započete s obzirom da nije riješeno pitanje zakonskog okvira koji regulira ovu oblast.

5.2.3. Mapa puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda biljnog i animalnog porijekla

Sve aktivnosti ovog dokumenta se provode u kontinuitetu, i može se konstatirati da je većina aktivnosti realizirana, kao i da je realizacija pojedinih aktivnosti u tijeku, pogotovu onih koje su u prethodnom razdoblju bile u zastoju.

Naime, svaka od institucija koja je uključena u realizaciju obveza aktivnosti iz Mape puta, realizira te aktivnosti sukladno dodijeljenim zadacima, uključenim u svom godišnjem planu rada. Također, u prioritetan rad se stavljaju aktivnosti iz Mape puta koje Europska komisija u svojim komentarima i preporukama smatra prioritetno provodivim.

Ono što je okupiralo posebnu pažnju provedbi aktivnosti Mape puta u izvještajnom razdoblju, te je označeno kao prioritet aktivnosti je priprema prijedloga za izmjene i dopune Zakona o hrani, Zakon o veterinarstvu i Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju, gdje je potrebno uskladiti obveze i odgovornosti institucija u mreži hrane na području sanitarnih i fitosanitarnih aspekata koji se odnose na hranu, kao što su:

- * Jasno definirati ulogu i mjerodavnost inspekcija u postupku kontrole "od polja do tanjura";
- * Razriješiti problematiku preklapanja nadležnosti inspekcijskih tijela;
- * Provesti jasnu podjelu nadležnosti u svim fazama proizvodnje do konačne uporabe proizvoda od strane potrošača;
- * Aktivnosti realizovati kroz niz konsultacija i održanih sastanaka predstavnika svih institucija u mreži hrane.

Ovo je smatrano prioritetnom aktivnošću od početka realizacije dokumenta Mapa puta. Na ministarskoj konferenciji održanoj 2015/7/29. godine u Sarajevu, zaključeno je da se u cilju završetka aktivnosti izrade teksta sva tri propisa formira stručno tehničko tijelo sastavljeno od predstavnika nadležnih institucija ranga pomoćnika ministara i / ili zamjenika ili pomoćnika direktora agencija, koji će odmah započeti s radom na finalizaciji teksta Nacrta Zakona o hrani, Nacrta Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrta Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine, i dostavljanje istih Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i proslijeđivanje u proceduru razmatranja i usvajanja. Stručni tim je formiran i isti je odmah započeo s radom i razmatranjem dostavljenih komentara i mišljenja na prednacrt sva tri propisa koji su sakupljeni tijekom javnih konzultacija nakon završetka rada Interresorne radne skupine.

Nacrt zakona o hrani obuhvaća sva područja uključujući poslove upravljanja rizikom, procjene rizika, komunikacije rizika i u tom je kontekstu u potpunosti usklađen s Uredbom (EZ) br. 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća Europe od 28. siječnja 2002. godine. Ovim je Europska unija usvojila Opći zakon o hrani (Uredba EZ 178/2002), definiranjem sveobuhvatnog okvira za znanstveno utemeljen regulatorni sustav za hranu. Ključne odredbe su bile funkcionalno odvajanje procjene rizika od upravljanja rizicima te osnivanje EFSA-e (Europske agencije za sigurnost hrane), s naglaskom na znanstvenu izvrsnost, neovisnost, otvorenost, transparentnost i odgovornost, što su i danas ključne vrijednosti Europske agencije za sigurnost hrane. Ovim je EFSA - Europska agencija za sigurnost hrane preuzela ulogu procjene rizika, dok je upravljanje rizikom, nadzor nad regulatornim donošenjem odluka, smjernicama i prevencijom te mjerama nadzora dodijeljeno Europskoj komisiji i državama članicama Europske unije. Pored obveznih elemenata i načela iz Uredbe br. 178/02 u Nacrtu zakona o hrani je jasno izvršeno funkcionalno razdvajanje procesa upravljanja rizika i procjene rizika i shodno tome definirana nadležna tijela za upravljanje rizikom, nadležni organi za procjenu rizika, i nadležni organi za komunikaciju rizika, svatko u svom djelokrugu rada i sukladno nadležnostima, čime su u potpunosti ispunjene preporuke i komentari koje je dostavila Europska komisija na prednacrt propisa. U tekst Nacrta zakona o hrani su ugrađeni i elementi koji u potpunosti definiraju oblast

službenih kontrola, registraciju i odobravanje objekata u poslovanju s hranom i hranom za životinje, kvalitetu, sljedivost, ovlaštene i referentne laboratorije, a sve to usklađeno s ustavnim okvirom, obvezama i odgovornostima nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini.

U svrhu provedbe preuzete EU regulative, ovim se Zakonom propisuju odredbe na kojima se uređuju:

- * nadležnosti za uspostavu i provođenje politike sigurnosti hrane u BiH;
- * nadležnosti u području analize rizika;
- * opća pravila sustava brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje;
- * opća pravila upravljanja krizom u području sigurnosti hrane i hrane za životinje;
- * poslovi Agencije za sigurnost hrane;
- * uspostavljanje i koordinacija mreže institucija;
- * davanje znanstvenog i stručnog mišljenja te pružanje znanstvene i tehničke pomoći;
- * nacionalne mjere potrebne za provedbu politike sigurnosti hrane
- * standardi kvalitete za hranu i hranu za životinje

Ovim se osigurava ispunjenje zahtjeva i uvjeta Europske unije za izvoz svih poljoprivrednih roba animalnog porijekla iz Bosne i Hercegovine na europsko tržište. U okviru programa aktivnosti Radne skupine za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini osigurana je redovita suradnja i koordinacija rada nadležnih institucija i različitih projekata u području poljoprivrede i proizvodnje hrane koji se realiziraju, čime je povećana uspješnost i doprinos pojedinačnih projekata. U razdoblju između dva izvješća, 2015/4/12. godine je održan XXIV sastanak Radne skupine za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći. Ovim je nastavljena učinkovita koordinacija korištenja potpore unutar projekata međunarodne zajednice u području poljoprivrede i sigurnosti hrane koji se implementiraju u BiH.

Na inicijativu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine inicirana je uspostava SPS komiteta s informacijskom i notifikacijskom točkom. Nakon održavanja radionice na temu "Sporazum WTO u primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera" pripremljena je Odluka o uspostavi Odbora za potporu o uspostavi i primjeni prihvatljive razine sanitarnih i fitosanitarnih mjera u Bosni i Hercegovini i upućena nadležnim institucijama na mišljenje. Prikupljena su pozitivna mišljenja sa svih instanci i kroz aktivnu komunikaciju unutar SPS Odbora, očekuje se ubrzanje aktivnosti na uspostavljanju SPS mjera harmoniziranih s EU, što će stvoriti uvjete za potpunu realizaciju EU zahtjeva i ravnopravan položaj bosanskohercegovačkih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na regionalnom tržištu.

Implementaciju aktivnosti 5 koja se odnosi na izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, provodi Izvozno vijeće u suradnji sa BHEPA - VTK Bosne i Hercegovine, entitetske gospodarske komore i Brčko distrikta. VTK Bosne i Hercegovine je izradila dokument s prijedlogom mjera za poboljšanje gospodarskog i poslovnog ambijenta u kome je objedinjena i problematika izvoza prehrambenih proizvoda.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Agencija za sigurnost hrane su izradili dijagram inspekcijskih službi sa svim institucijama uključenim u provedbu službenih kontrola. Ova aktivnost se i dalje kontinuirano provodi s ciljem utvrđivanja obveze povezivanja i načina funkcioniranja od općine do BiH razine vlasti. Prvenstveno je neophodno ojačati rad i organiziranost inspekcijskih službi, a brojnost i zadaci službenih kontrola u inspekcijskim strukturama će ovisiti o tome što se usvoji kroz tekstove Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine i Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine.

U cilju uspostavljanja sustava registara u mreži bezbjednosti hrane, izrađen je Nacrt odluke o mjestu centralne baze podataka za službeni sustav kontrole hrane i stočne hrane i dostavljen nadležnim institucijama u mreži hrane u Bosni i Hercegovini na komentare i mišljenje. Zakonski temelj je sadržan i u članku 15. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine prema kojem je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH nadležno za

uspostavu integriranog sustava baze podataka za povezivanje registarskih podataka i ostalih relevantnih informacijskih sustava radi osiguranja tehničke usklađenosti postojećih i novih baza podataka, u skladu s najboljim praksama EU.

Temelj za donošenje ove Odluke sadržan je i u Zaključku Vijeća ministara Bosne i Hercegovine sa 38. sjednice održane 7. veljače 2013. godine, kojim je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa zaduženo da pripremi prijedlog Odluke o instituciji u kojoj bi trebala biti smještena Centralna baza podataka za službeni sustav kontrole u lancu hrane i stočne hrane u Bosni i Hercegovini. Osnovni razlog za donošenje ove Odluke je pokretanje procesa uspostavljanja centralne baze podataka za službeni sustav kontrola u lancu hrane i stočne hrane u Bosni i Hercegovini, čime se ispunjava jedan od bitnih zahtjeva za izvoz poljoprivrednih proizvoda, a posebno proizvoda animalnog porijekla iz Bosne i Hercegovine na tržište Europske unije. Uspostavljanjem centralne baze podataka treba da se stvore uvjeti za osiguranje stalnog prikupljanja relevantnih informacija o redovnom provođenju službenih kontrola u lancu hrane na svim razinama vlasti i na prostoru cijele BiH.

U procesu uspostavljanja baze postoje dvije aktivnosti koje se ne mogu ostvariti bez usvajanja ove Odluke. Prva aktivnost je određivanje lokacije gdje će biti smještena objedinjena baza podataka. Nakon detaljnih konzultacija s predstavnicima nadležnih institucija i provedenim anketama, zaključeno je da je optimalno rješenje za mjesto lokacije upravo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Pri tome su uzete u obzir sve tehničke pretpostavke, stanje na terenu, kao i iskustva na uspostavljanju sličnih sustava u drugim zemljama. Druga aktivnost je priprema tehničke i funkcionalne specifikacije na temelju koje će se razvijati informacijski sustav za ove namjene i implementirati zaokružen sustav službene kontrole hrane i hrane za životinje. Uspostavljanjem centralne baze podataka ujedno se osigurava daljnji razvoj poljoprivrednog informacijskog sustava u cjelini a koji je jedan od važnih preduvjeta korištenja predpristupnih fondova EU. U dosadašnjem radu Ministarstvo je razvilo informacijski sustav za Registar poljoprivrednih gospodarstava, a također daje tehničku podršku i Fito-registru, pa je u tehničkom smislu spremno dati podršku razvoju centralne baze podataka za službeni sustav kontrole u lancu hrane i stočne hrane u dijelu koji se odnosi na prikupljanje i prijenos podataka o opsegu i vrsti proizvodnje hrane prvenstveno od strane udruga proizvođača i prerađivača uz podršku Agencije za statistiku BiH i MVTEO, entitetskih agencija za statistiku i ent. ministarstava poljoprivrede. Transparentnost sustava upravljanja podacima o proizvodnji i potrošnji hrane u Bosni i Hercegovini i dalje nije na zadovoljavajućoj razini. Učinkovitost prijenosa podataka od strane asocijacija privrednika odnosno samih proizvođača ka Vanjsko-trgovinskoj komori BiH je relativno dobra, a provode se kontinuirane aktivnosti na unapređenju istog. U tom smislu Vanjsko-trgovinska komora BiH predstavlja mjesto prikupljanja zahtjeva tvrtki izvoznika iz sektora prehrambene industrije i njihovog transfera ka nadležnim organima BiH. Aktivnost se provodi u kontinuitetu, potrebno je poboljšati sustav prikupljanja i prijenosa podataka o opsegu i vrsti proizvodnje hrane prvenstveno od strane udruga proizvođača i prerađivača uz podršku Agencije za statistiku BiH i Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, (a posebno Ureda za veterinarstvo), entitetskih agencija za statistiku i entitetskih ministarstava poljoprivrede.

Kontinuirano je nastavljen rad na provođenju godišnjih nacionalnih programa monitoringa, i to: bolesti bilja, bolesti životinja, bolesti prouzročenih hranom, monitoring pesticida, mineralnih gnojiva, veterinarskih lijekova i zdravstvene ispravnosti hrane. U tu svrhu Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, sukladno Pravilniku o upisu distributera i uvoznika mineralnih gnojiva u registar distributera i uvoznika mineralnih gnojiva i Pravilniku o upisu mineralnih gnojiva u registar mineralnih gnojiva, vrši kontinuiran upis mineralnih gnojiva na razini entitetskih ministarstava poljoprivrede, kao i upis u registar uvoznika i distributera mineralnih gnojiva. Uprava je uradila prijedlog Odluke o ovlaštenju laboratorije Federalnog agromediteranskog zavoda Mostar za ispitivanje kvalitete mineralnih gnojiva i uputila istu Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na razmatranje i usvajanje. Ured za veterinarstvo je, u cilju provođenja Naredbe o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja, u 2015. godini nastavio s aktivnim provođenjem cijepljenja malih preživača starosne dobi od 3 do 6 mjeseci protiv bruceloze i

kontrole imunogenosti i provođenja dijagnostike goveda protiv bruceloze. Agencija za sigurnost hrane provodi "Plan praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda, te voća i povrća za 2015. godinu u suradnji s nadležnim entitetskim, kantonalnim, gradskim, općinskim i inspekcijskim tijelima Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Shodno Planu, u 25 gradova i općina Bosne i Hercegovine je uzeto oko 530 uzoraka hrane na kojima će se uraditi laboratorijske analize. Na 100 uzoraka voća i povrća će biti utvrđena razina rezidua 25 aktivnih tvari kako bi se izvršila procjena rizika izloženosti potrošača od neispravne hrane biljnog podrijetla te spriječile moguće barijere pri izvozu i uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Na 430 uzoraka vode za piće, iz objekata javne opskrbe, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda, analizirati će se eventualno prisustvo: Metola, nitrata, nitrita, mineralnih ulja, tetrakloretena, trikloretena i mikroorganizama. Na temelju rezultata laboratorijskih analiza, Agencija će dati preporuke nadležnim institucijama za daljnje postupanje u cilju zaštite zdravlja potrošača.

5.2.4. Realizirane mjere u cilju razvoja i jačanja konkurentnosti poljoprivrede

Mjere za poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije

Imajući u vidu da Bosna i Hercegovina ima konstantan negativan bilans vanjsko-trgovinske razmjene poljoprivrednim proizvodima, kako sa zemljama Europske unije tako i sa nekim zemljama CEFTA Sporazuma, pitanje poduzimanja mjera za poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije je postavljeno kao jedno od prioriteta rada Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. U cilju smanjenja negativnog bilansa i poboljšanja uvjeta za poslovanje u poljoprivrednom sektoru, održan je niz sastanaka s nadležnim institucijama na kojima su definirane mjere koje treba poduzeti u cilju zaštite domaće proizvodnje i poboljšanja uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja. Polazeći od izraženih problema vezanih za vanjsko-trgovinsko poslovanje, pogotovo na granici, najviše se radilo na rješavanju evidentiranih problema na graničnim prijelazima prilikom uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, prije svega u cilju unapređenja rada carinskih i inspekcijskih organa, a zatim poboljšanja uvjeta za izvoz poljoprivrednih proizvoda, posebno mlijeka i mliječnih proizvoda. Tijekom intenzivnog rada predstavnika svih uključenih i nadležnih institucija svih razina vlasti u Bosni i Hercegovini, pripremljen je prijedlog mjera koje su u postavci raspoređene u tri različite cjeline. Prvu cjelinu obuhvaćaju mjere koje se tiču kontrole pri uvozu poljoprivrednih proizvoda i koje za cilj imaju zaštitu domaće proizvodnje od prekomjernog i nelojalnog uvoza, a sve u skladu s potpisanim međunarodnim sporazumima. Drugu cjelinu predstavljaju mjere kojima se osigurava mogućnost ili pak poboljšavaju uvjeti kada je izvoz poljoprivrednih proizvoda u pitanju. I treću, ništa manje značajnu cjelinu predstavljaju mjere koje se tiču adekvatnih programa agrarne politike koje bi doprinijele unapređenju domaće proizvodnje i povećanju konkurentnosti domaćih proizvoda. Po definiranju mjera, izrađen je Plan aktivnosti na unapređenju mjera vanjsko-trgovinske politike i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije, na temelju kojeg je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa nastavilo rad i realizaciju aktivnosti na unapređenju mjera vanjsko-trgovinske politike i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije. Mjere u kojima je u proteklom razdoblju ostvaren napredak u realizaciji i poboljšanju uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštiti domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije su:

- Dobivena dozvola za izvoz krumpira u Europsku uniju

Ispunjeni su svi uvjeti i dobivena je dozvola za izvoz krumpira na europsko tržište, čime su stečeni uvjeti da se svi poljoprivredni proizvodi biljnog porijekla mogu bez ograničenja izvoziti u Europsku uniju. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH, uspješno su provele

Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantenskim štetnim organizmima na krumpiru na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Od izuzetne važnosti je bilo osiguranje svih potrebnih preduvjeta za poziv i dolazak FVO misije za pregled stanja u sektoru proizvodnje krumpira. Misija je stavila ovaj zahtjev Bosne i Hercegovine u program rada koji je realiziran u ožujku 2014. godine. Nakon svega tri godine provedbe programa i uspješne realizacije njihove posjete kao i velike posvećenosti svih nadležnih tijela i institucija u Bosni i Hercegovini ovom poslu, stekli su se uvjeti za izvoz krumpira na europsko tržište. Stalni odbor za bilje, životinje, i hranu za životinje Europske komisije, odgovoran za sigurnost hrane, na sastanku krajem ožujka ove godine, pozitivno je ocijenio podatke dostavljene iz BiH, te dao zeleno svjetlo Europskoj komisiji za pripremu Provedbene Odluke Komisije (EU) kojom se proglašava da u BiH nema prstenaste truleži krumpira. Ovo je i službeno potvrđeno objavljivanjem Provedbene Odluke Komisije (EU) 2015/1199 od 2015/7/17. godine o priznavanju Bosne i Hercegovine kao zemlje bez prisustva organizma *Clavibacter michiganensis* ssp. *Sepedonicus*, čime je potvrđena odluka o odobravanju izvoza krumpira na EU tržište. Ova Odluka je objavljena u Službenom listu Europske unije L 194 od 2015/7/22. godine.

* **Dobivena dozvola za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u Europsku uniju**

Osigurano je ispunjenje svih uvjeta i dobivena dozvola za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište Europske unije. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je uputilo poziv Uredu za hranu i veterinarstvo (FVO) Europske komisije da izvrši pregled stanja u oblasti proizvodnje mlijeka i proizvoda od mlijeka namijenjenih izvozu iz Bosne i Hercegovine na tržište Europske unije. Nakon dolaska FVO inspekcije i pregleda objekata i farmi s kojih se isporučuje sirovo mlijeko, dane su određene preporuke za uklanjanje uočenih nedostataka. Nakon dobivanja izvješća o obavljenoj misiji, Ured za veterinarstvo BiH i nadležni organi entiteta i Brčko Distrikta su u cilju ispravljanja utvrđenih nedostataka FVO misije sadržanih u 6 preporuka, pripremili Akcijski plan kontrole proizvodnje i prerade mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih izvozu na europsko tržište. Jedna od najvažnijih preporuka koju provođenjem Akcijskog plana treba realizirati odnosila se na uspostavljanje funkcionalnog sustava službenih kontrola i ovlasti. Ured za veterinarstvo je krajem travnja 2015. godine dostavila Europskoj komisiji prijedlog Akcijskog plana u kojem se aktivnosti u vezi uspostave sustava službenih kontrola zasnivaju na pripremljenim rješenjima koje su nadležne institucije uradile na izmjenama Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. Iz Europske komisije je stiglo mišljenje da su dostavljeni prijedlozi za otklanjanje uočenih nedostataka sadržanih u Akcijskom planu usklađeni s EU regulativom i kao takvi prihvatljivi. Naznačeno je i da predložena rješenja treba provesti na terenu u cijelosti. Nadležne institucije su nastavile s radom i provedbom Akcijskog plana, striktno postupajući po dobivenim uputama i preporukama. Nakon toga, Europska komisija je 19. lipnja 2015. godine dostavila obavijest da se svi postupci koje su nadležne institucije Bosne i Hercegovine predložile u Akcijskom planu za kontrolu proizvodnje i prerade mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU, u odnosu na dostavljene preporuke FVO -a u cijelosti smatraju zadovoljavajućim. Ovim je uspostavljen funkcionalan kontrolni sustav proizvodnje i prerade mlijeka, kao osnove kojom nadležni organi u Bosni i Hercegovini daju jamstvo da proizvodi namijenjeni za izvoz na europsko tržište u potpunosti ispunjavaju uvjete sa stanovišta sigurnosti, odnosno traženoj razini zaštite zdravlja EU potrošača. Europska komisija potvrdila je da je kontrolni sustav sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini uspostavljen u skladu s EU zahtjevima, operativan i učinkovit. Ovim su stečeni uvjeti za konačnu dozvolu izvoza mlijeka i mliječnih preradevina na europsko tržište, a Bosna i Hercegovina stavljena na listu zemalja kojima je dozvoljen izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka na europsko tržište. Ured za veterinarstvo je kao odgovorna institucija u Bosni i Hercegovini dostavila popis odobrenih objekata (mljekara) za izvoz ovih proizvoda. Prema urađenim inspekcijama, kako domaćih nadležnih tijela tako i ranije FVO inspekcije, mljekare koje su stavljene na listu objekata koje mogu izvoziti u Europsku uniju su: Meggle, Milkos, Mlijekoprodukt i Mljekara Livno. U narednom razdoblju, druge mljekare koje također žele svoje proizvode plasirati

na europsko tržište, podnose zahtjev Uredu za veterinarstvo koji, u suradnji s nadležnim institucijama entiteta, kantona i Brčko Distrikta, daje jamstva da je mlijeko i drugi mliječni proizvodi namijenjeni izvozu u Europsku uniju iz tih objekata proizvedeni u skladu s EU standardima i kontrolirani u skladu s EU zahtjevima. Ovim je ostvarena mogućnost izvoza mlijeka u zemlje Europske unije i pristup tržištu od 500 milijuna potrošača. Ovim domaći proizvođači postaju ravnopravni poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima iz zemalja u okruženju u smislu pristupa tržištu zemljama Europske unije. U isto vrijeme, i druga tržišta poput turskog i ruskog, postaju vrlo značajna jer se stavljanjem Bosne i Hercegovine na listu zemalja kojima je odobren izvoz mlijeka, omogućuje i transport kopnenim putem preko teritorija Europske unije koji je bio glavna prepreka za značajniji nastup domaćih mljekara i izvoz u Republiku Tursku i Rusku Federaciju. Iako je bilo i drugačijih mišljenja pojedinih članica Europske unije, da proizvodi iz Bosne i Hercegovine ne ispunjavaju u potpunosti uvjete sa stanovišta sigurnosti i zaštite zdravlja potrošača, funkcionalnost i kvalitet uspostavljenog sustava službenih kontrola je još jednom potvrđena, a nadležno tijelo Europske komisije je na dodatnom sastanku održanom 2015/9/9. godine u Bruxellesu potvrdilo svoju odluku kojom se odobrava uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz Bosne i Hercegovine na tržište zemalja članica Europske unije. Također, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa s nadležnim tijelima je intenziviralo aktivnosti na stvaranju uvjeta za izvoz i drugih proizvoda animalnog porijekla, u prvom redu drugih mliječnih proizvoda, mesa peradi i jaja.

*** Obezbjeden dugoročni izvoz govedeg mesa na tržište Republike Turske**

Osiguran je dugoročni izvoz govedine u Republiku Tursku. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u cilju ublažavanja katastrofalnih posljedica u svibnju 2014. godine, pokrenulo proceduru kod nadležnih institucija Republike Turske za odobravanje bescarinskog izvoza govedeg mesa od poljoprivrednih proizvođača iz Bosne i Hercegovine. Prvom Odlukom Vijeća ministara Republike Turske odobren je bescarinski uvoz govedine iz Bosne i Hercegovine do kraja godine. Količina govedine koja se može izvesti je ograničena na 15 tisuća tona na godišnjoj razini. Ministarstvo ekonomije Turske dodjeljuje specijalne licence za uvoz, koje se ne mogu prenijeti trećim osobama. Realizacija ove Odluke o odobravanju uvoza govedine iz BiH je dodijeljena državnoj direkciji Zavoda za meso i mlijeko Republike Turske. Pošto se ova trgovačka suradnja pokazala obostrano korisnom, Vijeće ministara Republike Turske je na zahtjev BH strane, do kraja 2015. godine produžilo trajanje Odluke o uvozu svježeg, ohlađenog i smrznutog govedeg mesa. Uporedo s tim, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u okviru bilateralnog sporazuma koji je ranije potpisan između BiH i Turske, započelo razgovore u cilju osiguranja izvoza govedine pod istim, bescarinskim uvjetima, a da se daljnja trgovina nastavi na način da to bude sastavni dio bilateralnog sporazuma o slobodnoj trgovini između dvije zemlje. Namjera je da se ovakvim dogovorom i osiguranjem tržišta po vrlo povoljnim cijenama domaćim poljoprivrednim proizvođačima obezbjedi temelj i jamstvo za dugoročnu orijentaciju, investicije i opredjeljenje za intenzivnu proizvodnju govedeg mesa.

*** Uspostavae osnove za regionalnu suradnju, investicije i trgovinu sa NR Kinom u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja**

Unapređenje suradnje i trgovine u oblasti poljoprivrede između NR Kine i zemalja Srednje i Istočne Europe, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa provodi sukladno Smjernicama koje su usvojene na sastanku premijera zemalja Kine i Centralne i Istočne Europe, održanom u Beogradu 16. prosinca 2014. godine. Planirane aktivnosti imaju za cilj produbljivanje i jačanje suradnje na obostrano korisnoj osnovi kroz razmjenu ideja, razmjenu dobre prakse, istraživanja za inovativnim rješenjima, trgovinu i investicije. Regionalni pristup u suradnji s NR Kinom treba pridonijeti gospodarskom razvoju svih zemalja regije, uključujući Bosnu i Hercegovinu, pomažući u pronalasku održivog modela poljoprivrede, kao i promicanju razvoja trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima. Tijekom 2015. godine je pokrenuta procedura formiranja Udruge koje čine predstavnici svih zemalja i koje treba osigurati i pružiti

tehničku podršku u jačanju bilateralne i multilateralne suradnje između Kine i zemalja srednje i istočne Europe u području poljoprivrede i proizvodnje hrane, kroz identificiranje i izbor njegovih ključnih područja i podrške efikasnijoj uvezanosti između gospodarskih subjekata uključenih zemalja. Udruga će biti platforma za planiranje, promoviranje i realiziranje praktične suradnje između sudionika u oblasti primarne poljoprivrede, prerade, proizvodnje pića, proizvodnje opreme, trgovine, i investicija.

*** Uređena oblast korištenja bescarinskih kvota**

Pošto korištenje uvoznih bescarinskih kvota nije bilo regulirano podzakonskim aktima, a posebno način i procedure, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u koordinaciji i suradnji s nadležnim institucijama izradilo Odluku o upravljanju tarifnim kvotama za poljoprivredne proizvode koju je usvojilo Vijeće ministara BiH. Naime, iako je osnovna funkcija postojećih uvoznih kvota bila mogućnost reguliranja određenih tržišnih poremećaja, a također da se omogući dovoljno sirovine domaćim prerađivačima, ova mjera je imala i nepovoljne posljedice na domaću poljoprivrednu proizvodnju. Ovom Odlukom su regulirani uvjeti pod kojim gospodarski subjekti iz Bosne i Hercegovine mogu koristiti određene bescarinske kvote, slično onome kako se to radi u zemljama okruženja. Pored standardnih uvjeta, posebna pažnja je posvećena kriteriju da potencijalni korisnik uvoznih bescarinskih kvota nema dospjelih a neizmirenih obveza po osnovi neizravnih poreza, kao i obveza prema poreznim prihodima entiteta. Usvajanje Odluke o načinu i uvjetima za korištenje bescarinskih tarifnih kvota utječe, kako na stvaranje jednakih uvjeta subjekata u poslovanju s hranom u prehrambenoj industriji Bosni i Hercegovini, tako i na razvoj domaće poljoprivredne proizvodnje tržišnim uvezivanjem sa prehrambenom industrijom. Značajno je istaknuti i da je ova mjera u isto vrijeme imala i funkciju zaštite domaće proizvodnje.

*** Smanjeno opterećenje za izvoznike poljoprivrednih proizvoda**

U cilju smanjenja troškova i olakšanja poslovanja i poduzećima koja izvoze, Odlukom Vijeća ministara smanjene su pristojbe za veterinarski certifikat koji se naplaćuje izvoznicima poljoprivrednih proizvoda prilikom pripreme pošiljke za izvoz. Naime, prilikom pripreme izvoza, BH izvoznici su bili obavezni da od više nadležnih organa u Bosni i Hercegovini pribave niz dokumenata za čije izdavanje ili postupanje su u obvezi platiti određene naknade. Sredstva naplaćena na ovakav način predstavljaju prihod entitetskih proračuna, ili proračuna BiH, a ova dodatna davanja izvozna poduzeća redovito ukalkulišu u cijenu svoga proizvoda, što ih dodatno čini manje konkurentnim. Odlukom Vijeća ministara o smanjenju naknade za izdavanje veterinarskog certifikata, troškovi izvoznika su niži, a domaći proizvodi konkurentniji, čime se olakšava i pojeftinjuje plasman naših roba na info-tržišta.

*** Pokrenuta mjera olakšanja proizvodnje poljoprivrednicima korištenjem „plavog dizela“**

Uvođenje "plavog dizela" je inicijativa koja je u više navrata pokretana, uključujući i inicijativu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, ali ovaj vid podrške domaćim poljoprivrednim proizvođačima još uvijek nije u potpunosti ostvaren. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je tijekom 2015. godine ponovo iniciralo aktivnosti na pokretanju postupka za donošenje Zakona o dopunama Zakona o trošarinama u Bosni i Hercegovini u cilju oslobađanja pogonskog goriva koji je jedan od najvažnijih repromaterijala u poljoprivrednoj proizvodnji od dodatnih pristojbi kroz uvođenje mjere "plavog dizela". Vijeće ministara BiH je na 25. sjednici održanoj 2015/9/29. godine usvojilo ovu Inicijativu i zadužilo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH da, u skladu sa svojim nadležnostima, u što kraćem roku Upravnom odboru Uprave za neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine, dostavi, mišljenje na ovu inicijativu, što je prioritetno i završeno. Oslobađanje od plaćanja trošarine i cestarine na dizel gorivo koje se koristi u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji značajno smanjuje troškove proizvodnje i olakšava rad poljoprivrednika. Također, uvođenje ove mjere spada u red indirektnih poticajnih mjera potpore koja je dozvoljena pravilima Svjetske trgovinske organizacije, i čime se poljoprivredni proizvođači u Bosni i Hercegovini dovode u ravnopravan

položaj s proizvođačima u okruženju u pogledu visine troškova koje izdvajaju za pogonsko gorivo, a time se povećava i konkurentna sposobnost domaćih poljoprivrednih proizvođača. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u suradnji s nadležnim institucijama i dalje radi na realizaciji mjera iz Plana aktivnosti na unapređenju mjera vanjsko-trgovinske politike i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije, a prioritetno one koje se odnose na zaštitu i jačanje konkurentnosti domaće poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije. Mjere koje su sprovedene u Republici Srpskoj u vezi jačanja konkurentnosti poljoprivrede odnose se na:

- * **Unapređenja kapaciteta proizvodnje sjemena** - aktivnost je realizirana u suradnji Ministarstva poljoprivrede s Poljoprivrednim institutom Republike Srpske, na način da je određena lokacija i rezervirane zemljišne površine za proizvodnju sjemena; podnesen je elaborat na temelju kojeg su kandidirana kreditna sredstva kod IRB za izgradnju doradnog centra za sjeme; završene su sve aktivnosti koje se odnose na tehničku pripremu za izgradnju poslovne zgrade Poljoprivrednog instituta.
- * **Realizaciju Twinning projekta „Daljnje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmaceutskih sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući i fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije“** financiranog od strane EU kojeg u suradnji s nadležnim tijelima u BiH provodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i hrane Italije (vodeći partner), Državni inspektorat za zaštitu zdravlja bilja i inspekciju sjemena Poljske (drugi partner). Krajnji cilj projekta je razvoj održivog fitosanitarnog sektora u BiH i njegovo postupno usklađivanje s institucionalnim i regulatornim zahtjevima i standardima EU.
- * **Realizaciju Programa pedoloških analiza zemljišta za potrebe porodičnih komercijalnih gazdinstava**, pri čemu je u 2015. godini izvršena analiza 1250 uzoraka zemljišta za 524 gospodarstva.
- * **Početakom izrade Programa trajnog monitoringa poljoprivrednog zemljišta u Republici Srpskoj**, objavljene su konzultacije sa JU "Poljoprivredni institut Republike Srpske" Banja Luka i pribavljena mišljenja Ministarstva ekologije i prostornog uređenja i Fonda za zaštitu okoliša Republike Srpske (pripremljena radna verzija teksta Programa).
- * **Podršku razvoju poljoprivrednog zadrugarstva** kroz potporu Zadružnom savezu i zadrugama kroz rješavanje pitanja zadružne imovine i u tom smislu unapređenje zakonske regulative, inventarizaciju zadruga i zadružne imovine te usmjeravanje potpore samo na aktivne zadruge, pružanje potpore u inicijativi izmjene Zakona o posebnim republičkim taksama u cilju definiranja posebnog statusa poljoprivrednih zadruga, sufinanciranje poslovnih aktivnosti zadruga, provođenju zadružne revizije, podršku održavanju sajma zadrugarstva Republike Srpske, kao tradicionalne manifestacije poljoprivrednog zadružnog sektora Republike Srpske, praćenje realizacije Programa razvoja poljoprivrednog zadrugarstva i izrada Informacija za Vladu RS.
- * **Jačanje sistema protivgradne zaštite Republike Srpske**, kroz realizaciju dijela Projekta "Uspostava tehničko-meteorološkog servisa i modernizacije sustava protivgradne zaštite Republike Srpske" i izradi nove Metodologije protivgradne zaštite, kojom treba da se poveća učinkovitost i ekonomičnost zaštite od grada u Republici Srpskoj, odnosno da se kroz realizaciju ovog velikog projekta, obezbjedi učinkovitiji sustav protivgradne zaštite na cijeloj teritoriji Republike Srpske.

Unapređivanje poslovnog i investicionog ambijenta i pronalaženje strateških partnera za revitalizaciju kapaciteta koji nisu u funkciji, investicija u agroindustrijske zone, suvremene veletržne centre i prerađivačke kapacitete s krajnjim ciljem povezivanja svih sudionika u lancu proizvodnje, prerade i robnog prometa na dugoročnoj osnovi (djelomično se realizira kroz revitalizaciju PD Semberija, rješavanje statusa AD Šećerana Bijeljina, pregovore o povlačenju stranih investitora i partnera iz Italije, Ruske Federacije, Slovačke, Turske i drugih).

Realizacija tri osnovna izvora finansiranja u oblasti poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

a) Sredstva poticaja tekućeg i dugoročnog razvoja sektora agrara u iznosu od 60,0 milijuna KM u 2015. godini od čega je realizirano 20,0 milijuna. Usvojena su nova Pravila plasmana po kreditnim linijama i zajmovima Investiciono-razvojne banke Republike Srpske, kojom je korisnicima kredita i zajmova koji su bili pogođeni poplavama omogućilo odobravanje posebnog grejs perioda do 12 mjeseci, uz mogućnost istovremenog produljenja roka otplate do 12 mjeseci. Nastavljen je plasman sredstava unutar posebne linije zajmova za poljoprivredu i prerađivačku industriju, s ograničenom kamatnom stopom na maksimalno 4 %, sa osnovnom namjenom financiranja otkupa domaćih poljoprivrednih proizvoda kao i financiranje nabave osnovnih sredstava, u svrhu povećanja obima proizvodnje. Tijekom 2015. godine je iz linije zajmova za poljoprivredu i industriju prerade poljoprivrednih proizvoda odobreno 15 zahtjeva na ukupan iznos od oko 21 milijun KM, dok je ukupan plasman sredstava IRB-a u sektor poljoprivrede preko 26 milijuna KM.

b) Realizacija kreditnih sredstava iz Fonda Partner, revolving fonda zasnovanog na međunarodnim donacijama, u 2015. godini je znatno smanjena zbog izmjene uvjeta realizacije ovog fonda, zbog čega je došlo do izmjene Odluke o korištenju sredstava prikupljenih na izdvojenom računu, te donošenje novog Upute o proceduri i načinu utroška sredstava prikupljenih u Fond Partner. Za unapređenje poljoprivredne proizvodnje, u razdoblju 2010-2015. godine, iz Fonda Partner plasirano je ukupno 6.952.293 KM. Od tog iznosa, putem NLB Razvojne banke, plasirano je 3.948.470,00 KM, a putem Banke Srpska 3.003.823,00 KM.

c) Treći izvor posebnih kreditnih sredstava - kreditna linija iz Revolving fonda osnovanog donacijom Vlade Japana, je stopiran zbog prestanka rada i pokretanja postupka likvidacije "Bobar banke" ad Bijeljina, krajem 2014. godine.

Sredstva međunarodnih projekata (kao što su Svjetska Banka, Europska Investicijska Razvojna Banka, IFAD, kreditne i mikrokreditne organizacije, i dr), koja se usmjeravaju preko MPŠV u ovoj godini iznose 10,0 milijuna KM i biće realizirana u cijelosti. Projekti se realiziraju u većem broju općina RS. Fond solidarnosti je za sanaciju šteta od poplava u biljnoj i animalnoj proizvodnji obezbjedio 12,0 milijuna KM što je oko 20 % u odnosu na ukupne štete. Projekt razvoja navodnjavanja se realizira iz kreditnih sredstava Svjetske banke (ukupna vrijednost projekta 34 milijuna KM). Također, u tijeku su pripreme za izgradnju spojnog kanala od rijeke Vrbas do obodnog kanala Osorna-Borna, čime bi se osiguralo navodnjavanje oko 3.818 ha površina u Lijeve Polju (procijenjena vrijednost oko 8 milijuna KM).

Obnova registracije i razvrstavanje poljoprivrednih gospodarstava je kontinuiran proces koji je nastavljen tijekom 2015. godine. Ministarstvo je aktivno sudjelovalo u izradi Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima, kojim je smanjena osnovica doprinosa za nekomercijalna obiteljska poljoprivredna gospodarstva i pravičnije su definirane stope doprinosa za nositelje gospodarstava koji su istovremeno obvezno osigurani po osnovi osobnog primanja (zaposleni i umirovljenici). Broj registriranih gospodarstava je tijekom 2015. godine imao konstantan blagi rast.

Što se tiče Federacije BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je sprovelo aktivnosti koje se odnose na :

- * Izradu Nacrta Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora Federacije BiH za period 2014-2020. godine - Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva radilo je na izradi Nacrta Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora Federacije BiH za razdoblje 2015-2019. godina, koja je bila jedan od glavnih strateških ciljeva u realizaciji planiranih za 2015. godinu. Strateški plan razvoja poljoprivrede Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH (2015-2019) je usvojio Parlament Federacije BiH⁴ na sjednici koja je održana 2015/8/6. godine.
- * Subvencioniranje privatnih tvrtki i poduzetnika - U cilju realizacije ove aktivnosti definirani su kriteriji raspodjele subvencija privatnim tvrtkama i poduzetnicima kako bi se smanjila razlika u uvjetima poslovanja te potaknula konkurentnost poljoprivredne proizvodnje i prerade, i ruralnog razvoja. Proračunom Federacije za realizaciju ove aktivnosti u okviru Programa utroška sredstava za poticaje odobreno je 65.800.000,00 KM i realizirano je oko 98% sredstava iz programa.
- * Povećanje brojnosti i kvaliteta stočnog fonda - Aktivnost kojom je predviđen set mjera za zaustavljanje stagnacije stočarske proizvodnje i povećanje produktivnosti, a time i konkurentnosti ove proizvodnje, kako na domaćem, tako i na inotržištim. S tim u vezi, Federalno ministarstvo poljoprivrede je izradilo prednacrt šest propisa a koje je potrebno da se realizira postupak usaglašavanja i usporednog prikaza s propisima EU. Setom od šest pravnih propisa regulirat će se uzgojno selekcijski rad odnosno dostupnosti kvalitetnog rasplodnog materijala za stočarsku proizvodnju u cilju unapređenja domaće selekcije.
- * Jačanje prepoznatljivosti poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na domaćem i internacionalnom tržištu - U cilju stvaranja uvjeta za povoljniji poslovni ambijent u prehrambenoj industriji izrađeno je nekoliko propisa kojima će se uspostaviti odgovarajući pravni okvir za nesmetano poslovanje subjekata u oblasti vinarstva, vinogradarstva i prehrambene industrije. Dodatno, doneseno je i šest odluka o finansijskoj konsolidaciji poduzeća iz prehrambene industrije koje je odobrila Vlada Federacije BiH.

U Distriktu Brčko BiH glave aktivnosti koje su se provodile vezane su za: realizaciju poticaja u poljoprivredi i plasman novčanih sredstava namjenjenih za kreditiranje poljoprivredne proizvodnje.

5.3. Politika ruralnog razvoja

Bosna i Hercegovina jedna je od najizrazitijih ruralnih zemalja u Europi s obzirom da ruralna područja čine oko 81% ukupne površine, u kojima, prema procjenama, živi oko 61% ukupnog stanovništva. Karakteristika ruralnih područja u BiH su nerazvijenost, depopulacija, starenje stanovništva, nemogućnost zapošljavanja, neizgrađena infrastruktura i loši socioekonomski pokazatelji koji čine ovaj prostor pasivnim i manje poželjnim za život. S druge strane, ruralna područja posjeduju prirodna bogatstva i brojna kulturna naslijeđa i druge pogodnosti koje se smatraju temeljem ruralnog razvoja. Poljoprivreda je osnovna, ali ne i jedina moguća aktivnost stanovnika ruralnih područja. Činjenica je da investiranje, revitalizacija i razvoj ruralnih područja u predstojećem razdoblju u BiH predstavlja proces kojim treba da se teži u cilju:

- * opstanka i održivog razvoja ruralnih područja uz ekološku i privrednu održivost,
- * uspostavljanja i jačanja veza između poljoprivrede i drugih sektora ruralne ekonomije,

⁴ („Službene novine Federacije BiH“, broj 47/15)

- jačanja nepoljoprivrednih djelatnosti koje će osigurati dodatne prihode, što će povećati egzistenciju stanovnika ruralnih područja koju je teško dostići samo bavljenjem poljoprivredom.

Politika ruralnog razvoja jedna je i od prioriteta Europske unije imajući u vidu da polovica stanovništva Europske unije živi u ruralnim područjima, koja obuhvaćaju 91 % teritorija, na kojima živi preko 56 % stanovništva, što ukazuje na to da ruralni razvoj predstavlja značajnu interesnu oblast u EU. Poticaj i pomoć ruralnom razvoju u EU se realizira kroz LEADER program koji predstavlja inicijativu Europske zajednice za mobilizaciju i provođenje ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz lokalna partnerstva javnog i privatnog sektora, formiranjem Lokalne akcijske grupe (LAG).

Institucije nadležne za politiku ruralnog razvoja u BiH su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH. Međutim, i druge institucije, agencije i organizacije kako na državnoj tako i entitetskoj razini i Distriktu Brčko imaju svoju ulogu u ostvarivanju ciljeva ruralne politike koja obuhvaća širok spektar različitih socioekonomskih aktivnosti kao što su zaposlenost, industrija, poljoprivreda, zdravlje, transport, okoliš, socijalne službe, obrazovanje, komunikacije, financije, kulturno nasljeđe i slično.

Okvir za politiku ruralnog razvoja u BiH je definiran Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH i Strateškim planom i Operativnim programom harmonizacije poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja BiH.

Kada je riječ o politici ruralnog razvoja na razini entiteta osnova za provođenje politike ruralnog razvoja je Zakon o poljoprivredi Republike Srpske i Zakon o poljoprivredi Federacije BiH. Ciljevi ruralne politike Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske i Federalnog ministarstva poljoprivrede su definirani i strateškim dokumentima i unaprijeđeni usvajanjem Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine za razdoblje 2015. – 2019. i Strateškog plana razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske za razdoblje 2016-2020.

Što se tiče Distrikta Brčko, ciljevi ruralne politike, osim što su definirani Zakonom o poljoprivredi BiH, definirani su i Strategijom razvoja poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja Brčko Distrikta BiH iako ovaj dokument nije službeno usvojen od strane Vlade Brčko Distrikta BiH, isti se implementira i primjenjuje u realizaciji zadataka Odjela za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH.

Imajući u vidu rokove do kojih su projektirani gore navedeni strateški dokumenti kao i novi pristup i okvir zajedničke agrarne politike EU za period 2014-2020. godina u 2015. godini sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- Sukladno članku 12., Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH⁵, ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je donio Odluku o pristupanju izradi Strateškog plana ruralnog razvoja BiH i Odluku o formiranju Interresornog povjerenstva za izradu Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.
- Interresorna komisija za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja je izradila Akcioni plan za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH i Poslovnik o radu Interresorne komisije za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Pripremljeni su i prateći dokumenti neophodni za kompletiranje komunikacionih struktura i regulisanje pitanja djelovanja Interresorne komisije, a to su:

- Osnove za formiranje Tehničkih timova Interresornog povjerenstva za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH,
- Opisi poslova Tehničkih timova Interresornog povjerenstva za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH,

⁵ Službeni glasnik BiH, broj 50/08.

- *Nacrt plana komunikacije u procesu izrade nacrtu Strateškog plana ruralnog razvoja BiH i Nacrt koncepta sadržaja Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.*

5.3.1. Podrška ruralnom razvoju i razvoju seoskih područja

Imajući u vidu ukupni proračun namjenjen poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH, evidentno je da su od ukupnog proračuna, izdvajanja za potporu realizacije mjera ruralnog razvoja u 2015. godini iznosila oko 4,68 milijuna KM, što predstavlja oko 4,1 % od ukupnog proračuna. Iako s udjelom od samo 4 %, ova skupina mjera je na drugom mjestu po visini od ukupnih proračunskih izdvajanja. Kada se govori o sredstvima namjenjenim mjerama ruralnog razvoja koja su realizirana u 2015. godini još je bitno istaknuti da su bila za 14 milijuna KM ili za 75 % manja u odnosu na prethodnu godinu kada je za ove mjere izdvojeno skoro 19 milijuna KM.

Model potpore poljoprivrednim proizvođačima kroz mjere ruralnog razvoja u BiH je podijeljen na tri ose i to:

OSA 1 - Unapređenje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora - za koji se izdvaja najveći iznos sredstava u 2015. godini i to 4,57 milijuna KM ili oko 98 % sredstava od ukupnog proračuna namjenjenog ruralnom razvoju,

OSA 2 - Održivo upravljanje zemljištem i resursima - visina sredstava koja su izdvojena u 2015. godini iznosila je 60 tisuća KM što je oko 1,3 % od ukupnog proračuna namjenjenog ruralnom razvoju,

OSA 3 – Unapređenje kvalitete življenja u ruralnim područjima i diverzifikacija ruralne ekonomije - za koju je izdvojeno oko 1,1 % od ukupnog proračuna namjenjenog ruralnom razvoju.

5.3.2. Uspostava sustava za korištenje predpristupnih fondova Europske unije namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju za period 2014-2020 (IPARD II)

Raspoloživa potpora zemljama pristupnicama u okviru IPA II namijenjena je ispunjenju posebnih ciljeva navedenih u Uredbi o uspostavi IPA II, a sukladno potrebama svake zemlje korisnice kao i njezinim pojedinačnim planom proširenja. Kako bi se povećao učinak financijske pomoći EU, ista je koncentrirana na prioritete u kojima su reforme i investicije najpotrebnije za ispunjavanje kriterija za članstvo, što se za svaku zemlju pojedinačno detaljnije definira u Indikativnom strateškom dokumentu (eng. Indicative Strategy Paper). **Indikativnim strateškim dokumentom**⁶ se definiraju prioritete financijske pomoći zemljama kandidatima EU, kao podrška na njenom putu u ispunjavanju kriterija u pristupanju EU. U okviru dosadašnjeg instrumenta pretpristupne pomoći IPA, Bosna i Hercegovina, kao zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU, mogla je koristiti sredstva u okviru prve dvije komponente; Podrška u tranziciji i izgradnji institucija i Prekogranična suradnja. Ostale tri komponente instrumenta IPA su bile dostupne isključivo zemljama s kandidatskim statusom i izgrađenim sustavom za decentralizirano upravljanje (DIS). Novom IPA II Uredbom, Bosni i Hercegovini je ostavljena mogućnost da u narednom periodu koristi sredstva unutar svih područja politike. Međutim, u nedostatku izgrađenog DIS sustava, neusvajanja strateških dokumenata kao i određenih neriješenih pitanja vezanih za mehanizam koordinacije EU, pomoć Bosni i Hercegovini je trenutno usmjerena ka sektorima u kojima postoje dogovorene strategije kao i mehanizmi implementacije. Sektor poljoprivrede ne spada u područja u kojim su ispunjeni preduvjeti za financiranje iz IPA II programa.

Uspostavljanje IPARD operativne strukture u BiH

- IPARD je pretpristupni instrument pomoći EU namijenjen isključivo financiranju poljoprivrede i ruralnog razvoja u zemljama koje pristupaju Europskoj uniji. U novom pretpristupnom instrumentu IPA II (IPARD II), predstavljen je kao jedno od područja

⁶ Indikativni strateški dokument za BiH (2014-2017), usvojen je 15.12.2014. godine.

politika. IPARD II fondu mogu pristupiti i zemlje koje nisu ispunile politički uvjet za pristupanje (zemlje potencijalni kandidati) uz uvjet da su ispunile tehnički preduvjet, tj. uspostavile operativnu strukturu. Podrška poljoprivredi i ruralnom razvoju kroz IPARD II će se implementirati na temelju postojećeg seta odabranih mjera, uz dodatak mjera vezanih za savjetodavne aktivnosti, agro-okolišna plaćanja, te sheme kvalitete poljoprivrednih proizvoda.

Ciljevi potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju kroz IPARD II su:

- unapređenje održivosti i konkurentnosti gospodarstava koja se bave poljoprivredom i primarnom proizvodnjom hrane i njihovo progresivno usklađivanje s EU standardima,
- očuvanje i poboljšanje ekosustava koji ovise od poljoprivrede i šumarstva, promocija društvene i ekonomske inkluzije, smanjenje siromaštva i balansiran teritorijalni razvoj u ruralnim područjima,
- povećana primjena znanja i inovacija na poljoprivredu, šumarstvo i ruralna područja, jačanje kapaciteta administracije u provedbi programa ruralnog razvoja.

Ovi ciljevi trebaju biti osnova programiranja, uključujući definiranje indikatora za praćenje svakog od njih. Zbog naglašenog sektorskog pristupa u novom pretprijetnom instrumentu zemlje korisnice su u obvezi da izrade sveobuhvatne državne strategije, podržane sektorskim strategijama izrađenim na bazi sektorskih analiza.

IPARD struktura se sastoji od dvije osnovne komponente i to Upravljačkog tijela i IPARD Platnog sustava. Ukratko funkcija Upravljačkog tijela je kreiranje IPARD programa, monitoring i izvješćivanje o provedbi istog, dok je funkcija IPARD sustava plaćanja izvršavanje isplata korisnicima kojima su odobrena IPARD sredstva. Uspostavom obje komponente IPARD implementacijske strukture, unutar cjelovite strukture Decentralizovanog sustava provedbe (DIS) i njenom akreditacijom od strane Europske komisije, bili bi ispunjeni preduvjeti za korištenje IPARD sredstava. Paralelno s uspostavljanjem strukture, izrađuju se i osnovni strateški dokumenti, i to Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine te IPARD plan. Treba naglasiti da IPARD plan također mora biti usvojen / odobren od Europske komisije, kako bi se na taj način smanjio gubitak sredstava i povećala apsorpcija istih kroz apliciranje kvalitetnih projekata. Mogućnost korištenja fondova za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja BiH bi bilo posebno značajno s obzirom da je cilj istih jačanje konkurentnosti poljoprivrede zemlje korisnice, dostizanje standarda EU, kao i priprema i jačanje kapaciteta institucija za provedbu politika koje su obvezne po stjecanju statusa člana EU.

U realizaciji ovog posla, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, je započelo koordiniranje aktivnosti na uspostavljanju IPARD operativne strukture u Bosni i Hercegovini, još od 2009. godine kada je Ministarstvo donijelo Odluku kojom su imenovane dvije Interresorne radne grupe sa zadatkom prijedloga modela organizacije IPARD operativne strukture za BiH. Članovi radnih skupina su predstavnici relevantnih institucija BiH razine, entiteta i BD. Jedna grupa je zadužena da pripremi prijedlog modela organizacije Upravljačkog tijela u BiH, dok druga ima zadatak da pripremi prijedlog modela organizacijske strukture IPARD platnog sustava. Radne skupine su tijekom rada do sada imale veliki broj tehničkih sastanaka na kojima je raspravljano o mogućnosti organizacije IPARD strukture u BiH. Pored intenzivnog rada zacrtani cilj, odnosno usuglašen prijedlog modela IPARD operativne strukture za BiH nije postignut. Osnovni razlog zbog kojeg nije predložen usuglašen prijedlog modela IPARD operativne strukture su jasne odredbe EU regulatornog okvira za IPARD po kome se u zemljama kandidatima mora uspostaviti jedinstvena struktura, a što nije u skladu s institucionalnim ustrojem i nadležnostima u BiH, gdje su sustavi plaćanja i politike potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju nadležnost na razini entiteta.

Kako radna skupina nije bila u mogućnosti postići dogovor na tehničkoj razini sredinom 2011. godine u organizaciji MVTEO i uz podršku Delegacije Europske unije u BiH organiziran je sastanak resornih entitetskih ministara i predstavnika BD, a sa ciljem da se postigne dogovor o modelu

IPARD operativne strukture, ali dogovor nije postignut ni na razini ministara. Na sastanku je data podrška tehničkim timovima da i dalje rade na usuglašavanju modela IPARD operativne strukture.

Kao rezultat prethodne aktivnosti, upriličen je sastanak s predstavnicima Europske komisije u Bruxellesu, i to Generalnog direktorata za poljoprivredu (DG AGRI) i Generalnog direktorata za proširenje i susjedstvo (DG NEAR) na kojem su sudjelovali predstavnici Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, predstavnici Ministarstva financija i trezora BiH, te predstavnici Odjela za poljoprivredu BD. Na sastanku su iznešena dva prijedloga za uspostavu IPARD strukture u BiH. Jedan, koji su izložili predstavnici Republike Srpske (prijedlog za uspostavu više od jednog IPARD strukture s koordinacijskim tijelom, a što je u skladu s postojećim ustavnim nadležnostima u poljoprivredi), i drugi, koji su zajednički izložili predstavnici Federacije BiH i Distrikta Brčko (prijedlog koji je u skladu s EU regulativom u ovoj oblasti, a predviđa uspostavu jedne IPARD strukture u BiH). Nakon sastanka iz Bruxellesa je upućen dopis s očitovanjem po dostavljenim prijedlozima, kao i obrazloženje kakva struktura bi mogla biti uspostavljena u BiH. U suštini komentari su preslikavali odredbe IPARD regulative tj. da je u zemlji kandidatu potrebno uspostaviti jednu strukturu, s tim da je moguće većinu funkcija IPARD operativne strukture delegirati drugim izvršiteljima, i to prvenstveno kontrolne funkcije. Nakon zaprimanja pisma, isto je proslijeđeno nadležnim institucijama entiteta i Distrikta na mišljenje i izjašnjenje o prihvatljivosti ponuđenih rješenja. Federacija BiH i Brčko distrikt su prihvatili predloženi model, dok je RS odgovorila da još uvijek razmatra prijedloge iz navedenog pisma.

Kako bi ubrzali aktivnosti oko postizanja dogovora o uspostavi modela IPARD operativne strukture, pripremljen je i dolazak izaslanstva Europske komisije iz relevantnih direktorata za poljoprivredu i proširenje u Bosnu i Hercegovinu. Delegacija je posjetila Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, entitetska ministarstva poljoprivrede i Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta. Na sastancima je razgovarano o preporukama iz ranijeg pisma te o ubrzanju uspostave IPARD operativne strukture u BiH. Tijekom razgovora, sve uključene strane su u suštini ostale na istim pozicijama. U cilju nastavka aktivnosti na postizanju dogovora oko spornih pitanja, ponovo je organiziran sastanak ministara entitetskih ministarstava, Odjela za poljoprivredu Brčko Distrikta zajedno s ministrom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i predstavnicima Direkcije za europske integracije. Međutim, ni na ovom sastanku nije iznađeno i usuglašeno konačno rješenje. Ministri su se složili da je ovo pitanje političke prirode i da bi o istom trebalo razgovarati na visokoj političkoj razini, razini premijera entitetskih Vlada i predsjedatelja Vijeća ministara.

U međuvremenu je imenovano rukovodstvo Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u BiH, institucije koja bi mogla preuzeti aktivniju ulogu u koordinaciji i harmonizaciji sustava plaćanja u poljoprivredi. U tom cilju, a u organizaciji Delegacije EU u BiH i tehničkoj podršci Europske komisije, za sve uključene strane u ovo pitanje organiziran je i održan sastanak na kojem je izložena prezentacija modela moguće IPARD operativne strukture u BiH. Prezentaciji su pored predstavnika svih nadležnih institucija, prisustvovali i predstavnici Generalnog direktorata za proširenje. Prijedlog modela koji je prezentiran su uradili stručnjaci Europske komisije i u skladu je sa IPARD regulatornim okvirom, preporukama iz pisma DG AGRI-ja, ali je u velikoj mjeri i oslikavao stanje na terenu odnosno postojeće nadležnosti u poljoprivredi. Nakon prezentacije održana je rasprava o ključnim točkama koje su sukobljene, te o narednim koracima u prevladavanju istih.

Jedan od zaključaka je bio da Direkcija za europske integracije pripremi zaključak sa sastanka i Vijeću ministara BiH predloži organiziranje sastanaka na najvišoj razini (premijeri entitetskih Vlada i predsjedavajući Vijeća ministara zajedno s ministrima poljoprivrede i financija entiteta i Distrikta) na kojem bi se razgovaralo o načinu uspostavljanja adekvatnog modela IPARD operativne strukture u BiH. Drugi zaključak je da se uz tehničku potporu Europske komisije organizira niz tehničkih sastanaka s predstavnicima nadležnih institucija entiteta i Distrikta, a u svrhu pribavljanja prijedloga / sugestija / mišljenja o prezentiranom modelu IPARD operativne

strukture, s planom da se prijedlozi obrade i kao takvi poslužiti kao tehničku materijal za planirani sastanak na najvišoj razini.

Imajući u vidu činjenicu da BiH ima priliku koristiti EU predpristupna sredstva za poljoprivredu i ruralni razvoj ali uz uvjet da ima uspostavljenu i akreditovanu IPARD operativnu strukturu koja je u skladu sa zahtjevima EU, ali i u skladu s nadležnostima i ustavnom strukturom u BiH, i dalje je nužno uključivanje visokog političkog nivoa i razgovori koji mogu doprinijeti dogovorom oko iznalaženja prihvatljivog rješenja za uspostavljanje adekvatnog modela IPARD operativne strukture.

6. POTPORA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU U BOSNI I HERCEGOVINI

6.1. Ukupni proračuni Vlada entiteta i BD (u milionima KM)

Vlade entiteta i Brčko Distrikta u okviru svojih raspoloživih mogućnosti osiguravaju novčana sredstva za podršku razvoju poljoprivrede i seoskih područja. Poticaji, odnosno novčana grant sredstva su sredstva koja se izdvajaju iz proračuna Federacije BiH, Republike Srpske, kantona i Brčko Distrikta BiH.

Tabela 27. Ukupni proračuni Vlada entiteta i BD za razdoblje 2009-2015. godina (mil. KM)

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Federacija BiH ⁷	2,133	1,863	1,699	1,923	2,214	2,357	2,348
Republika Srpska	1,670	1,600	1,600	1,825	1,945	2,025	2,033
Brčko Distrikt	21,3	20,3	20,2	22,0	23,5	22,0	22,9

Visina izdvajanja sredstava

Ukupni iznosi poticaja u posljednjih 7 godina (nakon potpisivanja SSP-a sa Europskom unijom) su bili u rasponu od 140 do 165 milijuna KM. Pored ovako realno skromnog proračuna za potpore u poljoprivredi i razvoju seoskih područja u BiH, dodatno brine činjenica da se posebno posljednjih nekoliko godina bilježi stalni pad u visini izdvajanja. Ukupna suma sredstava namijenjenih za potpore poljoprivrednicima u Bosni i Hercegovini u 2015. godini iznosi 143 milijuna KM, što je do sada među najnižima u sedmogodišnjem razdoblju od 2009. do 2015. godine. U usporedbi s 2012. godinom, kada su izdvajanja za poljoprivredu bila najveća, smanjenje proračuna u tri naredne godine zaključno sa 2015. godinom je u prosjeku bilo oko 15%. U isto vrijeme sve zemlje u okruženju, kao i EU, su povećavale proračune za razvoj proizvodnje i podršku poljoprivrednicima.

Tabela 28. Ukupni proračuni za poljoprivredu u BiH u periodu 2009-2015. godina (u mil. KM)

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Federacija BiH ⁸	71.126	79.393	74.636	86.404	78.161	75.671	74.600
Republika Srpska	81.547	81.186	62.862	73.169	60.000	59.893	60.000
Brčko Distrikt	6.055	5.067	4.557	6.505	6.677	7.509	7.509
Ukupno BiH	158.730	165.646	142.056	166,078	144,838	143.073	143.109

⁷ Poticaji za FBiH uključuju i potporu sa kantonalnih nivoa.

⁸ Poticaji za FBiH uključuju i potporu sa kantonalnih nivoa.

Federacija BiH je imala nešto stabilnije proračune za potpore poljoprivredi, i u periodu 2009. - 2015. godine su u suštini imali godišnja variranja u visini do 5 milijuna KM, dok je u Republici Srpskoj taj iznos nominalno umanjen za oko 20 milijuna KM u 2015. godini u odnosu na 2009. godinu. U Brčko Distriktu su sve vrijeme bila stabilna izdvajanja i trend povećanja proračuna sa 6 milijuna KM u 2008. na 7,5 milijuna u 2015. godini.

Poticajna politika kao i iznosi sredstava koji se koriste za tu namjenu su različiti kako po visini iznosa, tako po namjeni i kriterijima raspodjele. Pravo na poticaje i ostale vrste potpora u poljoprivredi imaju poljoprivredna gospodarstva upisana u Registar poljoprivrednih gospodarstava ili Registar klijenata u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko. Što se tiče ukupnih izdvajanja i načina potpore u poljoprivredi u BiH, generalno promatrano ovaj se posao iz godine u godinu odvija po istom ili sličnom sustavu. Problemi s financiranjem proračuna utjecali su i na visinu ukupnih izdvajanja za poljoprivredu, kašnjenja u isplatama poticaja a zbog nedostatka novca u proračunu određene mjere / grupe mjera su u potpunosti izostavljene iz proračuna za potporu.

Kada je riječ o Federaciji BiH i aktivnostima koje su realizirane u djelu potpore poljoprivredi izvršena je sveobuhvatna revizija trošenja proračunskih sredstava za poticaje obzirom na postojanje dugovanja iz prethodnih godina. Samim tim je i priprema i usvajanje Programa novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvoju FBiH za 2015. godinu donesena u skoro nepromijenjenom izgledu mjera za potporu, osim jednog noviteta koji se odnosi na uvođenje mjere namijenjene podršci registraciji obrta za koje je u razdoblju od 4 godine predviđeno sufinanciranje mirovinskog / zdravstvenog osiguranja. Bitno je naglasti da su umanjeње potpore po jedinici mjere za neke proizvode, s izuzetkom mlijeka, iako su uvećani ukupni planirani iznosi kako za biljne tako i za životinjske proizvode. Što se tiče potpore ruralnom razvoju, adekvatne mjere nisu ni bile uvrštene u Program potpora za 2015. godinu, kao ni prethodno podržavana investicijska ulaganja koja datiraju još iz 2012. godine. Što se tiče Republike Srpske usvojen je Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na novčane poticaje za razvoj poljoprivrede i sela u 2015. godini koji je ostao isti u smislu visine proračuna koji je planiran za potporu kao i vrste mjera. Pozitivno je istaći da je resorno ministarstvo izradilo nacrt Zakona o poticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, ali je donošenje navednog propisa odgođeno do momenta ispunjavanja preduvjeta za realizaciju pojedinih zakonskih rješenja.

Regulatorni okvir koji regulira područje potpora poljoprivredi i ruralnom razvoju u Distriktu Brčko BiH za 2015. godinu je izmjenjen na način da su u Pravilniku o podsticajima definirani "zajamčeni" i "maksimalni" iznosi poticaja. Garantovani iznos poticaja je vrijednost sredstava koja se odobravaju odlukom o dodjeli poticaja a utvrđuju se u postotku od 80 % od maksimalnog mogućeg iznosa poticaja. Maksimalni iznos poticaja je vrijednost do koje se može isplatiti poticaj za odgovarajuće vrste poticaja ovisno od raspoloživih sredstava u proračunu Brčko distrikta BiH za 2015. godinu. Također, tijekom 2015. godine, pripremljena je radna verzija Zakona o poticaju poljoprivrede i ruralnom razvoju Brčko Distrikta BiH.

Realizacija isplata za poljoprivredu i ruralni razvoj u BiH u 2015. god.

Iako je u vladinim proračunima bila predviđena visina sredstava poticaja na sličnoj razini kao i prethodne godine, analizom realizacije, odnosno isplatom ukupne potpore namijenjene poljoprivredi i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini za razdoblje od sedam godina, evidentno je da je najmanje sredstava isplaćeno 2015. godine od 113,4 milijuna KM. Vrijednost isplaćenih novčanih sredstava iz proračuna namijenjenog poljoprivredi u 2015. godini je u odnosu na visine sredstava izdvojenih za ove namjene u prethodnoj godinu manji za oko 26 milijuna KM, odnosno za 19 %. Uspoređivanjem proračuna iz 2015. godine s najvećom isplaćenom visinom sredstava koja je zabilježena 2012. godine od 166 milijuna KM, isti je u ukupnom iznosu manji čak za 53 milijuna KM odnosno za 32%.

Tabela 29. Isplate poljoprivrednog proračuna u BiH u periodu 2009-2015. godina (000 KM)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Brčko Distrikt	6.055	5.066	4.557	6.505	6.676	3.607	5.549
Federacija BiH ⁹	71.126	79.393	74.636	86.403	78.161	75.671	72.063
Republika Srpska	81.547	81.186	62.862	73.169	60.000	59.893	35.745
Ukupno BiH	158.730	165.646	142.056	166.078	144.838	139.171	113.358

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH

Kada je u pitanju sama struktura isplaćenih sredstava, promatrajući vrijednost izdvajanja u entitetima i Brčko Distriktu, evidentno je da oko 64 % udjela u ukupnom proračunu ima Federacija BiH, Republika Srpska 32 % i Distrikt oko 5 %. Vrijednost realiziranih sredstava namijenjenih za poljoprivredu i ruralni razvoj u Federaciji BiH u 2015. godini je iznosila 72 milijuna KM i u usporedbi s vrijednosti iz prethodne godine je manja za 4 milijuna ili 5 %. Kada je riječ o realiziranoj podršci namijenjenoj poljoprivredi i ruralnom razvoju u Republici Srpskoj iznosila je 60 milijuna KM, ali je od toga isplaćeno oko 36 milijuna KM i u usporedbi sa realiziranom podrškom iz prethodne godine manja je za 24 milijuna KM ili 40 % u efektivu. Rast izdvajanja na ime potpore u 2015. godini bilježi samo Brčko distrikt BiH obzirom da je za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini izdvojeno 5,5 milijuna KM, što predstavlja povećanje od skoro 2 milijuna KM ili za 54% u usporedbi s iznosom potpore iz prethodne godine kada je iznosila 3,6 milijuna KM.

Grafikon 17. Struktura poljoprivrednog proračuna u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH u razdoblju 2008-2015. godina

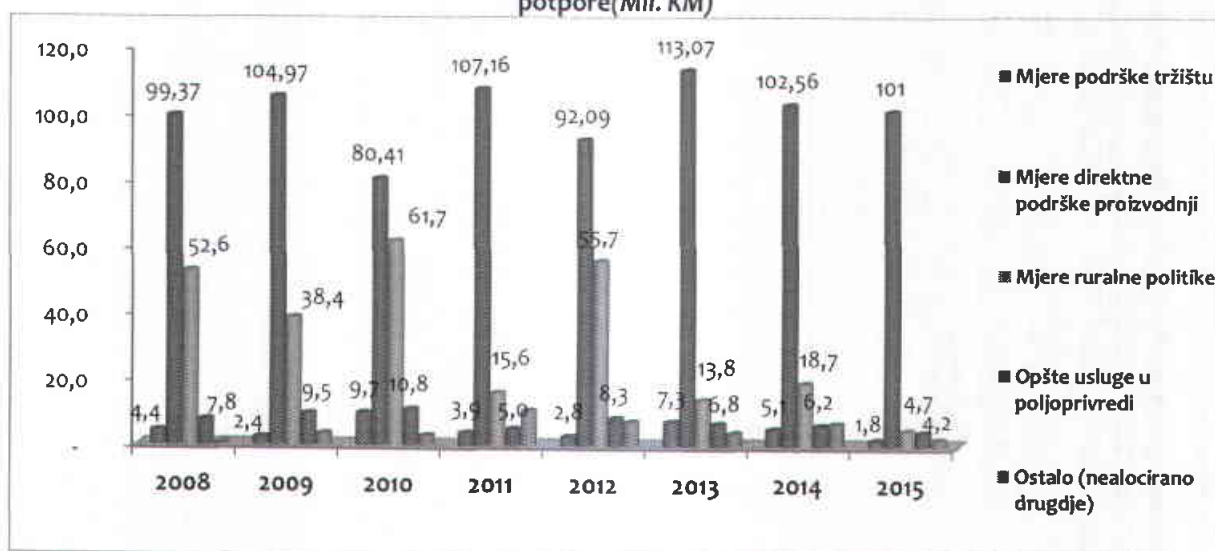
6.1.1 Struktura proračunske potpore po skupinama mjera

Mjere potpore namijenjene poljoprivredi i ruralnom razvoju su razvrstane na:

- Mjere izravne potpore proizvodnji koje u ukupnom proračunu namijenjenom za poljoprivredu i ruralni razvoj imaju udio oko 90 %. Za ovu skupinu mjera u 2015. godini izdvojeno je oko 101 milijun KM što je u usporedbi s vrijednosti potpore iz prethodne godine manje za 2 milijuna KM ili za oko 2 %, odnosno za 13 milijuna ili 11 % ukoliko se uspoređuje s podrškom iz 2013. godine.
- Mjere ruralnog razvoja su na drugom mjestu obzirom da je udio ove skupine mjera u ukupnom proračunu za 2015. godinu iznosio oko 4 %, odnosno izraženo u vrijednosti 4,7 milijuna KM. Promatrajući vrijednost sredstava koja su izdvojena za ovu skupinu mjera, najmanje ih je izdvojeno u 2015. godini i to manje čak za 14 milijuna u usporedbi s prethodnom godinom, pa i znatno više u usporedbi s vrijednostima iz 2013 ili 2012. godine.

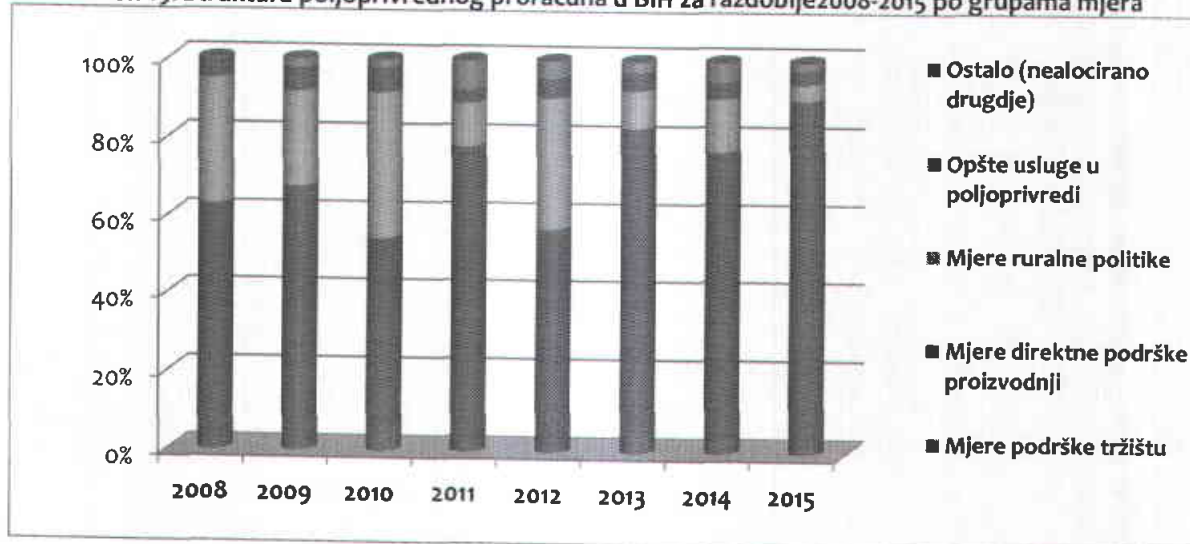
⁹ Podsticaji za FBiH uključuju i potporu sa kantonalnih nivoa.

Grafikon 18. Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH za razdoblje 2008–2015. po skupinama mjera potpore (Mil. KM)

- Mjere općih usluga u poljoprivredi su treća skupina po sudjelovanju u proračunu za podršku poljoprivredi s vrlo skromnim iznosom sredstava. Za ovu skupinu mjera u 2015. godini izdvojeno je ukupno 4,2 milijuna KM, odnosno 3,7 % od ukupnog proračuna, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 2 milijuna ili 32 %.
- Mjere tržišno-cjenovne politike u 2015. godini bilježe najmanji opseg potpore. Sa izdvojenih skromnih 1,8 milijuna KM mjere potpore tržištu su u 2015. godini sudjelovale s oko 1,6 % u ukupnom proračunu. Inače ova skupina mjera ima i najmanji izražen kontinuitet u izdvajanjima za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH.
- Grupa nealociranih sredstava (ostalo) u prošlogodišnjem proračunu bilježi smanjenje iznosa u realizaciji kao i samog sudjelovanja u proračunu. Naime, za ovu skupinu mjera u 2015. godini je izdvojeno 2 milijuna KM što je u usporedbi s vrijednosti sredstava od 6,7 milijuna KM, koliko je izdvojeno 2014. godine, manje za 4,7 milijuna ili 70%.

Grafikon 19. Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH za razdoblje 2008–2015 po grupama mjera

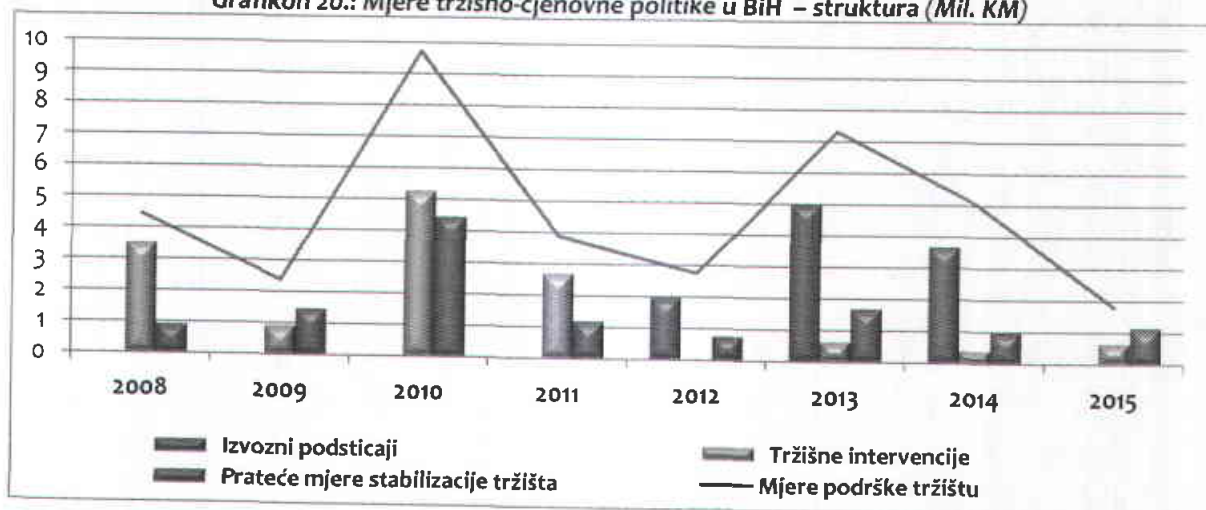

6.1.1. Analiza strukture potpore po mjerama

Tržišne mjere potpore

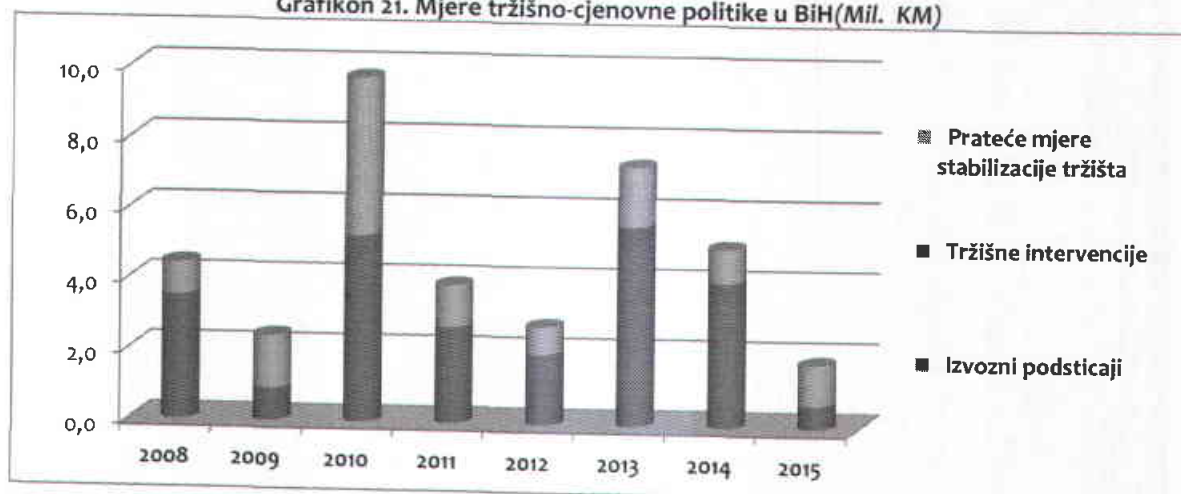
Mjere potpore tržištu tradicionalno zauzimaju mali obujam izdvajanja iz poljoprivrednih proračuna. Takav trend nastavljen je iu 2015. godini kada je za mjere tržišno-cjenovne politike izdvojeno 1,8 milijuna KM ili 1,6% ukupnog poljoprivrednog proračuna. To je do sada najmanji iznos sredstava usmjeren kroz mjere tržišno-cjenovne politike, s obzirom i da je u usporedbi s prethodnom godinom taj iznos manji za 64%.

Grafikon 20.: Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH – struktura (Mil. KM)

Podaci jasno ukazuju da ova skupina mjera posljednjih godina bilježi negativan trend udjela u ukupnom proračunu. Ovako skromna izdvajanja, uzimajući u obzir i druge faktore (rascjepkano tržište uz nepostojanje jedinstvenih mjera tržišno-cjenovne politike), ukazuju da ove mjere ne mogu imati značajnije učinke na razvoj domaće poljoprivredne proizvodnje. Kad je u pitanju sama struktura ove vrste potpore, primjećuju se određene izmjene. Naime, za mjeru izvozni poticaji koja je zadnjih godina bila glavna mjera u okviru mjera potpore tržištu u 2015. godini nije zabilježen ni jedan transfer. Prateće mjere za stabilizaciju tržišta, u koje spadaju uglavnom transferi otkupljivačima i prerađivačima su u 2015. godini imale dominantno učešće u proračunu za tržišno-cjenovne potpore. Tako je za ove mjere utrošeno 1,15 milijuna KM ili 64 % proračuna. Na drugom mjestu je mjera tržišne intervencije s udjelom od 655,0 tisuća KM, odnosno 36,1 % od proračuna za mjeru tržišno-cjenovne potpore.

Grafikon 21. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (Mil. KM)

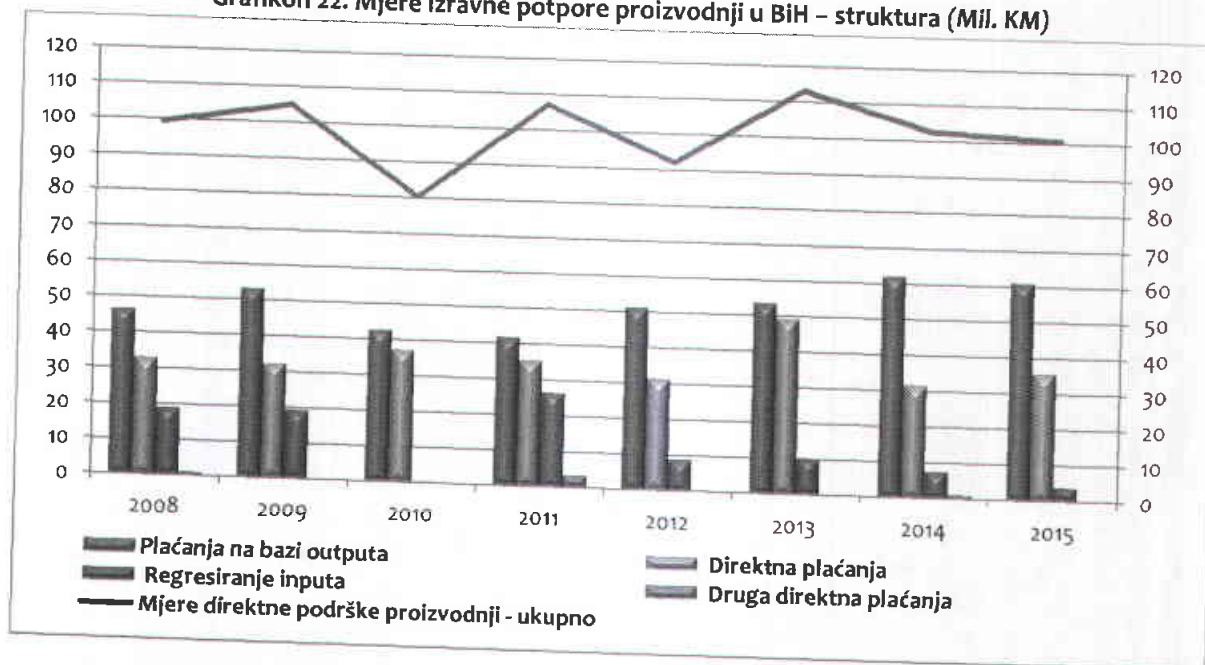
Mjere izravnih potpora proizvođačima/proizvodnjama

Mjere izravnih potpora proizvođačima je dominantna skupina mjera po obimu izdvojenih sredstava za potporu. Kao što je već i navedeno za ovu skupinu mjera iz proračunskih sredstava je u 2015. godini izdvojeno 101 milijuna KM odnosno 89% od ukupnog proračuna, s obzirom da ova skupina obuhvaća neke od najznačajnijih mjera potpore poljoprivredi u BiH. Kada je u pitanju struktura ove skupine mjera svakako da najveći udio u skupini imaju mjere plaćanja na bazi proizvedene količine za koje je u 2015. godini izdvojeno oko 61 milijun KM, što predstavlja oko 61 % proračuna usmjerenog za izravne potpore proizvodnji, odnosno 54 % od ukupnog proračuna namijenjenog za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini. Ovako visoke vrijednosti za plaćanje na bazi proizvedene količine su u najvećoj mjeri rezultat izdavanja namijenjenih za proizvodnju mlijeka. Točnije, na proizvodnju mlijeka u 2015. godini je usmjereno oko 55 miliona KM, ili 54 % proračuna grupe odnosno oko 48 % od ukupnog proračuna za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini.

Na drugom mjestu po visini izdvajanja unutar grupe izravnih potpora proizvođačima su mjere izravnih plaćanja po grlu i hektaru. Iznos usmjeren za izravna plaćanja po grlu i hektaru u 2015. godini iznosio je oko 36 milijuna KM ili procentualno izraženo 35,4 % od sredstava namijenjenih realizaciji mjera iz ove grupe, odnosno 31,4 % od ukupnog proračuna namijenjenog za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini. Za ove mjere je, u odnosu na prošlu godinu, utrošeno 4 milijuna KM ili 13 % više sredstava. Najznačajnije proizvodnje koje se potiču kroz ovu skupinu mjera su tov životinja u animalnoj proizvodnji, odnosno uzgoj žitarica u biljnoj proizvodnji.

Što se tiče ovog vida potpore, pozitivno je to da se u Brčko Distriktu sve proizvodnje potiču putem mjera plaćanja po grlu / hektaru, što nije slučaj kada je riječ o Federaciji ili Republici Srpskoj.

Grafikon 22. Mjere izravne potpore proizvodnji u BiH – struktura (Mil. KM)

Plaćanja za regresiranje inputa su na trećem mjestu po obimu utrošenih sredstava. Za ove mjere je u 2015. godini izdvojeno oko 3,8 miliona KM, što je duplo manji iznos nego u 2014. godini. Procentualno, plaćanja za regresiranje inputa su činila 3,8% iznosa za skupinu izravnih potpora proizvodnjama. Najveći dio iznosa za regrese izdvojen je za regresiranje nafte u Republici Srpskoj. Osim toga, određene inpute u poljoprivredi regresiraju i pojedini kantoni u Federaciji BiH. Generalno, izdvajanja za ovu skupinu mjera značajno osciliraju u promatranom sedmogodišnjem razdoblju i kreću se od 362,0 tisuće KM u 2010. godini do rekordnih 26,0 milijuna KM u 2011. godini. Mjere drugih izravnih plaćanja su, po visini sredstava koja se izdvajaju, svrtsane na posljednje

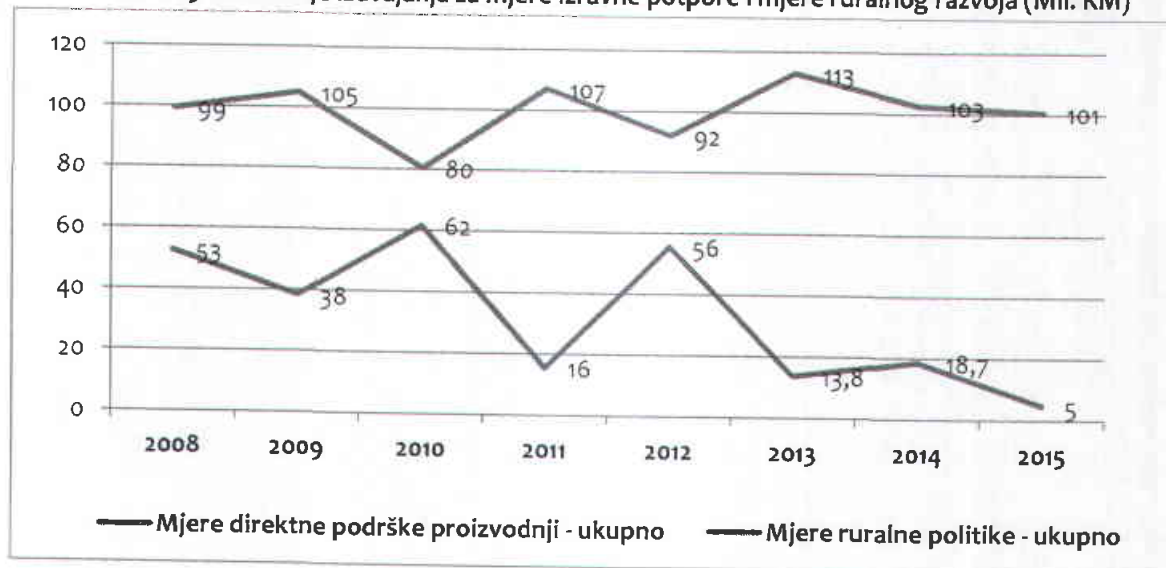
mjesto u skupini mjera izravne potpore proizvođačima. Za ovu skupinu mjera u 2015. godini je utrošeno oko 11 tisuća KM i to za kompenzatorna plaćanja odnosno plaćanje šteta izazvanih elementarnim nepogodama i eutanaziju bolesnih životinja. S obzirom na visinu sredstava koja su utrošena za ovu skupinu mjera u tijeku 2015. godine moglo bi se zaključiti da nisu ni zabilježene značajnije štete u poljoprivredi.

Mjere ruralnog razvoja

Mjere ruralnog razvoja kao način potpore aktivnostima u seoskim područjima, konstantno su na drugom mjestu u strukturi ukupnog proračuna za poljoprivredu. Dodatno, visina izdvajanja za ove mjere varira i vrlo je neujednačena po godinama. Sredstva za potporu ruralnog razvoja su sa 56 milijuna KM, koliko je izdvojeno 2012. godine, konstantno smanjivana do 2015. godine kada je i zabilježena najmanja visina sredstava za ruralni razvoj, tek od oko 5 milijuna KM, kada je realizirano 4,7 milijuna KM, odnosno 4,1 % proračuna. Ovaj iznos potpore u 2015. godini je za skoro 14 milijuna KM ili 75 % manji u odnosu na prethodnu godinu. Iako se generalno može reći da se posljednjih godina za poljoprivredu izdvaja sve manje sredstava, ipak, kada je riječ o mjerama ruralne politike, tu su ipak umanjena značajna, čak višetruko.

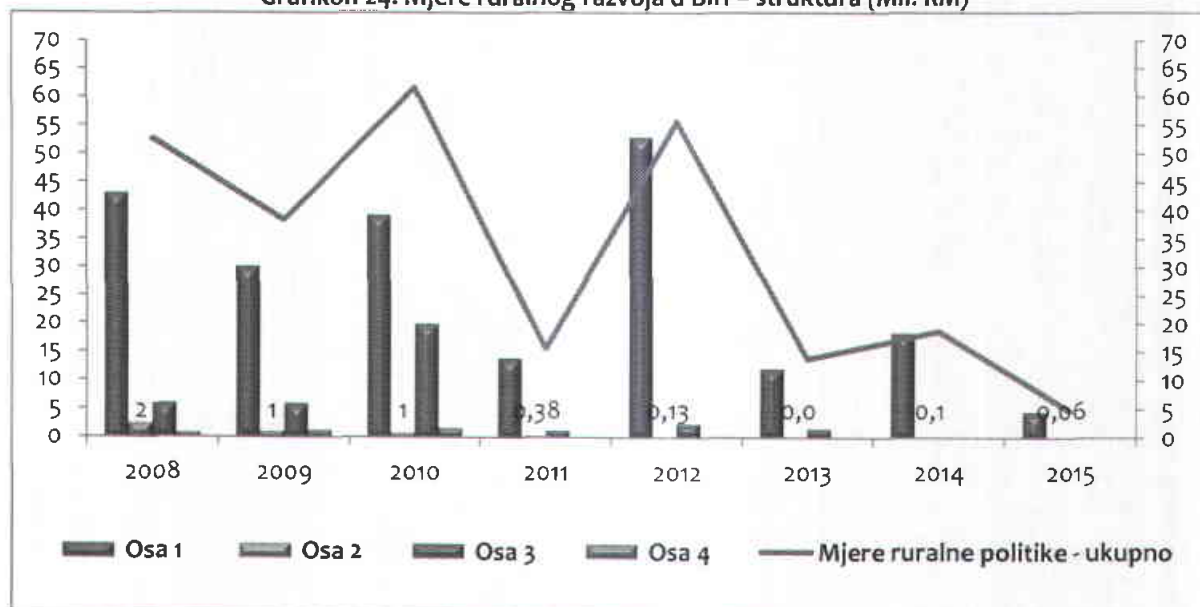
Grafičkim prikazom usporedbe dviju glavnih grupa potpore u modelu potpore u BiH, vidljivo je da svako povećanje potpore kroz mjere ruralnog razvoja ima za posljedicu smanjenje izravnih potpora i obrnuto. Ovo govori da su ukupni proračuni namijenjeni za potporu poljoprivredi i razvoju ruralnih područja nedovoljni, pa je uzročno-posljedična veza između ove dvije skupine mjera u sustavu potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH ovisna, kada se iznosi za jednu vrstu potpore povećavaju, istovremeno su smanjene druge potpore. Druga bitna karakteristika predstavljenog odnosa je i međusobna razlika u izdvajanjima koja se povećava kroz razdoblje promatranja. Naime, tijekom 2010. godine realizirano je oko 18 milijuna KM više za mjere izravne potpore u odnosu na mjere ruralnog razvoja, da bi posljednjih godina ova razlika bila znatno veća. Najveća razlika u visini izdvojenih sredstava od 99 milijuna KM je zabilježena 2013. godine, dok je u 2015. ta razlika iznosila oko 95 milijuna KM.

Grafikon 23. Poređenje izdvajanja za mjere izravne potpore i mjere ruralnog razvoja (Mil. KM)

U okviru same grupe potpore ruralnom razvoju, najviše su podržavane mjere iz Ose 1. Tako je u 2015. godini, za mjere iz Ose 1 utrošeno nešto više od 4,5 milijuna KM, što iznosi 97,6 % proračuna za potporu kroz mjere ruralnog razvoja. Na drugom mjestu su mjere iz Ose 2 za koje je izdvojeno oko 60 000 KM, što je 1,3 % od ukupnog proračuna za ruralnu politiku. Prema visini izdvojenih sredstava mjere iz Ose 3 su na posljednjem mjestu, njihovo sudjelovanje u ukupnom proračunu je 1,1 %.

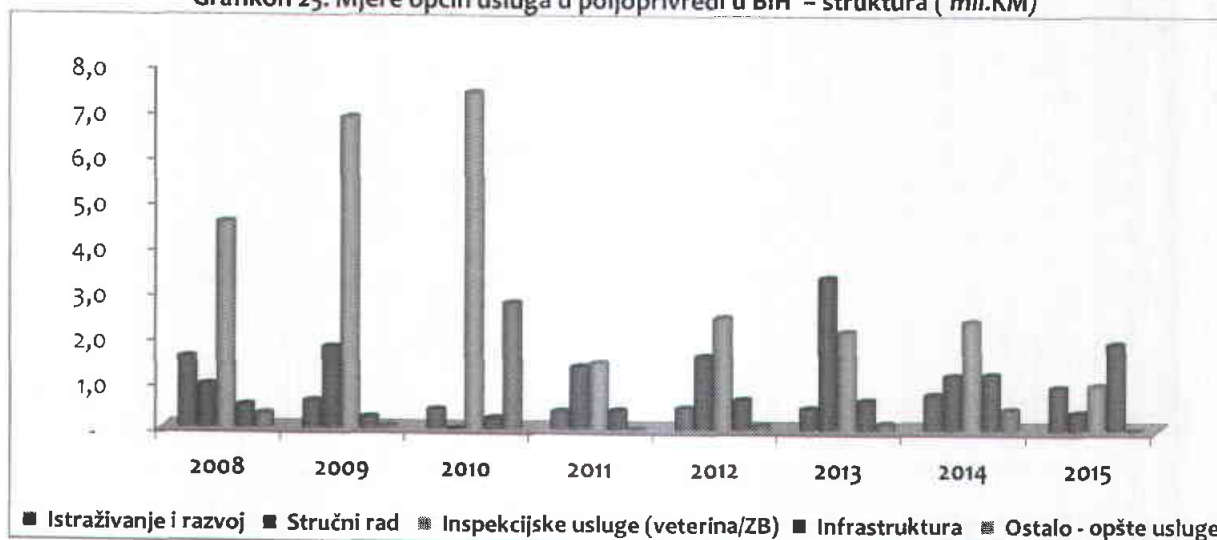
Grafikon 24. Mjere ruralnog razvoja u BiH – struktura (Mil. KM)

Mjere općih usluga u poljoprivredi

Za mjere općih usluga u poljoprivredi u 2015. godini utrošeno je oko 4,1 milijuna KM odnosno oko 3,7 % proračuna namijenjenog poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH. U odnosu na prethodnu godinu proračun koji je usmjeren za ovo grupu mjera, bio je manji za oko 2 milijuna KM. Analizom po pojedinim mjerama unutar grupe vidljivo je da je najviše sredstava utrošeno na uspostavljanje infrastrukture kvalitete i to oko 1,9 miliona KM, odnosno 45 % od proračuna ukupne sume za opće usluge. Sljedeća mjera po visini izdvajanja je podrška inspekcijским uslugama za koju je utrošeno 972 tisuća KM, ili 23,2 % proračuna za opće usluge u poljoprivredi. Mjere za istraživanje i razvoj su imale na raspolaganju 938 tisuća KM, odnosno za iste je utrošeno 22,4 % proračuna namijenjenog potpori općih usluga. Na posljednjem mjestu prema visini potpore u 2015. godini su mjere namijenjene podršci za stručni rad savjetodavnih službi na terenu, i to u visini od 388 tisuća KM ili nešto više od 9 % proračuna za opće usluge.

Grafikon 25. Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH – struktura (mil.KM)

6.2. Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama

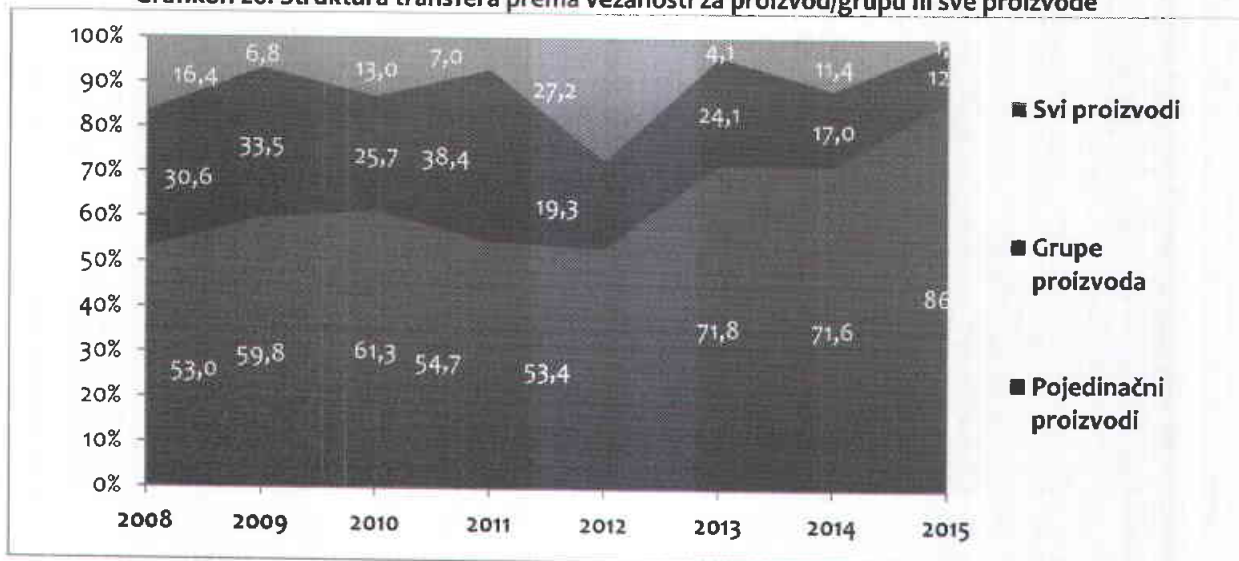
U ovom dijelu Izvješća je predstavljena struktura proračuna klasificirana prema proizvodu / ima kojima je namijenjena.

Pojedinačni proizvodi kao kategorija su i u 2015. godini vodeći u strukturi ukupnog proračuna s iznosom od 90,6 milijuna KM. Procentualno izraženo, to je 86,3 % proračuna za potporu proizvodnjama. Iako su transferi pojedinačnim proizvodima u promatranom razdoblju konstantno na prvom mjestu, u 2015. godini je dostignut maksimum s uvećanjem od skoro 15 % u odnosu na 2014. godinu. Navedeno uvećanje transfer po pojedinačnim proizvodima utjecalo je na umanjenje transfer za skupine proizvoda i grupu svi proizvodi.

Transfer za skupine proizvoda se nalazi na drugom mjestu i iznosio je 13,3 milijuna KM odnosno 13 % ukupnog proračuna.

Posljednja, odnosno treća grupa su transferi svim proizvodima s iznosom od 1 milijun odnosno 1 % proračuna. Iznos usmjeren za sve proizvode je u prošloj godini bio znatno manji nego u 2014. godini sa smanjenjem većim od 10 %.

Grafikon 26. Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/grupu ili sve proizvode

Trend rasta transfer za pojedinačne proizvode se nastavio i u 2015. godini, što je nepovoljno jer se struktura transfera treba postupno usmjeravati ka smanjenju izdvajanja za pojedinačne proizvode a u korist skupine proizvoda i svih proizvoda. Naime, veliki ili naglo smanjen priljev sredstava za pojedinačne proizvode, neminovno tim istim proizvodima izaziva i poremećaje u trgovini. S druge strane, transferi za grupe proizvoda a posebno transferi za sve proizvode imaju daleko manje utjecaja na trgovinu danim proizvodom s obzirom da nisu specifično vezani za samo jedan proizvod. Mjereno na ovaj način, najmanji utjecaj na trgovinske tokove ima grupa transfer tzv. ostali transferi koji nisu konkretno vezani za proizvodnju.

Pojedinačni proizvod koji dominira u izdvajanjima u ukupnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju je podrška proizvodnji sirovog mlijeka. Na ovaj proizvod u prošloj godini je izdvojeno čak 58,12 % proračuna usmjerenog proizvodima odnosno više od 2/3 sredstava namijenjenih pojedinačnim proizvodima. Transferi za mlijeko su u konstantnom porastu, s tim što je u 2015. godini udio transfer za ovaj proizvod najveći u promatranom razdoblju. Osim proizvodnje mlijeka, iz skupine proizvoda životinjskog podrijetla koji su kao pojedinačni proizvodi bili subvencionirani su goveđe, ovčje, svinjsko i pileće meso, te riba dok su od biljne proizvodnje najveće učešće u podrškama ostvareni u proizvodnji pšenice i kukuruza.

Od navedenih proizvoda, najveće povećanje je evidentirano kod ovčjeg mesa za koje je po pojedinačnim proizvodima u 2015. godini isplaćeno 4,32 % od ukupnog proračuna, a u godini prije ovaj postotak je iznosio tek 1,16 %.

U okviru transfera za grupe proizvoda, u 2015. godini je zabilježeno procentualno manje učešće u ukupnom proračunu u odnosu na godinu ranije. Unutar grupe, i dalje je na prvom mjestu biljna proizvodnja (općenito), iako se i ovdje može vidjeti umanjeno u odnosu na 2014. godinu. Sljedeće grupe po izdvajanjima su voće, povrće, mlijeko / meso ovce i koze i mlijeko / meso goveda. Posljednji su transferi za sve proizvode koji su u 2015. godini znatno umanjeni s postotcima udjelom od samo 1%. U promatranom razdoblju u 2015. godini su evidentirani najniži transferi za sve proizvode.

Tabela 30. Distribucija potpora po proizvodima/skupinama proizvoda(%)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mlijeko (kravlje)	37,92	37,27	33,61	36,64	44,76	47,35	58,12
Mlijeko (ovčije i kozije)	0,11	0,19	0,30	0,39	0,43	0,46	0,17
Govede meso	3,29	6,00	4,35	3,18	6,79	4,75	5,09
Svinjsko meso	3,74	4,39	3,22	2,30	4,08	3,29	2,97
Ovčije meso	1,78	0,44	0,81	0,07	0,71	1,16	4,32
Pileće meso	1,45	1,80	1,27	1,47	1,16	1,63	1,94
Jaja	0,54	0,74	0,37	0,30	0,51	0,39	0,57
Med	2,14	2,82	2,74	1,03	1,18	1,14	0,54
Riba	1,00	0,88	0,36	0,84	1,49	1,46	1,67
Čurčići	0,04	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Konji	0,01	0,02	0,07	0,00	0,00	0,29	0,00
Biljna							
Pšenica	2,16	2,01	1,66	2,55	4,28	4,00	5,30
Kukuruz	0,92	1,62	2,27	3,20	3,96	3,73	3,25
Ječam	0,02	0,01	0,02	0,06	0,05	0,02	0,26
Duhan	2,96	0,91	1,88	0,35	0,66	0,44	0,34
Krumpir	1,16	1,33	0,87	0,43	0,64	0,49	0,34
Soja	0,23	0,29	0,28	0,29	0,37	0,00	0,34
Grožđe	0,12	0,08	0,11	0,00	0,10	0,12	0,75
Gljive	0,03	0,00	0,03	0,22	0,30	0,81	0,01
Ljekovito i aromatično bilje	0,15	0,44	0,44	0,11	0,38	0,10	0,30
skupine proizvoda							
Povrće	2,78	3,21	4,12	2,74	2,54	2,67	1,88
Voće	8,12	8,87	5,34	3,49	3,35	4,72	3,43
Žitarice	0,20	0,10	0,32	0,16	0,31	0,06	0,17
Krmno i industrijsko bilje	0,38	0,96	0,95	0,35	0,34	0,68	0,35
Biljna proizvodnja uopšteno	15,50	0,61	23,12	7,69	8,98	6,79	4,61
Mlijeko i meso - goveda	5,46	8,13	1,21	3,59	1,36	1,72	1,14
Mlijeko i meso ovce/koze	1,03	3,82	3,29	1,31	7,23	0,36	1,15
Svi proizvodi	6,78	13,02	6,98	27,23	4,07	11,38	1,00

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH

6.3. Uspostava mehanizma za izvješćivanje o poljoprivrednim subvencijama u Bosni i Hercegovini u skladu sa obvezama notifikacije Svjetske trgovinske organizacije

Jedna od obveza koja je proistekla iz procesa pristupanja BiH Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) odnosi se na uspostavu mehanizma notifikacije i izvješćivanja o poljoprivrednim subvencijama. Obveze notifikacije Svjetskoj trgovinskoj organizaciji imaju za cilj

osiguravanje maksimalne transparentnosti, koja je osnovni preduvjet funkcioniranja multilateralne trgovine. Članica Svjetske trgovinske organizacije je obvezna da izvještava, ali također ima pravo i tražiti isto od bilo koje druge članice. Međutim, pored obveze notifikacije Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i osiguravanja ispunjavanja preuzetih obveza, transparentnost politike poticaja i novčanih transfera omogućuje značajan broj drugih prednosti. Sa ekonomskog stajališta, transparentnost može pomoći pri smanjenju osnove za rizik i neizvjesnosti vezanih za trgovinske politike koje provode članice. U isto vrijeme, ovim se potiče investiranje u sektore u kojima zemlje imaju komparativnu prednost, povećava učinkovitost i vodi ka bržim stopama rasta svih zemalja. Također, transparentnost je nezamjenljiva u pogledu provedbe dogovorene discipline, bez koje multilateralni sustav trgovine ne bi mogao funkcionirati. To pomaže članicama da bolje razumiju svoja prava i obveze i na taj način stvore bolje osnove za procjenu vrijednosti uključenosti u sustav. Sama činjenica da procedure notifikacije primoravaju zemlje koje izvještavaju, kao i institucije unutar njih da obračunavaju proračunske troškove politika koje se provode je dobra osnova za procjenu primjene i validnosti određenih politika u smislu očekivanog efekta i ispitivanje eventualnih drugih instrumenata koji bi bili učinkovitiji za postizanje postavljenih ciljeva. S tim u vezi, na oglase nudi mogućnost korištenja "naučenih lekcija" politika koje provode druge članice, a time bi se izbjegli određeni instrumenti koji ne pokazuju dobre rezultate, a koji se mogu zamijeniti drugim.

Za Bosnu i Hercegovinu koja je još uvijek u procesu pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i usklađivanju politike poljoprivrede s politikom u Europskoj uniji, potrebno je imati racionalan i izbalansiran pristup preuzimanja konačnih obveza vezanih za domaće poticaje prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Također, s obzirom na cilj pridruživanja Europskoj uniji, oblik domaćih poticaja treba prvo uskladiti sa strukturom i politikama poticaja Europske unije, tako da pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji ne blokira domaću politiku u strukturi koja možda nije kompatibilna s istom u Europskoj uniji.

Po okončanju pregovora, odnosno stupanjem u članstvo STO Bosna i Hercegovina će, kao i sve ostale članice, biti u obvezi dostavljati izvješća po unaprijed utvrđenoj formi i rokovima za izvještavanje o poljoprivrenim subvencijama. Pripreme za proces notifikacije su obavljene uz podršku EU projekta za razvoj trgovinske politike i kapaciteta u BiH (EUTPP), au pripremi dokumenta su uzete u obzir ustavne nadležnosti, postojeće zakonodavstvo i ispunjavanje obveza STO.

7. BEZBJEDNOST HRANE

Institucionalni i administrativni kapaciteti u BiH nadležni za oblast sigurnosti hrane su: Agencija za sigurnost hrane BiH, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Republička uprava za inspekcijske poslove RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalna uprava za inspekcijske poslove, Odjel za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo BD BiH i Inspektorat BD BiH.

U oblasti sigurnosti hrane tijekom 2015. godine provedene su aktivnosti vezane za procjenu rizika, sustava brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje, praćenja oboljenja prouzrokovana hranom, prikupljanje izvješća o kretanju zaraznih oboljenja životinja, provođenje plana prisustva pesticida u hrani, izdavanje odobrenja za stavljanje hrane i hrane za životinje na tržište BiH, priznavanje prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda, provođenje plana praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodne mineralne i prirodne izvorske vode, provedbu propisa koji reguliraju područje sigurnosti hrane.

Odobranje izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište EU jedan je od najznačajnijih rezultata ostvarenih u oblasti sigurnosti hrane za 2015. godinu. Slijedeći preporuke EU, nadležni organi BiH su izradili Akcijski plan kontrole proizvodnje i prerade mliječnih proizvoda namijenjenih

za izvoz u EU. Europska komisija je potvrdila da je kontrolni sustav sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini uspostavljen u skladu s EU zahtjevima, operativan i učinkovit. Ovim su stečeni uvjeti za konačnu dozvolu izvoza mlijeka i mliječnih prerađevina na europsko tržište, a Bosna i Hercegovina stavljena na listu zemalja kojima je dozvoljen izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka na europsko tržište.

7.1. Realizirane aktivnosti u oblasti bezbjednosti hrane

U skladu sa Programom rada Agencije za sigurnost hrane BiH za 2015. godinu izrađena su 24 podzakonska akta od kojih je dva usvojilo Vijeće ministara BiH a preostala 22 su upućena Upravnom odboru Agencije na odobravanje. U organizaciji Agencije u suradnji s Delegacijom Europske unije u Bosni i Hercegovini, Uredom za veterinarstvo i hranu Litve i TAIEX-om, održano je šest obuka na kojima je ukupno sudjelovalo 268 sudionika.

Izrada i usvajanje propisa o hrani usklađenih sa zahtjevima EU propisa

Pravilnici koje je usvojilo Vijeće ministara BiH i koji su objavljeni u Službenom glasniku BiH u 2015. godini:

- Pravilnik o izmjeni i dopunama Pravilnika o uvjetima i postupku izdavanja odobrenja za stavljanje genetički modificirane hrane i hrane za životinje prvi put na tržište Bosne i Hercegovine i zahtjevima koji se odnose na njihovu sljedivost i označavanje ("Službeni glasnik BiH", broj 62/15)
- Odluka o povećanom razini službenih kontrola pri uvozu kukuruza za prehranu ljudi ("Službeni glasnik BiH", broj 48/15),

Osim ovoga, kako je već navedeno, pripremljena su i 22 Pravilnika koji su upućeni Upravnom odboru Agencije na razmatranje i odobravanje.

Priznavanje prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda

Povjerenstvo za priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u BiH donijelo je mišljenje o 68 predmeta, na temelju kojih su donesena odgovarajuća rješenja. Ažurirani su Popis priznatih prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u Bosni i Hercegovini kao i popis priznatih stolnih voda u Bosni i Hercegovini i objavljeni u "Službenom glasniku BiH" u 2015. godini. Lista i popis objavljeni su i na web stranici Agencije o čemu su obaviješteni i nadležni inspekcijski organi u cilju osiguravanja provedbe propisa u ovom području.

Sukladno navedenom u BiH priznato je ukupno 44 prirodne mineralne i prirodne izvorske vode te 7 stolnih voda. Sve priznate vode upisane su u Registar Agencije za sigurnost hrane BiH.

Provođenje plana praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodne mineralne i prirodne izvorske vode i pesticida u hrani u BiH

U cilju zaštite zdravlja potrošača kroz procjenu izloženosti potrošača, te usklađenosti s važećom legislativom Bosne i Hercegovine o razinama rezidua pesticida u hrani i kontaminanti u vodi za piće iz objekata javnog vodosnadbijevanja, prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama izvršeno je uzorkovanje hrane u okviru " plana praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda, te voća i povrća za 2015. godinu ".

Navedeni Plan praćenja provela je Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine u suradnji s nadležnim entitetskim, kantonalnim, gradskim, općinskim i inspekcijskim tijelima Brčko Distrikta BiH. Shodno Planu, u 25 gradova i općina u Bosni i Hercegovini uzeto je oko 530 uzoraka hrane na kojima je urađeno oko 4.550 laboratorijskih analiza. Laboratorijskim analizama utvrđivan je razina rezidua 25 aktivnih tvari u 100 uzoraka voća i povrća u svrhu procjene rizika izloženosti potrošača od neispravne hrane biljnog porijekla. Na 430 uzoraka vode za piće iz objekata javne vodoopskrbe, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda analizirano je prisustvo

metala, nitrata, nitrita, mineralnih ulja, tetrakloretena, trikloretena i mikroorganizama. Agencija je na temelju dobivenih rezultata laboratorijskih analiza uzoraka a u okviru Plana praćenja, izvršila procjenu rizika na temelju koje su nadležnim inspekcijskim tijelima entiteta, Brčko Distrikta BiH, kantona, gradova i općina pripremljene i dostavljene preporuke za poduzimanje mjera sukladno važećim propisima.

Agencija je dostavila preporuke nadležnim inspekcijskim tijelima svih razina vlasti u Bosni i Hercegovini da u okviru svojih nadležnosti izvrše provjeru prisutnosti na tržištu BiH prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stolnih voda koje se ne nalaze na Listi priznatih prirodnih mineralnih voda i prirodnih izvorskih voda u Bosni i Hercegovini sukladno odredbama članka 37. Pravilnika o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama¹⁰ i Listi stolnih voda u Bosni i Hercegovini sukladno odredbama članka 19. Pravilnika o stolnim vodama¹¹.

Agencija je o svim naprijed navedenim aktivnostima, dostavila informaciju nadležnim institucijama entiteta, Brčko Distrikta BiH i županija.

Oblast GMO-a

U izvještajnom razdoblju Vijeće za genetski modificirane organizme (u daljnjem tekstu: Vijeće za GMO) je održalo osam sjednica i dalo 26 stručnih mišljenja iz djelokruga svoga rada. Uz pomoć članova Vijeća za GMO finalizirani su monografija "Genetički modificirani organizmi (GMO) i biosigurnost" i Priručnik za uzorkovanje reprodukcijaskog materijala, bilja i proizvoda koji sadrže i / ili se sastoje ili potječu od genetički modificiranih organizama.

Na temelju Odluke o visini posebne naknade za izdavanje rješenja o odobrenju za stavljanje na tržište genetički modificirane hrane i hrane za životinje¹², a sukladno Naredbom o uplatnim računima za administrativne pristojbe¹³ Agencija je donijela Instrukciju o popunjavanju uplatnice za uplatu posebne naknade. Sukladno navedenoj Odluci u izvještajnom razdoblju je u proračun institucija Bosne i Hercegovine izvršena uplata sredstava u iznosu od 18.240 KM za odobrenje i stavljanje na tržište Bosne i Hercegovine genetički modificirane hrane za životinje koja u skladu s važećim propisima Europske unije i Bosne i Hercegovine sadrži maksimalno dozvoljeno prisustvo genetički modificiranih organizama, od čega je u 2015. godini izdano 18 rješenja.

Sistem brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (RASFF) i Infosan mreža

Agencija, putem nacionalne kontakt točke za EU RASFF, vrši svakodnevno praćenje obavijesti koje upućuje SANCO RASFF, nadležne službe EC. Zadužena kontakt točka u Agenciji vrši evaluaciju primljenih obavijesti i pripremu obavijesti za upućivanje nadležnim organima u Bosni i Hercegovini, primanje povratnih informacija, te sačinjavanje informacija za upućivanje nadležnoj službi EC putem EU RASFF-a. Agencija je u razdoblju od 01.01. do 31.12.2015. godine, zaprimila 12 obavijesti od SANCO RASFF-a, koje su nakon obrade blagovremeno dostavljene na postupanje nadležnim inspekcijskim tijelima u BH-RASFF mreži, kao i ostalim nadležnim institucijama u Bosni i Hercegovini koje su članice te mreže. Agencija redovito dostavlja izvješće Europskoj komisiji o rezultatima provedenih istraživanja u Bosni i Hercegovini i poduzetim mjerama. Ovo je izvješće, putem RASFF WINDOW, SANCO RASFF EC, dostupno svim članicama RASFF mreže.

Na temelju izvora informacija izvan EU-RASFF-a upućeno je ukupno 11 obavijesti po pitanju identificiranih, odnosno mogućih rizika.

U razdoblju od 01.01. - 31.12.2015. godine, Agencija je zaprimila dvije INFOSAN obavijesti o čemu su pravovremeno upoznati članovi BH INFOSAN mreže.

¹⁰ („Službeni glasnik BiH“, broj 26/10 i 32/12)

¹¹ („Službeni glasnik BiH“, broj 40/10 i 43/10)

¹² („Službeni glasnik BiH“, broj 61/14)

¹³ („Službeni glasnik BiH“, broj 19/14 i 61/14)

Procjena rizika

Sukladno odredbama Zakona o hrani, Agencija u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine vrši procjenu rizika. Tijekom razdoblja izvješća obrađeno je više tema iz oblasti sigurnosti hrane, te je vršena procjena rizika u hrani na temelju dostavljenih laboratorijskih izvješća testiranjem uzoraka za kontrolu hrane u Bosni i Hercegovini, kao i dostavljenim izvješćima o oboljenjima nadležnih institucija zdravstva čiji je uzrok / put prijenosa hrana. Također, praćena su i analizirana INFOSAN i RASFF obavijesti koje je primila Agencija u razdoblju 01.01.-31.12.2015. godine, kao i obavijesti dostavljene iz drugih izvora. Izvršen je uvid u znanstvene studije iz oblasti sigurnosti hrane koje su objavljivane u relevantnim znanstvenim i stručnim publikacijama u svijetu i kod nas.

Povjerenstvo za praćenje i procjenu rizika porijeklom iz hrane, te predlaganje odgovarajućih mjera, svakodnevno je vršilo praćenje i procjenu rizika porijeklom iz hrane / hrane za životinje / materijala u kontaktu s hranom, na temelju čega je predlagalo odgovarajuće mjere, te iniciralo održavanje sastanaka u skladu s potrebama.

Agencija je prikupila podatke od nadležnih organa i uradila evaluaciju podataka iz oblasti sigurnosti hrane koji se odnose na eventualno prisutne rizike u hrani koja se nalazi na tržištu Bosne i Hercegovine. Navedeni podaci detaljno su obrazloženi u Informaciji o sigurnosti hrane s podacima iz oblasti sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini za razdoblje od 01.01.-31.12.2015. godine, koju je Agencija izradila i pripremila za dostavljanje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, također u skladu s člankom 61. Poslovnika o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine¹⁴.

Osim navedenog, kao zadužena institucija, Agencija je pratila aktivnosti Europskog autoriteta za sigurnost hrane (EFSA), Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), te Codex Alimentarius povjerenstva.

Obrada laboratorijskih izvješća o kontroli hrane u Bosni i Hercegovini

Agencija je tijekom izvještajnog razdoblja nastavila uspješnu suradnju sa svim laboratorijima za kontrolu hrane u Bosni i Hercegovini koji redovito dostavljaju izvješća o rezultatima laboratorijskih analiza hrane. Podatke o rezultatima laboratorijskih analiza za razdoblje od 01.01.-31.12.2015. godine dostavljali su sljedeći laboratoriji: JU Veterinarski zavod Hercegovačko-neretvanskog kantona, Veterinarski zavod Zeničko-dobojskog kantona, JU Veterinarski zavod Tuzlanskog kantona, JU Veterinarski zavod Unsko-sanskog kantona, KJP Kantonalna veterinarska stanica doo Sarajevo, Federalni agromediteranski zavod, Poljoprivredni Institut Republike Srpske, Federalni zavod za poljoprivredu, Zavod za javno zdravstvo kantona Sarajevo, Kantonalni zavod Zeničko-dobojskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Unsko-sanskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona, Odjel za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Sustav Qualita 's doo, Euro Inspekt doo, Institut za vode doo, Veterinarski zavod "Teolab", Herkon doo i Veterinarski fakultet Sveučilišta u Sarajevu.

Na temelju prikupljenih i obrađenih podataka o laboratorijskim analizama hrane u razdoblju od 01.01.-31.12.2015. godine u Bosni i Hercegovini ukupno je uzorkovano 56.298 uzoraka hrane i urađeno je 60.013 laboratorijskih analiza. Od tog broja neodgovarajućih je bilo 3.367 ili 5,98 % uzoraka, odnosno 5,61 % laboratorijskih analiza hrane.

Mikrobiološke analize: ukupno je urađeno 44.455 analiza hrane, od čega 2.264 (5,09 %) nije odgovaralo.

Fizičko-hemijske analize: ukupno je uzeto 11.843 uzorka i urađeno je 15.558 laboratorijskih analiza hrane. Od čega je 1.103 ili 9,3 1% neodgovarajućih uzoraka, odnosno 7,09 % neodgovarajućih laboratorijskih analiza.

¹⁴ („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03)

Laboratorijske analize na prisustvo GMO

Temeljem odredbi Odluke o davanju ovlasti ispitnim laboratorijima u Bosni i Hercegovini za ispitivanje, kontrolu i praćenje prisustva genetski modificiranih organizama u hrani i hrani za životinje¹⁵ i Odluke o obnovi ovlaštenja ispitnim laboratorijima u Bosni i Hercegovini za ispitivanje, kontrolu i praćenje prisustva genetski modificiranih organizama u hrani i hrani za životinje¹⁶ ovlaštene laboratorije su obvezne Agenciji dostavljati zbirna izvješća o provedenim analizama i rezultatima analiza na prisutnost genetski modificiranih organizama. Kada su u pitanju predmetne analize, Agenciji su i u 2015. godini dostavljeni podaci o rezultatima laboratorijskih analiza na prisutnost genetski modificiranih organizama od četiri ovlaštene laboratorije:

- Poljoprivredni institut RS Banja Luka,
- Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu,
- Federalni poljoprivredni zavod Sarajevo,
- Federalni agromediteranski zavod Mostar.

Rezultati o kretanjima zaraznih oboljenja kod životinja u Bosni i Hercegovini

Agencija je i u 2015. godini nastavila prikupljati izvješća o kretanju zaraznih oboljenja životinja koji su zasnovani na prijavama o pojavi zaraznih i parazitarnih bolesti.

U izvještajnom razdoblju Agenciji je dostavljeno devet izvješća od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva prema kojima je registrirano ukupno 535 oboljenja.

Najčešće registrirana oboljenja bila su: bruceloza (382 slučaja), infektivna anemija konja (8), trichineloz (3), nozemoze (2), američka gnjioloća pčelinjeg legla (139 pčelinjih društava) i tuberkuloza (1).

Oboljenja čiji je uzrok/put prenosa hrana u Bosni i Hercegovini

U razdoblju izvješća su nastavljene aktivnosti na praćenju, prikupljanju i analizi epidemioloških podataka o pojavi i kretanju oboljenja čiji je uzrok / put prijenosa hrana. Agencija je nastavila i unaprijedila suradnju sa svim institucijama javnog zdravstva u Bosni i Hercegovini koje redovito dostavljaju podatke na bazi mjesečnih izvješća o registriranim oboljenjima (ukupno registriranih oboljenja i epidemijsko javljanje bolesti).

Na temelju prikupljenih i obrađenih podataka na području Bosne i Hercegovine u razdoblju 01.01.-31.12.2015. godine, registrirano je ukupno 881 slučaj obolijevanja gdje je hrana potvrđena kao uzrok / put prijenosa, od čega:

- 398 registriranih slučajeva obolijevanja od Salmonellosis,
- 449 registriranih slučajeva obolijevanja od Toxiinfectio / Intoxicatio alimentaris,
- 34 slučaja obolijevanja od Trichinellosis.

U istom razdoblju registrirano je pet epidemija u kojima je hrana potvrđena kao izvor / put prijenosa, sa 430 oboljelih (od čega 76 hospitaliziranih slučajeva).

Registrirane su sljedeće epidemije:

- dvije epidemije Salmonellosis sa 231 oboljelih (od čega 62 hospitaliziranih slučajeva). U oba slučaja izolirani uzročnik je Salmonella enteritidis,
- dvije epidemije Gastroenterocolitis ac. sa 167 oboljelih (od čega šest hospitaliziranih slučajeva). Kod jedne epidemije izoliran je uzročnik Streptococcus faecalis,
- jedna epidemija Trichinellosis sa 32 oboljelih (od čega 8 hospitaliziranih slučajeva). Izolirani uzročnik je Trichinella spiralis.

Smjernice i informativne brošure

¹⁵ („Službeni glasnik BiH“, broj 15/10)

¹⁶ („Službeni glasnik BiH“, broj 61/14)

U cilju što boljeg razumijevanja i primjene preuzete legislative EU, Agencija priprema i objavljuje informativne brošure, smjernice, pamflete, vodiče, priručnike, kako bi se objasnilo i pojednostavilo tumačenje određenih parametara i primjena propisa o hrani, što olakšava i unapređuje rad svim akterima u području sustava sigurnosti hrane. Programom rada za 2015. godinu izrađene su sljedeće smjernice i vodiči:

- Smjernice u pogledu određivanja dopuštenih odstupanja prilikom navođenja hranjivih vrijednosti hrane,
- Vodič za subjekte u poslovanju s hranom prema odredbama Pravilnika o mikrobiološkim kriterijima za hranu,
- Priručnik za uzorkovanje reproduktivnog materijala bilja i proizvoda koji sadrže i / ili se sastoje ili potječu od genetički modificiranih organizama.

Priručnik za uzorkovanje reproduktivnog materijala bilja i proizvoda koji sadrže i / ili se sastoje ili potječu od genetički modificiranih organizama je tiskan sredstvima osiguranim od strane ARDP projekta, te je isti distribuiran svim zainteresiranim stranama.

8. VETERINARSTVO

U ovom poglavlju izvješća dat je pregled provedenih aktivnosti koje se odnose na zdravstvenu zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja, označavanja i kontrole kretanja životinja, plan praćenja rezidua i veterinarskih lijekova i aktivnosti granične veterinarske inspekcije, te pregled harmoniziranih propisa BiH sa propisima EU.

Nadležna tijela za veterinarstvo u BiH su: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ured za veterinarstvo BiH (u daljnjem tekstu: Ured), Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH (sektor za veterinarstvo), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS (resor za veterinarstvo), (u daljnjem tekstu nadležna entitetska ministarstva), Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH (Pododjel za veterinarstvo), uprava za inspekcijske poslove FBiH i županijske uprave za inspekcijske poslove, Republička uprava za inspekcijske poslove RS i Općinska odjeljenja za inspekcijske poslove, kao i Inspektorat BD BiH (u daljnjem tekstu nadležna inspekcijska tijela), Ministarstvo privrede kantona Sarajevo, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Tuzlanskog kantona, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Hercegovačko-Neretvanskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Hercegbosanske županije, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Zeničko-dobojskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Unsko sanskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Posavskog kantona, Ministarstvo gospodarstva Zapadnohercegovačkog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Srednjobosanskog kantona.

U međunarodnom prometu veterinarsku kontrolu provodi odjeljenje Granične veterinarske inspekcije Ureda za veterinarstvo, a u unutarnjem prometu kontrola je organizirana na razini nadležnih inspekcijskih tijela entiteta, kantona, Vlade Brčko Distrikta BiH i općina.

8.1. Sprovedene aktivnosti u oblasti veterinarstva

- Usklađivanje zakonodavstva

Tijekom 2015. godine provedene su aktivnosti na pripremi i usvajanju domaćih propisa u cilju zaštite zdravlja životinja i osiguranja uvjeta trgovine proizvodima animalnog podrijetla. U izvještajnom razdoblju usvojeni su sljedeći propisi:

- Odluka o dopuni Odluke o veterinarskom svjedočenju o zdravstvenom stanju životinja i pošiljaka životinjskog podrijetla u unutarnjem i međunarodnom prometu ("Službeni glasnik BiH", broj 06/15),
- Naredba o mjerama kontrole zaraznih i parazitarne bolesti životinja i njihovom provođenju u 2015. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 24/15),
- Odluka o provođenju Plana praćenja i kontrole rezidua za 2015. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 37/15),
- Odluka o dopunama Odluke o veterinarskom svjedočenju o zdravstvenom stanju životinja i pošiljaka životinjskog podrijetla u unutarnjem i međunarodnom prometu ("Službeni glasnik BiH", broj 45/15),
- Odluka o izmjeni Odluke o visini naknade za izdavanje svjedočenja (certifikata) ("Službeni glasnik BiH", broj 45/15),
- Odluka o usvajanju Programa kontrole salmoneloze u odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 45/15),
- Odluka o usvajanju Programa kontrole salmoneloze u jatima konzumnih nesilica vrste Gallus gallus u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 45/15),
- Odluka o usvajanju Programa kontrole salmoneloze kod brojlera vrste Gallus gallus u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 45/15),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 52/15),
- Pravilnik o dopuni pravilnika označavanju i kontroli kretanja životinja u Bosni i Hercegovini (Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine od 2015/12/16. godine),
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o higijeni hrane životinjskog podrijetla ("Službeni glasnik BiH", broj 87/15),
- Odluka o osnivanju etičke komisije ("Službeni glasnik BiH", broj 90/15) i
- Naputak o veterinarsko zdravstvenim uvjetima koje moraju ispunjavati pošiljke tretiranih koža porijeklom iz Sjedinjenih Američkih Država prilikom uvoza u Bosnu i Hercegovinu ("Službeni glasnik BiH", broj 101/15).

U izvještajnom razdoblju pripremljeni su i Pravilnik kojim se utvrđuju higijenski zahtjevi za hranu za životinje i Pravilnik o provedbenim mjerama za određene proizvode na koje se primjenjuju propisi o hrani (oba pravilnika su predmet usklađivanja s legislativom EU).

- **FVO misija u svrhu procjene kontrolnog sustava proizvodnje i prerade proizvoda od mlijeka namijenjenih za izvoz u Europsku uniju**

Tijekom 2015. godine, glavne aktivnosti Ureda su bile usmjerene na uklanjanje nedostataka utvrđenih tijekom revizijske misije Ureda za hranu i veterinarstvo Europske unije (Food and Veterinary Office) iz 2014. godine za procjenu ispunjenosti uvjeta za izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka u Europsku uniju, odnosno za pripremu i realizaciju akcijskog plana prema 6 preporuka FVO kako bi se omogućio izvoz ove skupine proizvoda u Europsku uniju. Akcijski plan pripremljen od strane Ureda i nadležnih organa entiteta koji je FVO odobrila, čime su stvoreni uvjeti za izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka koji su prošli propisani tretman (kolona C Uredbe EU 605/2010), te je Europskoj komisiji dostavljena lista objekata (4) koji su odobreni za izvoz u Europsku uniju. Uporedo, vršene su i aktivnosti za realizaciju uočenih nedostataka odnosno odobrenog akcijskog plana prema preporukama FVO u smislu izrade potrebnih uputa i instrukcija, obuke osoblja itd.

- **Aktivnosti po pitanju zdravlja i dobrobiti životinja**

U dijelu koji se odnosi na kontrolu zdravlja životinja nastavljene su aktivnosti kroz IPA projekt "Podrška kontroli i iskorjenjivanju određenih zaraznih bolesti u Bosni i Hercegovini", u okviru kojeg se provodi oralno cijepljenje lisica protiv bjesnila i cijepljenje malih preživača protiv bruceloze. Aktivnosti na provedbi oralnog cijepljenja lisica odvijaju se unutar dvije kampanje tijekom jedne kalendarske godine (proljeće i jesen). S tim u vezi, u 2015. godini, uspješno su provedene obje kampanje na aktivnosti oralne vakcinacije lisica. Nakon svake uspješno provedene jesenje

kampanje oralnog cijepljenja lisica protiv bjesnila, provodi se postvakcinalni monitoring bjesnila kod lisica, kao potvrda uspješnosti implementiranih aktivnosti. Postvakcinalni monitoring bjesnila za lovnu sezonu 2015.-2016. godine je započeo u listopadu 2015. godine i traje sve do jesenje kampanje 2016. godine. Cijepljenje malih preživača je provedena u 2015. godini na svim malim preživačima starosti od 3-6 mjeseci što je u skladu sa višegodišnjim programom za ovu aktivnosti koja se nastavlja i u 2016. godini. Također, nastavljeno je provođenje monitoringa influence ptica i virusne bolesti riba što su kontinuirane aktivnosti koje se provode na razini cijele države, kao i monitoring bruceloze goveda.

- **Označavanje i kontrola kretanja životinja**

U dijelu koji se odnosi na aktivnosti Agencije za označavanje životinja BiH potrebno je istaknuti da je nabavljena trebvana količina ušnih markica za označavanje goveda te odgovarajuća količina svih obrazaca. Također, nastavljeno je kontinuirani ispis ušnih markica za goveda koje su dostavljene prema iskazanim potrebama veterinarskih organizacija kao krajnjih korisnika. U 2015. godini odštampana je trebvana količina ušnih markica za označavanje 87.660 goveda. Poseban akcent je stavljen na tisak zamjenskih ušnih markica, tako da je u 2015. godini odštampano 24.477,5 zamjenskih ušnih markica. U 2015. godini odštampano je 112.316 stočnih pasosa za životinje i 4.039 certifikata o imanjima. Uspješno je nastavljeno kontinuirano pružanje tehničke podrške regionalnim uredima za unos podataka, tako da nije bilo prekida u komunikaciji i unosu podataka u informacijski sustav Agencije za označavanje životinja BiH. U cilju unapređenja sustava identifikacije i kontrole kretanja životinja u BiH izvršene su odgovarajuće izmjene legislative u vezi označavanja životinja, i to: Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u BiH¹⁷ i Pravilnika o dopuni Pravilnika označavanju i kontroli kretanja životinja u Bosni i Hercegovini¹⁸.

- **Plan praćenja rezidua veterinarskih lijekova**

Jedna od osnovnih godišnjih aktivnosti je priprema i provođenje godišnjeg plana praćenja rezidua veterinarskih lijekova i kontaminanata kod živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla. Tako je u razdoblju od ožujka 2014. godine do ožujka 2015. godine bio proveden plan za 2014.godinu čija je realizacija iznosila 90% (izvršene su 2.062 analize uzoraka od 2.278 planiranih). Tijekom 2015.godine je također pripremljen plan i započeta realizacija za 2015. godinu koji se provodi do ožujka 2016. godine. U 2015. godini kontinuirano su se provodile aktivnosti glede izdavanja rješenja o nepostojanju veterinarsko-zdravstvenih smetnji za uvoz (izdano je 136 rješenja za veterinarske lijekove, 365 za uvoz živih životinja 0,664 za uvoz sirovina životinjskog podrijetla i 608 rješenja za upis objekata u registar Ureda, od toga 53 rješenja o odbijanju zahtjeva za upis objekata u registar) i izdavanje veterinarsko-zdravstvenih certifikata za izvoz živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla (izdano je 12.719 komada cerifikata).

- **Međunarodni promet**

U okviru aktivnosti granične veterinarske inspekcije postignut je napredak u pogledu smještaja graničnih veterinarskih inspektora i podizanja standarda rada granične veterinarske inspekcije na veću razinu. U sklopu projekta financiranog sredstvima Europske unije, izvršeno je stručno usavršavanje graničnih veterinarskih inspektora. Granična veterinarska inspekcija je aktivno sudjelovala u pregovorima o tehničkoj provedbi veterinarskih prijelaza prema Republici Hrvatskoj. Kada je u pitanju zakonski okvir, aktivno se prate sve promjene u europskom zakonodavstvu i nastoji se prilagoditi uvjetima rada u Bosni i Hercegovini. Tijekom 2015. godine vršena je implementacija monitoring plana za graničnu veterinarsku inspekciju koji se odnosi na plansko i sustavno uzimanje uzoraka pošiljki iz uvoza i slanje na laboratorijska ispitivanja. Pošto se

¹⁷ („Službeni glasnik BiH“, broj 52/15)

¹⁸ (Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine od 16.12. 2015. – Pravilnik objavljen u „Službenom glasniku BiH“, BROJ 02/16)

radi o službenom uzorkovanju, sredstva za ove namjene su osigurana iz proračuna institucija Bosne i Hercegovine. Kao rezultat rada graničnih veterinarskih inspektora, u 2015. godini je pregledano 49.368 pošiljki živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla prilikom izvoza i uvoza, te 229 pošiljki pri provožu kroz teritorij Bosne i Hercegovine. U isto vrijeme su izdane 23 zabrane uvoza živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla.

9. FITOSANITARNA OBLAST

Institucionalna i administrativna tijela nadležna za fitosanitarnu oblast u BiH su: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Republička uprava za inspekcijske poslove i gradska / općinska odjeljenja za inspekcijske poslove u Republici Srpskoj, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalna uprava za inspekcijske poslove i kantonalne poljoprivredne inspekcije u Federaciji BiH, Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Vlade Brčko Distrikta BiH i Inspektorat Brčko Distrikta BiH. Pored navedenih nadležnih organa, određene poslove obavljaju javne i stručne institucije (zavodi, instituti, fakulteti) prema ovlastima dodijeljenim od Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja ili od entitetskih ministarstava poljoprivrede.

U fitosanitarnoj oblasti tijekom 2015. godine realizirane su aktivnosti na provedbi zakonodavstava kojim je regulirana fitosanitarna oblast, kao i druge brojne aktivnosti koje su bile obavezan dio rada nadležnih organa u fitosanitarnoj oblasti, a odnose se na zaštitu zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala i zaštitnih sredstava. Također, provođen je i Program posebnog nadzora karantenskih štetnih organizama na krumpiru, Roterdamske konvencije i analiza rizika.

Uprava zajedno s nadležnim tijelima i insitucijama u BiH realizira dva projekta i to:

- Twinnig projekt IPA 2012. "Daljnje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmakoloških sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije" koji je počeo da se implementira u siječnju 2015. godine
- Projekt s Češkom razvojnom agencijom "Institucionalna podrška certifikaciji i kontroli sadnog materijala" traje od 2013. godine koji implementira "Središnji institut za nadzor i testiranje u poljoprivredi", Brno, Republika Češka.

Kada je riječ o kadrovskom jačanju uprave i nadležnih organa u entitetima i Brčko Distriktu BiH posebno kadrovskog jačanja s fitosanitarnim inspektorima u unutarnjem nadzoru nije bilo značajnijih pomaka po ovom pitanju. Bitno je naznačiti da bez unutarnje fitosanitarne inspekcije, u punom kapacitetu, nije nemoguće uspostaviti učinkovit fitosanitarani sustav u BiH. Također, nedostatak kapaciteta ili neadekvatna uključenost prognozno-izvještajne i savjetodavne službe i dalje predstavlja poseban problem za fitosanitarnu oblast a posebno za zdravlje bilja.

9.1. Realizirane aktivnosti u fitosanitarnoj oblasti

Kada je riječ o fitosanitarnoj oblasti bitno je istaknuti da je Bosni i Hercegovini priznat status države u kojoj nema prstenaste truleži krumpira čime su ispunjeni uvjeti i dobivena dozvola za izvoz krumpira na europsko tržište, čime su stečeni uvjeti da se svi poljoprivredni proizvodi biljnog porijekla mogu bez ograničenja izvoziti u Europsku uniju. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja su u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH, uspješno provele Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantenskim štetnim organizmima na krumpiru na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

- Implementacija Zakona o zaštiti bilja

U cilju implemetacije Zakona o zaštiti zdravlja bilja usvojeni su i u Službenom glasniku objavljeni:

- Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) karantenskih štetnih organizama na krumpiru u BiH za 2015. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 24/15).
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uvjetima i načinu unošenja određenog bilja i biljnih proizvoda iz susjednih zemalja u pogranično područje BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 17/15).
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o fitosanitarnom registru i o biljnim putovnicama ("Službeni glasnik BiH", broj 35/15).
- Instrukcija o načinu pregleda pošiljaka merkantilnog krumpira namijenjenog izvozu i izdavanju fitosanitarnih certifikata ("Službeni glasnik BiH", broj 73/15).

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 19. sjednici održanoj 2015/8/20. godine, usvojilo Izvješće o provedbi Programa posebnog nadzora (sistemske kontrole) karantenskih štetnih organizama na krumpiru u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu.

- Implementacija Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja

U cilju implemenatcije Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja usvojeni su:

- Pravilnik o službenom nadzoru sjemenskih usjeva poljoprivrednog bilja u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 14/15).
- Pravilnik o službenom nadzoru sadnog materijala poljoprivrednog bilja u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 13/15).
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o stavljanju u promet sjemenskog krumpira u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 73/15).

Pripremljeni su i Pravilnik o upisu u registre oplemenjivačkog prava, Pravilnik o postupcima dodjele oplemenjivačkog prava, Pravilnik o korištenju farmerovog sjemena s poljoprivrednog posjeda malih proizvođača u svrhu izuzeća od oplemenjivačkog prava i Pravilnik o troškovima u postupcima priznavanja sorti, službenog potvrđivanja i zaštite prava oplemenjivača.

- Implementacija Zakona o fitofarmakološkim sredstvima

U cilju provedbe Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima usvojeni su:

- Popis aktivnih tvari dopuštenih za uporabu u fitofarmakološkim sredstvima u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 73/15).
- Odluka o davanju ovlasti Federalnom agromediteranskom zavodu Mostar za obavljanje analiza u svrhu službenog ispitivanja kvalitete mineralnih gnojiva, usvojena na 39. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o potrebnoj dokumentaciji za ocjenu fitofarmakoloških sredstava - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o jedinstvenim načelima za ocjenu fitofarmakoloških sredstava - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o razvrstavanju, pakiranju, obilježavanju i opremanju fitofarmakoloških sredstava uputstvom za primjenu - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o potrebnoj dokumentaciji za ocjenu aktivnih tvari - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.

U području fitofarmakoloških sredstva, sukladno odredbama Pravilnika o uvjetima koje moraju ispunjavati pravne i fizičke osobe za promet fitofarmakološkim sredstvima¹⁹ Uprava je izradila prijedlog Programa obuke odgovornih osoba za promet FFS kao nastavak započetih aktivnosti vezanih za realizaciju obuke odgovornih osoba za promet FFS nakon što su ovlaštene institucije koje će provoditi ovu obuku. Program obuke je poslan na komentare nadležnim ministarstvima.

¹⁹ („Službeni glasnik BiH“, br 51/11 i 79/13)

- **Roterdamska Konvencija**

Uprava je, sukladno članku 4. Stavak (2) Odluke o imenovanju državnog tijela za koordinaciju provedbe Roterdamske konvencije o postupku prethodne obavijesti o suglasnosti za promet nekih opasnih kemikalija i pesticida u međunarodnoj trgovini, u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH, izradila izvješće o provedbi Roterdamske konvencije koji je razmatran i usvojen na 25. sjednici Vijeća ministra BiH održanoj 2015/9/29. godine. Tijekom 2015. godine, Uprava je primila ukupno 15 obavijesti o izvozu iz zemalja Europske unije ili Srbije. Uprava kao DNA (Designated National Authority) zemlje uvoznice, u skladu s odredbama Konvencije, blagovremeno šalje potvrdu o primitku obavijesti o izvozu i redovito prosljeđuje primljena obavještenja o izvozu nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

- **Analiza rizika**

U 2015. godini počelo je uspostavljanje osnovnih funkcija Odjela za analizu rizika koje je realiziralo sljedeće aktivnosti:

- Analiziranje podataka, dostavljenih od strane inspektorata entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Inspektorati), pravljenje mjesečnih Izvješća o radu fitosanitarnih inspekcija Inspektorata na graničnim prijelazima u Bosni i Hercegovini. Izvješća su pravijena za svaki GP, Inspektorat i ukupno;

- Mjesečno informiranje fitosanitarnih inspektora kroz informacije i nova saznanja iz fitosanitarne oblasti;

- Sudjelovanje u radu zajedničkog Centra za analizu rizika, vezano za sigurnost.

10. RIBARSTVO

Bosna i Hercegovina ima izuzetno povoljne uvjete za proizvodnju slatkovodne ribe i zbog toga se u regiji pojavljuje kao sve veći proizvođač i izvoznik ove vrste proizvoda. Prirodni potencijali, a posebno bogatstvo vodnim resursima su osnova za ekspanziju i razvoj domaćeg ribarstva. Što se tiče proizvodnje konzumne ribe, ona se uglavnom temelji na proizvodnji pastrve, zatim šarana, kao i marinokulture odnosno uzgoj morske ribe i školjkaša.

Ribarska proizvodnja u Republici Srpskoj većinom je zasnovana na proizvodnji pastrve, zatim šarana i drugih vrsta ribe. Proizvodni kapaciteti ribnjaka za proizvodnju / uzgoj pastrve u 2015. godini su iznosili 53.369 m², i u usporedbi s proizvodnim kapacitetima iz prethodne godine veći su za 19,4 %. Kapaciteti ribnjaka za proizvodnju šarana iznose oko 2.190 ha i povećani su za oko 5 % u odnosu na prethodnu godinu. Ukupno ostvarena proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj je iznosila 2.993 tone i bilježi povećanje proizvodnje za 993 tone ili za 46% u usporedbi s proizvodnjom iz prethodne godine. Na ukupno povećanje proizvodnje konzumne ribe imalo je utjecaj povećanje proizvodnje šarana i to za 335,6 posto i ostale ribe više od 500%.

Tabela 31. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj u 2015. godini

Vrsta ribe	Proizvodnja (tona)	Indeksi 2015/2014
Šaran	941	435,6
Pastrva	1 889	104
Ostala riba	163	740,9
UKUPNO	2.993	145,7

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske

Sve do 2012. godine područje akvakulture u Federaciji BiH je bilo najbrže rastući dio poljoprivredne proizvodnje, nakon čega je uslijedio period stagnacije, a u 2015. godini pad proizvodnje koji je uzrokovan povećanjem cijena inputa u proizvodnji i nemogućnost plasmana robe na tržištu. Broj ribogojilišta smanjen je sa 41, koliko ih je registrirano 2014. godine, na 38 u

2015. godini od kojih su 21 ribogojilište koja se bave marinokulturom i 17 uzgojem slatkovodne ribe. Ostvarena proizvodnja slatkovodne ribe za 2015. godinu je iznosila 1.384 tona i manja je za 11 % u usporedbi s proizvodnjom iz 2014. godine. U strukturi proizvodnje slatkovodne ribe oko 95 % ukupne proizvodnje čini proizvodnja kalifornijske pastrve, zatim oko 1,2 % proizvodnja potočne pastrve i oko 3,8 % potočne zlatovčice. Značajno je navesti da je u Federaciji BiH zastupljen i uzgoj mlađi potočne pastrve za poribljavanje otvorenih voda.

Tabela 32. Proizvodnja ribe u Federaciji za 2014 i 2015. godinu

2014. godina			2015. godina		
Slatkovodna riba (kg)	Morska riba (kg)	Broj ribogojilišta	Slatkovodna riba (kg)	Morska riba (kg)	Broj ribogojilišta
1.546.921	132.000	41	1.384.082	205.000	38

Izvor: Nadležna kantonalna ministarstva

Uzgoj morskih organizama (marikultura) je zastupljen u hercegovačko-neretvanskom kantonu u Neumskom zaljevu, a čine ga uzgoj morske ribe (orada i lubin) i školjkaša (dagnja i kamenica).

Što se tiče robne razmjene ribe, ribljih prerađevina i ostalih vodenih organizama podaci pokazuju da je u 2015. godini količina izvezene ribe i ribljih prerađevina veća za 22 %, a vrijednosno je izvoz veći za 3 milijuna KM ili 16 %. Osim što je povećan izvoz, povećan je i uvoz ribe i ribljih prerađevina i to količine za 4,4 % i vrijednosti za 8,6 % što je ipak manje u usporedbi s rastom vrijednosti i količine izvoza.

Tabela 33. Robna razmjena ribe i ribljih prerađevina

	2014.		2015.	
	Vrijednost (Mil.KM)	Količina (tona)	Vrijednost (Mil.KM)	Količina (tona)
Izvoz	19	2.543	22	3.109
Uvoz	26	7.199	28	7.518

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kada je riječ o legislativi koja regulira oblast ribarstva u Bosni i Hercegovini, potrebno je uložiti dodatne napore institucija na svim razinama vlasti koje su nadležene za sektor ribarstva za usklađivanje iste u Bosni i Hercegovini, čime bi se dodatno stvorile osnove za pružanju podrške proizvodnji i izvozu ribe i ribljih proizvoda.

11. EUROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA

11.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju – dodatni protokol

Nakon što je Bosna i Hercegovina 2015. podržala Pismenu izjavu, a sukladno Zaključcima Vijeća od 15. prosinca 2014., postignuti su potrebni uvjeti za stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) kojim je od 1. lipnja 2015. zamijenjen Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima koji je bio na snazi od 1. srpnja 2008. Nakon stupanja na snagu SSP-a uspostavljena su nova zajednička tijela između BiH i Europske unije (EU), Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje i Odbora za stabilizaciju i pridruživanje. Odbor za stabilizaciju i pridruživanje je usvojio Odluku²⁰ kojom se osniva sedam pododbora za stabilizaciju i pridruživanje kao i posebna

²⁰ („Službeni glasnik BiH“, broj 1/2015)

skupina za reformu javne uprave. Kada je riječ o trgovini s Europskom unijom, u 2015. godini je zadržana postojeća razina carinske i količinske zaštite domaćih poljoprivrednih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda koji su sastavni dio Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine s jedne strane, i Europske komisije u ime 27 zemalja članica s druge strane, potpisanog 2008. godine. Sukladno odredbama članka 22. (3) Privremenog sporazuma, obveza strana ugovornica je pristupiti konzultacijama u slučaju pristupanja treće države Europskoj uniji pri čemu se uzimaju u obzir obostrani interesi, kako interesi Europske unije, tako i interesi Bosne i Hercegovine. Sukladno tome, Bosna i Hercegovina je ispoštovala ovu odredbu i pravodobno poduzela sve potrebne radnje za pokretanje pregovora o zaključivanju Protokola uz Privremeni sporazum da bi se uzelo u obzir pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji. Početak pregovora o dodatnom Protokolu je započeo zahtjevom i očekivanjima Europske unije da bi isti trebao biti okončan adaptacijom SSP na temelju tradicionalne trgovine, odnosno da BH strana prihvati prijedlog da Europska unija nastavi trgovinu s Bosnom i Hercegovinom s istom količinom roba koje je Republika Hrvatska prethodnih godina plasirala na bosanskohercegovačko tržište, pod potpuno istim uvjetima kako je to bilo i dok je ova nova EU članica bila u CEFTA Sporazumu slobodne trgovine. Delegacija BiH za pregovore je zadržala stav da primjena metodologije tradicionalne trgovine nije pravno obvezujuća za BiH, a da je BiH sve ostale obveze iz Sporazuma realizirala sukladno preuzetim obvezama i rokovima. Sve vrijeme pregovora, ovaj prijedlog za BiH nije bio prihvatljiv jer bi se time značajno ugrozila domaća poljoprivredna proizvodnja, a posebno njezin najosjetljiviji dio - proizvodnja mlijeka. Prema postojećem sporazumu između BiH i EU, carine na najosjetljivije poljoprivredne proizvode trebaju ostati sve dok BiH ne postane članica EU ili dok se ne postigne drugačiji sporazum.

Nadležne institucije u BiH su blagovremeno pripremile Carinsku tarifu BiH za 2016. godinu²¹ koja obuhvaća nomenklaturu roba koja je sukladno Harmoniziranim sustavom i sa Kombinovanom nomenklaturom koju koristi Europska unija, zatim oznake za posebne zahtjeve države i dodatne šifarske oznake, carinske stope koje se primjenjuju na robu obuhvaćenu nomenklaturom, preferencijalne carinske stope u skladu s međunarodnim sporazumima koje je BiH zaključila s određenim zemljama ili skupinama zemalja kao i tarifne kvote. Carinska tarifa BiH za 2016. godinu se primjenjuje od 2016/1/1. godine.

11.2. Realizacija obveza Sporazuma CEFTA 2006

CEFTA Pododborom za poljoprivredu i SPS u 2015. godini predsjedavala je Republika Moldavija. Osmom sastanku Pododbora za poljoprivredu i SPS koji je održan 26. svibnja 2015. godine u Podgorici prisustvovali su predstavnici Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Moldove, Crne Gore, Srbije i Kosova²². Na sastanku je prezentiran i jednoglasno usvojen Program rada Pododbora. Glavni fokus predsjedavanja Moldove stavljen je na:

- Olakšavanje trgovine poljoprivrednim proizvodima i unapređenje suradnje na polju sanitarnih i fitosanitarnih mjera u okviru CEFTA-e,
- Sudjelovanje na pregovorima Okvirnog sporazuma o pojednostavljenju procedura i elektroničke razmjene podataka i podrška unapređenju metodologije i razvoja mapiranja poslovnih procesa u kontekstu zahtijevane dokumentacije u trgovini poljoprivrednim proizvodima au cilju olakšavanja trgovine,
- Promovisanje trgovine prerađenih poljoprivrednih proizvoda kroz identifikaciju regionalnih instrumenata za bolji preferencijalni pristup proizvoda orijentiranih iz CEFTA-e.

Također, na sastanku je prezentiran projekt "Adresiranje barijera u pristupu tržištu u odobrenim lancima vrijednosti" koji financira GIZ-a unutar kojega će se izraditi studija putem koje bi se CEFTA stranama obezbijedile preporuke o politikama i instrumentima za promoviranje izvoza

²¹ („Službeni glasnik BiH“, 102/15)

²² Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

i podizanje konkurentnosti u sektoru vinarstva. Prisutni predstavnici CEFTA strana su prepoznali važnost spomenutog projekta i istaknuto važnost uključenosti SPS institucija i Pododbora za poljoprivredu i SPS u provedbu projekta. U okviru ovog projekta, pića su odobrena kao jedan od lanaca vrijednosti u CEFTA-i gdje bi privatni sektor trebao uspostaviti savjetodavne skupine koje bi djelovale kao konzultantske grupe CEFTA strana u kontekstu praćenja barijera s kojima se gospodarstvenici susreću u pristupu tržištu. Barijere koje budu identificirane će biti analizirane od strane ovlaštenih institucija a uz podršku ITC-a i UNCTAD-a.

Prvi rezultati Projekta prezentirani su na IX sastanku Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo koji je održan u Beogradu 5. studenog 2015. godine. U cilju analize barijera s kojima se susreću poslovni subjekti, organizirano je šest sastanaka CEFTA strana u razdoblju od 8. do 19. lipnja 2015. godine. Dodatno, u rujnu je u Crnoj Gori održana radionica za predstavnike savjetodavne grupe privatnog sektora pića (Private Sector Advisory Group (PSAG) s ciljem unapređenja diskusije i najvažnijih netarifnih barijera identifikovanih u tijeku sastanaka, te formiranje zajedničke pozicije i prijedloga politika unutar regije. Osnovni zajednički identificirani problem su nedostatak priznavanja certifikata o kvaliteti (SPS), diskriminirajuća praksa (trošarine, posebni zahtjevi za označavanjem), pitanja koja se odnose na trgovinu (nedostatak transparentnosti, nepredvidivost, kašnjenja u carinskim procedurama i dobivanju certifikata itd), te je iskazana potreba za poticajima od strane vlade. Sljedeći korak u provedbi projekta je elaboriranje preporuka od strane UNCTAD eksperata kako eliminirati necarinske barijere, validiranje nalaza od strane odgovarajućih institucija svih CEFTA stranica te prezentacija prijedloga politika svih CEFTA stranama.

Prezentiran je još jedan od projekata pod nazivom "Mapiranje potrebnih dokumenata i priprema projektnog prijedloga o trgovinskoj logistici prerađenih poljoprivrednih proizvoda" koji će biti financiran od IFC projekta Svjetske banke. CEFTA Tajništvo je ukratko prezentirao važnost studije i vezu iste sa konceptom olakšavanja trgovine i sa planiranim projektom EU o olakšavanju trgovine u okviru CEFTA-e. Prijedlog ovog projekta je u fazi odobrenja kod Svjetske banke a ima za cilj identifikaciju ograničenja u trgovini poljoprivrednim proizvodima u CEFTA regiji i kvantifikaciju njihovih troškova.

CEFTA Tajništvo je pripremio prijedlog nove CEFTA strukture a u cilju adekvatnog odgovora novim izazovima koji su postavljeni CEFTA regiji:

- Olakšavanje trgovine zahtijeva visoko-rangiranu i složenu inter-ministarsku koordinaciju,
- Regionalne aktivnosti u olakšavanju trgovine su u skladu sa EU acqis-em i međunarodnim sporazumima ili nisu izravno obvezujući ili definirani acqis,
- Olakšavanje trgovine (i liberalizacija trgovine uslugama) zahtijeva uključenost i djelovanje u kontekstu vremena, novca i sl.

Ciljevi novih CEFTA tijela i struktura su bolji odgovori na nove prioritete i izazove u provedbi CEFTA, u cilju jačanja koordinacije između CEFTA tijela u području među-sektorskih dionica poput olakšanja trgovine i omogućavanja samo-monitoringa u provedbi strategije za Jugoistočnu Europu JII 2020 te izvještavanje prema CEFTA zajedničkom odboru koje je usmjereno ka rezultatima.

Aktivnosti Radne skupine za poljoprivredu, uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja BiH

Radna skupina unutar Pododbora za poljoprivredu i SPS²³ održala je dva sastanka (31. ožujka i 22. prosinca 2015. godine) tijekom kojih su razmatranja sljedeća pitanja:

- CEFTA trgovačka statistika u 2014. godini;
- Informacije o aktivnostima u okviru predsjedanja Republike Makedonije CEFTA Pododborom za poljoprivredu uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja u 2014. godini;
- Prezentacija i usvajanje Programa rada Pododbora za poljoprivredu uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja, predložena u okviru predsjedavanja Moldove Pododborom u 2015. godini;

²³ Vijeće ministara BiH na 12. sjednici održanoj 04.07.2012. godine razmotrilo je i usvojilo Prijedlog za imenovanje članova radnih skupina unutar formiranih CEFTA Pododbora.

- Podaci o pregovorima Okvirnog Sporazuma o pojednostavljenjima graničnih procedura i razmjeni podataka u 2015. godini.
- Podaci o pregovorima Dodatnog protokola 5 unutar CEFTA Sporazuma
- Informacija Vanjsko-trgovinske komore o trgovini unutar CEFTA-e u prvih 8 mjeseci 2015. godine.

11.3. Međunarodni sporazumi o suradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja

Primarni cilj pokretanja procedura i zaključivanje Sporazuma / Memoranduma je potreba za unapređenjem i proširenjem međusobne suradnje u okviru procesa pristupanja Europskoj uniji, posebno u području usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije, te korištenja fondova Europske unije za poljoprivredu i ruralni razvoj. S tim u vezi su pokrenute i inicirane aktivnosti na potpisivanju / zaključivanju sljedećih Sporazuma / Memoranduma:

* Memorandum o razumijevanju između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije,

* Zaključivanje sporazuma o suradnji u oblasti šumarstva između Vlade Republike Turske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine

Također, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je započelo aktivnosti i na potpisivanju Protokola o osnivanju i radu ureda Stalne radne skupine za regionalni ruralni razvoj (Regional Rural Development Standing Working Group in South Eastern Europe - SWG RRD) u Bosni i Hercegovini. U proteklom razdoblju redovita suradnja se odvijala s međunarodnim organizacijama poput OIV-a, SWGRRD, FAO-a.

11.4. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja

Aktivnosti na planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja vodila je Radna skupina za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći. Ova radna skupina sustavno prati programiranje i realizaciju donatorske pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći, planira i realizira održavanje donatorskih sastanaka. Članovi ove radne skupine su predstavnici entitetskih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD BiH, te predstavnici zadružnih saveza BiH, RS i FBiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ureda za veterinarstvo BiH, Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja, Ministarstva financija i trezora, Direkcije za europske integracije i Agencije za unapređenje stranih investicija BiH.

U cilju informiranja Vijeća ministara BiH o aktivnostima donatora i efektima donatorske pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja MVTEO BiH izradilo je Izvješće o međunarodnoj pomoći za sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja za 2014. godinu. Izvješće je razmotrio i usvojilo Vijeće ministara BiH na 9. sjednici održanoj 2015/6/2. godine.

Radna skupina je u 2015-toj održala ukupno tri sastanka tijekom kojih su razmatrane tekuće i planirane aktivnosti i prioriteti sektora za buduću donatorsku pomoć i informacije o pripremim aktivnostima i uvjetima korištenja novog paketa potpore Europske unije za financijsko razdoblje 2014-2020. godine.

11.4.1. Realizacija i implementacija međunarodnih projekata i aktivnosti donatora u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja

Glavni donatori u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini su Europska unija, Japan, Nizozemska, Švedska, Češka, Njemačka, SAD, Italija, Švicarska i organizacije pri Ujedinjenim narodima: UNDP i FAO. Mnoge države članice EU pružaju ciljanu pomoć u pojedinačnim sektorima. Međunarodne financijske institucije kao što su IFAD i Svjetska banka sa članicama osiguravaju kredite za razvoj poljoprivrede Bosne i Hercegovine.

Europska unija – U dijelu koji se odnosi na Europsko partnerstvo i IPA II Indikativni strateški dokument za Bosnu i Hercegovinu (2014-2017) usvojen 2014/12/15. godine, poljoprivreda nije uključena u prioritetna područja za financiranje iz programa IPA II radi neispunjavanja uvjeta za dobivanje te pomoći, odnosno neusvajanja cjelovitog strateškog dokumenta za oblast poljoprivrede i razvoja ruralnih područja. U 2015. godine započelo se s pripremama za korištenje fondova Europske komisije - IPA II za razdoblje 2016-2017. godine gdje je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, kao vodeća institucija, uz pomoć Direkcije za europske integracije i projekta EK, au suradnji s nadležnim tijelima, krajem 2015. godine započelo se s pripremom Sektorskog planskog dokumenta za oblast Konkurentnost i inovacije. Ovo područje je kompleksa i obuhvaća više podsektora: mala i srednja poduzeća, poljoprivredu i ruralni razvoj, turizam i inovacije. Za poljoprivredu i ruralni razvoj planirana je Akcija 1.4 - Gospodarski razvoj nedovoljno razvijenih općina s fokusom na agro-ruralni razvoj iz programa IPA II 2017.

Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine je sudionik u provedbi projekta "Jačanje kapaciteta za proizvodnju u akvakulturi i nadzora u zemljama Jadranskog mora - CAPS2 ", IPA Adriatic prekogranična suradnja. Iz programa IPA 2012 Program kontrole i iskorjenjivanja životinjskih bolesti u Bosni i Hercegovini, provodi se od 2014.-2016. godine i IPA 2012 - Program oralne vakcinacije lisica protiv bjesnila.

Također, iz IPA 2012 Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja korisnik je Twinning projekta "Daljnje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmakoloških sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala", uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije. Cilj ovog projekta je da se ojača fitosanitarni sustav u Bosni i Hercegovini u skladu sa standardima Europske unije, te da se na taj način pomogne da proizvodi biljnog podrijetla iz Bosne i Hercegovine budu konkurentniji na tržištu Europske unije i međunarodnim tržištima, čime se povećava mogućnosti za njihov izvoz. Tijekom 2015. godine, nastavilo se s provedbom projekata iz Programa IPA I.

U 2015. godini Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj (CARD) u partnerstvu sa Udruženjem građana Nešto Više realizirao je projekt „Unapređenje politika za organsku poljoprivrednu proizvodnju i usklađivanje s EU standardima“. Projekt je podržan od strane Europskog fonda za Balkan (Program regionalne politike "Think and Link"). Cilj projekta je stvaranje prijedloga za donošenje domaćih politika u oblasti organske proizvodnje, koje bi bile u skladu sa standardima Europske unije. Prijedlozi će biti podneseni relevantnim institucijama na temelju opsežnih analiza domaćih i europskih politika. Europska komisija je Bosni i Hercegovini pružala i kratkoročnu tehničku pomoć u okviru Instrumenta za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX) za politike poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnost hrane, veterinarske i fitosanitarne politike.

Programom višekorisničke IPA-e Europska komisija je, kroz projekt Jačanja europskih integracija, podržala aktivnosti Stalne radne skupine za regionalni ruralni razvoj zemalja Jugoistočne Europe - SWG RRD (South East Regional Rural Development Standing Working Group) na provedbi projekta "Priprema za implementaciju pristupa zasnovanog na razvoju teritorija (Area Based Development) na Zapadnom Balkanu - II Faza ". Glavni cilj ove grant sheme je jačanje integriranog ekonomskog razvoja u regijama "Drina - Tara" i "Drina - Sava" kroz podršku poduzetničkim inicijativama, fokusirajući se na jačanje turističke ponude u regiji i poboljšanje

proizvodnih lanaca poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, poboljšanje turističkih usluga kroz integrirane projekte poticanja suradnje između sudionika u lancu vrijednosti.

U okviru instrumenta IPA II, Bosna i Hercegovina sudjeluje u aktivnostima projekta čiji je glavni nositelj SWG RRD Podrška za SWG RRD - ABD (*Support to the Regional Rural Development Standing Working Group*) AD 12 Višekorisnička IPA II 2014 i Podrška za SWG RRD - IPARD (*Regional cooperation and networking in the field of agriculture, rural and economic development of cross-border areas*) AD 8 Višekorisnička IPA II 2016.

Kroz programe prekogranične suradnje i Programa Europske Komisije i u 2015. je nastavljena provedba projekata "Okolišu prihvatljiv, novi i organski pristup poljoprivredi" (*Environment friendly, new and organic approach to agriculture - ENO - Agri*), "Pčelarstvo - aktivnosti za budućnost" (*Beekeeping - Activity for Future BAF*) i projekt "Neka Europljani uživaju u vinima Hercegovine i siru iz Pljevalja" (*Let Europeans enjoy in Wines of Herzegovina and Pljevlja Cheese - WINE and CHEESE*).

Japan/JICA - Japan zajedno s ostalim donatorima i međunarodnim organizacijama, pruža Bosni i Hercegovini pomoć koja za cilj ima promoviranje etničkog pomirenja i ekonomske stabilizacije, što predstavlja osnovu za jačanje mira u Bosni i Hercegovini. Prioritetni sektori japanske razvojne pomoći su: (1) Promocija tržišne ekonomije (2) Okoliš i (3) Doprinos miru. Projekt za izgradnju povjerenja kroz ruralni razvoj (2014-2017), kojeg financira Vlada Japana, sastoji se od manjih projekata usmjerenih na razvoj poljoprivredne proizvodnje i preradu poljoprivrednih proizvoda. Ovi projekti doprinose gospodarskom rastu i zapošljavanju stanovništva. Generalno, projekt potiče uvezivanje i suradnju različitih dionika u lancima vrijednosti.

Kraljevina Nizozemska - Pored ostalih zemalja kojima pomaže, Nizozemska kontinuirano ima bilateralni razvojni program za BiH. Ta je pomoć uglavnom usmjerena na stvaranje održive, transparentne i pouzdane administrativne strukture u zemlji u skladu s procesom EU integracija, s posebnim osvrtnom na poboljšanje poslovne klime za razvoj privatnog sektora i izravnih stranih investicija. Od 2012. godine bilateralna razvojna pomoć Nizozemske za Bosnu i Hercegovinu se transformirala iz tradicionalno razvojnog odnosa u odnos usmjeren ka pristupanju EU. Bilateralni pristup Nizozemske zemljama regije se postepeno kreće ka regionalnom strateškom pristupu. Kraljevina Nizozemska u najvećem obimu financira provedbu: Programa oporavka regije Srebrenica (SRRP IV) i Projekta razvoja i suradnje u regiji Birač (BIRAC). Ove programe financijski podržavaju UNDP i općine.

Kraljevina Švedska/Sida - Regionalni strateški princip je primjenjen kod kreiranja strateškog dokumenta Kraljevine Švedske. Ovaj dokument, pod nazivom "Results strategy for Sweden's reform cooperation with Eastern Europe, the Western Balkans and Turkey for the period 2014-2020". fokusira se na tri rezultata:

- Poboljšanje ekonomske integracije sa EU i razvoj tržišnog gospodarstva,
- Jačanje demokracije, veće poštovanje ljudskih prava i razvijanje vladavine prava,
- Poboljšanje okoliša, smanjenje utjecaja klimatskih promjena i poboljšanje otpornosti na klimatske promjene.

Kraljevina Švedska je sufinancijer projekata: Poljoprivreda i ruralni razvoj ARDP (grant) sa Svjetskom bankom. Tijekom 2015. godine izvršene su pripreme za projekt FARMA 2 sa SAD / USAID.

Republika Češka/CzDA - Strategija za razvoj i suradnju Republike Češke 2010-2017, pored ostalih, obuhvaća sektor poljoprivrede u BiH kao ciljani sektor za financiranje. Donatorska podrška Češke se temelji na "Programu suradnje između Bosne i Hercegovine i Češke Republike za razdoblje 2011 -2017.". Tijekom 2015. godine Češka je sudjelovala u provedbi dijela FARMA projekta (uz USAID i Sida-u) za Upravu Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja: "Institucionalna podrška za certificiranje i kontrolu sadnog materijala". Također, financirala je glavne samostalne projekte koje implementiraju tijela koja odabere CzDA i male projekte koje implementiraju lokalne organizacije po izboru Veleposlanstva Republike Češke u BiH.

Republika Italija - Krajem 2014. godine Republika Italija je kreirala novi strateški pristup razvojnoj pomoći koji ima drugačiji pristup akterima i instrumentima, te novi način djelovanja

sukladno standardnim principima koji su se u međuvremenu razvili u međunarodnoj zajednici. S druge strane, ovaj pristup ima za cilj da sustav talijanske razvojne pomoći bude u skladu s modelima u partnerskim zemljama EU. Ovaj pristup definira i novi sustav upravljanja razvojnom suradnjom, čiju će koherentnost i koordinaciju politike nadgledati Inter-ministarski odbor za razvoj i suradnju (CICS), radna skupina sastavljena od ministarstava odgovornih za aktivnosti razvojne suradnje na čelu s Ministarstvom vanjskih poslova. Novi pristup ima sljedeće ciljeve razvojne suradnje: iskorjenjivanje siromaštva, smanjenje nejednakosti, afirmaciju ljudskih prava i dostojanstvo pojedinca - uključujući i rodnu ravnopravnost i jednake mogućnosti - za sprječavanje sukoba i za potporu mirovnim procesima. U BiH je u 2015. godini u tijeku daljnja provedba projekta Pilot akcije za integralni ruralni razvoj i revitalizaciju teritorije Bosne i Hercegovine. Također, tijekom 2015. godine talijanska razvojna pomoć je bila usmjerena na rekonstrukciju i sanaciju šteta od poplava koje su se desile 2014. godine.

Savezna Republika Njemačka/GIZ - Njemačka se zalaže da pomogne BiH u razvoju funkcionalne tržišne ekonomije, pri usklađivanju pravnog sustava s *acquis communautaire* EU, kao i za prevladavanje posljedica rata i nedavnih poplava. Tijekom 2015. godine, oblast poljoprivrede je zastupljena u strukturi "Programa za lokalnu samoupravu i ekonomski razvoj" (ProLocal program) kojeg, sredstvima Vlade Republike Njemačke, implementira GIZ (Die Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit). Aktivnosti su pokrenute u sve tri ciljane regije ovog programa. U BiH je u 2015. godini tekla provedba projekta "Genetski nemodificirana kvalitetna soja iz Dunavske regije - Bosna i Hercegovina i Srbija". Ovaj projekt osigurava čvrstu osnovu za proizvodnju visokokvalitetne hrane za ljude i životinje bez genetski modificiranih organizama (GMO) i koja ima sigurno, kontrolirano porijeklo, a namijenjena je regionu Dunava i zapadno-europskom tržištu.

Sjedinjene Američke Države/USAID - Strateški dokument je: USAID / Razvojna strategija za Bosnu i Hercegovinu 2012-2016 (USAID / Bosnia and Herzegovina Country Development Cooperation Strategy 2012-2016). Aktivnosti koje USAID provodi u okviru svojih projekata, bazirane su na razvojnim ciljevima ove strategije, i u prvom redu su usmjerene na gospodarski razvoj u cilju jačanja konkurentnosti BiH tržišne ekonomije, te osiguranja boljih ekonomskih mogućnosti za sve građane. U 2015. godini uz pomoć USAID-a započeta je implementacija projekta u kojem je dio sredstava osigurala dijaspora "Partnerstvo za razvoj agrobiznisa", te se nastavila implementacija projekta "Podrška razvoju poljoprivrede u Hercegovini". Projekt FARMA, kojeg financiraju vlade Amerike, Švedske i Češke (USA / USAID, Švedska / SIDA, Češka / CzDA) završio je s radom u svibnju 2015. godine.

Švicarska, u skladu sa svojom Strategijom za suradnju s Bosnom i Hercegovinom 2013-2016. godine (Swiss Cooperation Strategy Bosnia and Herzegovina 2013-2016), ima za sveobuhvatni cilj doprinos tranziciji Bosne i Hercegovine prema socijalno inkluzivnoj tržišnoj ekonomiji i decentraliziranom, demokratski orijentiranom političkom sustavu, uz dugoročniju perspektivu za proces pristupanja u EU. Švicarska financira, pored ostalih i Projekt integriranog lokalnog razvoja (ILDP), koji svojim aktivnostima podržava različite projekte u poljoprivredi i ruralnom razvoju na razini lokalne zajednice. Ovaj projekt implementira i sufinancira UNDP. Pored toga, Švicarska financira projekte koji neizravno jačaju konkurentnost sektora poljoprivrede: Prilika Plus (Skills for Jobs) kojeg implementira Agencija za razvoj malih i srednjih tvrtki RS (RARS), Projekt "MarketMakers" kao i Švicarski program za promociju uvoza (Swiss Import Promotion Programme - SIPPO).

Republika Hrvatska je postala novi član donatorske zajednice u BiH kroz projekte održivog povratka vezane za poljoprivredu: "Otvaranje novih radnih mjesta za povratnike i domicilno stanovništvo u poljoprivrednoj proizvodnji" i "Podrška održivom povratku u Bosansku Posavinu".

Svjetska banka - Strategija partnerstva za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2012-2015. godine (International Development Association and International Finance Corporation Country Partnership Strategy for Bosnia and Herzegovina for the Period 2012-2015), je usvojena 2011. godine. Tijekom 2015. godine nastavljena je implementacija Projekta poljoprivrede i ruralni razvoj (ARDP) i Projekta razvoja navodnjavanja (IDP) iz kreditnih sredstava. Nakon katastrofalnih poplava u svibnju 2014. godine, po hitnom postupku, kreiran je i odobren Projekt hitnog oporavka od

poplava - FERPA, u čijoj financijskoj konstrukciji poljoprivreda sudjeluje s oko 25%. Projekti se implementiraju na razini entiteta, putem jedinica za provedbu projekata (PCU i APCU).

Međunarodna organizacija za hranu i poljoprivredu pri Ujedinjenim Narodima (*Food and Agriculture Organisation of the United Nation - UN FAO*). Kao organizacija u okviru UN-a, FAO strateški pristup se bazira na Milenijskim razvojnim ciljevima, zatim na Okvirnom programu za razdoblje 2010-2019. godine, te na Srednjoročnom planu za razdoblje 2014-2017. godine. Pet strateških ciljeva ovoga plana su: (1) Doprinositi iskorjenjivanju gladi, nesigurnosti u osiguranju dovoljnih količina hrane i pothranjenosti; (2) Povećati i unaprijediti pružanje proizvoda i usluga od poljoprivrede, šumarstva i ribarstva na održiv način; (3) Smanjivati ruralno siromaštvo; (4) Omogućiti učinkovite poljoprivredne i prehrambene sustave na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini uključivanjem svih aktera i (5) Povećati otpornost sredstava za život na prijetnje i krize. Sukladno navedenom ciljevima, eksperti FAO sudjeluju u realizaciji projekata iz sredstava FAO TCP instrumenta (*Technical Cooperation Programme*) ili iz sredstava drugih donatora. Putem ovog instrumenta i uz financijsku potporu EK, u 2015. godini je finaliziran pregled sektora šumarstva i ribarstva u Bosni i Hercegovini u pripremi za IPARD. Završena je implementacija FAO TCP projekta "Urgentna pomoć ugroženim vlasnicima stoke pogođenim poplavama i izgradnja kapaciteta za brzi oporavak od poplava", ("*Emergency support to vulnerable livestock holders affected by floods and resilience-building - TCP / BIH / 3401*") u vrijednosti od 476.000 USD. Projektom je distribuirano 749,5 tona lokalno proizvedene hrane za životinje za 3.058 malih uzgajivača stoke (245 kg po kućanstvu) u područjima pogođenim poplavama. Dodatno, projekt je pružio tehničku pomoć za 531 s ciljem unapređenja spremnosti kako se nositi sa stokom u slučaju poplava. Završna izjava projekta s preporukama je dostavljena nadležnim tijelima vlasti u Bosni i Hercegovini. U 2016. godini, po okončanju procedure za zaključivanje Sporazuma o provedbi sukladno Zakonu, očekuje se sudjelovanje Bosne i Hercegovine u regionalnom projektu pod nazivom "Jačanje kapaciteta za upravljanje i smanjenje rizika od katastrofe (DRRM) i uvođenje praksi prilagodbe klimatskim promjenama (CCA) u sektoru poljoprivrede na Zapadnom Balkanu" ("*Enhancement of Disaster Risk Reduction and Management (DRRM) capacities and mainstreaming Climate Change Adaptation (CCA) practices into the Agricultural Sector in the Western Balkans*"), za čiju je provedbu odobreno 485.000 USD. U tijeku je implementacija regionalnog projekta "Tehnička podrška za korištenje drvene energije u cilju unapređenja ekonomski održivog ruralnog razvoja i ispunjavanja ciljeva obnovljivih izvora 2020 za Zapadni Balkan" TCP / RER / 3502.

Međunarodni fond za razvoj poljoprivrede – IFAD (*International Fund for Agricultural Development*) Strategije: Bosna i Hercegovina - Strateški program prilika zasnovan na rezultatima (*Bosnia and Herzegovina Result Based - Country Strategic Opportunities programme- RB-COSOP*) za razdoblje 2013-2018. godine, usvojen je 2013. godine. RB-COSOP nastoji doprinijeti smanjenju siromaštva na način koji omogućuje održivo i učinkovito korištenje prirodnih resursa, diverzifikaciju aktivnosti i poboljšanje života na selu, te pomoći u ublažavanju rizika koji potječu od klimatskih promjena - posebno u najugroženijim kategorijama stanovništva. Tijekom 2015. godine implementiran je Projekt poboljšanja životnih uvjeta na selu (*The Rural livelihoods Development Project - RLDP*) te je njegova implementacija produžena i za 2016. godinu. Istovremeno se radilo na dizajniranju narednog IFAD projekta pod nazivom: Projekt razvoja konkurentnosti u ruralnim područjima (*The Rural Competitiveness Development Project - RCDP*). Projekt razvoja ruralnog poslovanja (*The Rural Business Development Project - RBDP*) je odobren u prosincu 2011. godine i postao je operativan početkom 2015. godine, radi dugog procesa ratifikacije financijskog sporazuma. Ovaj projekt će nadopuniti napore i predstaviti sličan strateški pristup predviđeni RB-COSOP-om, te će služiti kao prijelaz iz RLDP pristupa ka novom modelu pristupa koji se razvio kod RCDP.

Razvojni program Ujedinjenih naroda - UNDP (*United Nation Development Programme*) – Strateško opredjeljenje za Bosnu i Hercegovinu bazirano je na Milenijskim razvojnim ciljevima (*Global Millennium Development Goals - GMDP*). Uz Švicarsku i Nizozemsku, UNDP sufinancira i

implementira programe i projekte vezane za više sektora, pa takvim pristupom utječe na razvoj poljoprivrede u BiH.

EU tehnička pomoć u okviru TAIEX-a (Technical Assistance and Information Exchange)

TAIEX (Technical Assistance and Information Exchange) je tehnička pomoć i instrument za razmjenu informacija unutar Generalnog direktorata za proširenje Europske komisije (DG enlarge). Cilj TAIEX-a je da zemljama novim članicama EU, zemljama u procesu pristupanja, zemljama kandidatima i zemljama Zapadnog Balkana pruži kratkoročnu tehničku pomoć sukladno s općim ciljevima politike Europske komisije, u polju približavanja, transpozicije i uvođenja EU legislative. U Bosni i Hercegovini je tijekom 2015. godine u područjima poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja održano 15 TAIEX radionica 4 ekspertske misije i 1 studijsko putovanje. Korisnici ovih obuka su predstavnici Ministarstva, MPŠV RS, MPVŠ FBiH, Odjela za poljoprivredu Vlade Brčko Distrikta BiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ureda za veterinarstvo BiH i predstavnici drugih institucija i organizacija čiji je rad neposredno vezan za oblast poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja (veterinarski inspektori, laboratorijsko osoblje itd.).

Osim TAIEX tehničke pomoći u okviru BTSF treninga u organizaciji Europske komisije (Better Training for Safer Food) održane su obuke: - BTSF trening na temu TRACES-a u razdoblju 29.09-02.10.2015. godine u Budimpešti; - BTSF konferencija na temu sustava zdravlja životinja (Ispra, Italija, 23.09.-25.09. 2015.) - BTSF trening u oblasti zdravlja bilja, fitofarmakoloških sredstava i uređaja za aplikaciju fitofarmakoloških sredstava.

12. MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, PREHRANE, I RURALNOGA RAZVOJA ZA 2016. GODINU

Mjere i prioriteti u oblasti poljoprivrede, prehrane, i ruralnoga razvoja za 2016. godinu vezani su za aktivnosti koje su ključne za napredak BiH u kontekstu europskih integracija i provođenja reformi, međunarodnu suradnju, usvajanje i provedbu strateških dokumenata, poboljšanje i unapređenje politike poticaja, ubrzanje procesa usklađivanja regulative s Europskom unijom i provedbe preuzetih harmoniziranih propisa, razvoj poljoprivredne politike i politike razvoja ruralnih sredina. Planirani razvojni ciljevi Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Odjela za poljoprivredu Distrikta Brčko imaju istovjetne osnove kojima se teži povećanju razine produktivnosti, podizanju razine konkurentnosti, povećanju tehničko-tehnološke opremljenosti, izbalansiranom integralnom agrarnom, ruralnom i regionalnom razvoju, stvaranju stabilnog domaćeg tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i povećanju izvoza.

12.1. Prioriteti i mjere politike u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja za 2016. godinu

Ostvarivanje napretka Bosne i Hercegovine u procesu približavanja Europskoj uniji uvjetovano je ispunjavanjem prioritetnih uvjeta i provedbom nužnih reformi. U tom smislu prioriteti rada institucija na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini koji su nadležni za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj, u narednom periodu su usmjereni na brži i efikasniji razvoj i integriranje poljoprivrede u europsko i svjetsko tržište.

Reformski procesi su usmjereni na:

- pravno usklađivanje, odnosno preuzimanje i provedbu propisa s pravnom stečevinom Europske unije,
- izgradnju i jačanja institucionalnih kapaciteta,

- izradu i usvajanje strateških dokumenta,
- dostizanje potrebne razine standarda kvalitete i sigurnosti hrane za nesmetanu trgovinu poljoprivrednim robama i izvoz svih roba životinjskog porijekla na tržište Europske unije
- ispunjavanje uvjeta za korištenje predpristupnih fondova EU za poljoprivredu i ruralni razvoj - poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja.

U području **ZAKONODAVSTVA** kao jednog od prioritetnih područja za provođenje reformi u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, planirano je usvajanje:

- ✓ Zakona o izmjeni Zakona o hrani Bosne i Hercegovine;
- ✓ Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine;
- ✓ Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine;
- ✓ Zakonodavnog okvira za razvoj i jačanje organske proizvodnje u Bosni i Hercegovini;
- ✓ Regulatornog okvira za kontrolu uvoza hrane koja nije animalnog podrijetla;
- ✓ Plana usklađivanja-usvajanja pravne stečevine Europske unije u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, veterinarstva, bezbjednosti hrane i zaštite zdravlja bilja,
- ✓ Implementacija i realizacija obveza Sporazuma o stabilizaciji i prodruživanju.

U dijelu obveza koje se vežu za **IZGRADNJU I JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA** u sektoru poljoprivrede, prehrane, ruralnog razvoja, potrebno je:

- ✓ unaprijediti poljoprivrednu statistiku kroz razvoj Poljoprivrednog informacijskog sustava, tako što će se:
 - ubrzati proces harmonizacije Registara poljoprivrednih gospodarstava i Registra klijenata;
 - nastaviti aktivnosti na uspostavi sustava zemljišnih registara (LIPS-a).
 - nastaviti aktivnosti na uspostavi i razvoju Mreže računovodstvenih podataka poljoprivrednih gospodarstava,
 - započeti aktivnosti na uspostavi Poljoprivredno-tržišnog informacijskog sustava
- ✓ institucionalno i administrativno ojačati kapacitete sustava službene kontrole hrane i inspekcije, posebno na određenim graničnim kontrolnim točkama,
- ✓ ojačati sposobnosti za analitiku provedenih politika, strategija, programa i mjera,
- ✓ intenzivirati aktivnosti na uspostavi sustava monitoringa i evaluacije u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja,
- ✓ intenzivirati napore u pronalaženje modela za IPARD operativne sustave u skladu sa EU zahtjevima i ustavnim nadležnostima u BiH,
- ✓ Izraditi i usvojiti:
 - Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine,
 - Smjernice za uspostavljanje i razvoj Poljoprivrednog informacijskog sustava
 - Strateški okvir za upravljanje animalnim nusproizvodima u skladu sa *acquis-om*

U dijelu koji se odnosi na **POLITIKE POLJOPRIVREDE I POLITIKE RURALNOG RAZVOJA** potrebno je:

- ✓ Revidirati postojeći Strateški plan i Operativni program za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u skladu sa novim okvirom Zajedničke politike u Europkoj uniji,
- ✓ Postepeno harmonizirati mjere potpore u poljoprivredi,
- ✓ Uskladiti mjere ruralnog razvoja u okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i Brčko Distriktu BiH i razviti mjere ruralnog razvoja u skladu sa EU mjerama,
- ✓ Poticati usvajanje standarda kvaliteta i jačanje konkurentnosti proizvođača,
- ✓ Poboljšati efikasnost korištenja i nivo zaštite raspoloživih poljoprivrednih resursa,

- ✓ Inicirati potpisivanje i realizaciju bilateralnih sporazuma za unapređenje suradnje i trgovine, a posebno sporazuma koji se odnose na unapređenje i proširenje međusobne suradnje u okviru procesa pristupanja Europskoj uniji u dijelu usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i korištenje fondova Evropske unije za poljoprivredu i ruralni razvoj,
- ✓ Poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje u oblasti primarne poljoprivrede i prehrambene proizvodnje,
- ✓ Izgraditi kapacitete za suočavanje s prirodnim katastrofama u cilju povećavanja razine spremnosti za sprječavanje i zaštitu od izvanrednih situacija koje mogu utjecati na poljoprivredni sektor (poplave, suša i dr.).

U cilju **ISPUNJAVANJA UVJETA ZA IZVOZ HRANE** nužno je:

- Realizirati preporuke Agencije za hranu i veterinarstvo EU (FVO) iz revidiranog Akcijskog plana za izvoz mesa peradi i konzumnih jaja u EU koji su BiH vlasti pripremile,
- Realizirati u potpunosti sve aktivnosti definirane u Mapi puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog podrijetla,
- Izraditi i usvojiti propise i mjere za uvođenje tržišnih standarda kvalitete sukladno europskim i OECD standardima (tržišni standardi za voće i povrće, žitarice, meso i mlijeko ...) odnosno sa standardima organizacije zajedničkog tržišta EU,
- Ojačati lanac upravljanja i sustav službene kontrole hrane i hrane za životinje koji je usklađen s europskim standardima i centralnu bazu podataka,
- Organizirati i provesti niz obuka za subjekte u poslovanju s hranom po standardima EU o kontroli kvalitete,
- u području ribarstva ubrzati aktivnosti na usklađivanju domaćeg zakonodavstva koje uređuje ovu oblast i uložiti dodatne napore u provođenju *acquisa* za područje akvakulture.